

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΙΔ'.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

ΑΡΙΘ. 119

ΕΜΨΥΧΟΣ ΙΑΤΡΙΚΗ

Ἡ ἰατρικὴ ἐπίγνωσις ἔχει ὄρια πέραν τῶν ὁποίων δὲν δύναται ἡ ἐπιστήμη νὰ διεισδύσῃ. Τὰ ὄρια ταῦτα καθορίζει πᾶν ὅ,τι ἀνάγεται εἰς τὴν ζωὴν, τῆς ὁποίας τὸ μυστήριον ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἀδυνατεῖ νὰ κατανοήσῃ. Ἄλλ' ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη, πέραν τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν γιγνομένων ἐντὸς τοῦ ὀργανισμοῦ κατὰ τὴν εὐμενῆ ἢ δυσμενῆ ἐξέλιξιν τῆς ζωῆς, ἤτοι κατὰ τὴν ἐν ὑγείᾳ ἢ τὴν νοσηρὰν αὐτοῦ κατάστασιν, πέραν τῆς θεωρητικῆς ἐπιγνώσεως, ἔχει καὶ ἕτερον προορισμὸν νὰ ἐπιτελέσῃ. Τὴν ἐπαναφορὰν τῆς ζωῆς ἀπὸ δυσμενῆ εἰς εὐμενῆ ἐξέλιξιν ταύτης, ἤτοι τὴν θεραπείαν τῆς νόσου. Τοῦτο μάλιστα ἀποτελεῖ τὸν ἀρχικόν, τὸν προέχοντα αὐτῆς προορισμὸν, τὸν ἐξ αὐτῆς τῆς ζωῆς πηγάζοντα καὶ ὑπ' αὐτῆς ἐπιβαλλόμενον.

Ἡ ἐκπλήρωσις τῆς λειτουργίας ταύτης, ἀποτελεῖ ἔργον ἱερὸν καθ' ὅσον ἀποβλέπει εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν ὑπαρξίν τῆς ζωῆς. Ὁ ἰατρὸς ἀνυψοῦται διὰ τῆς ἐπιτελέσεως τῆς λειτουργίας ταύτης εἰς ἐξυτηρέτησιν τῆς ζωῆς, ἥτις ἐκ τοῦ Θεοῦ πηγάζει, εἰς τὸ Θεῖον ἀποτείνεται καὶ εἰς ἀδιάσπαστον μετὰ τοῦ Θεοῦ εὐρίσκειται συνοχήν.

Ὁ ἕτερος οὗτος παράγων ἐν τῇ ἰατρικῇ ἐπιστήμῃ, ὁ θεραπευτικὸς παράγων, ἡ θεραπεία τῆς νόσου, βασιίζεται ἐπὶ γνώσεων αἰτινες προέρχονται ἐκ τῶν θεικῶν ἐπιστημῶν καὶ προκύπτουν ἀπὸ τὰ πορίσματα ἐρευνῶν ἀναγομένων εἰς τὴν βιολογίαν καὶ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας. Ἄλλ' ἡ ἐφηρμοσμένη ἰατρικὴ, ἡ ἀσκου-

μένη παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ἀσθενοῦς θεραπευτικὴ, ἀνεγνώρισεν ἀνεκάθεν, ὡς αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης ἐδίδαξεν, ὅτι τὰ ἐκ τοῦ ὑλικοῦ κόσμου προερχόμενα μέσα δὲν ἀρκοῦν πρὸς ἐπίτευξιν τῆς θεραπείας. Ὑψίσταται πρὸς τοῦτο ἀνάγκη χρησιμοποίησεως καὶ ἄλλων, εἰς τὸν πνευματικὸν κόσμον ἀναγομένων μέσων καὶ ἀποτεινομένων εἰς τὸ συναίσθημα. Διὰ τοῦ συναισθήματος ἡ θεραπευτικὴ ἰατρικὴ ἀντλεῖ δυνάμεις, ἀπὸ τὸν πέραν τοῦ ἀντιληπτοῦ διατελοῦντα κόσμον καὶ ἀποτείνεται διὰ τούτων εἰς τὸ ἀνεξερεύνητον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τὸ εὐρισκόμενον πέραν τῆς ὑλικῆς συστάσεως τοῦ ἀτόμου.

Αὐτὴ ἡ ὑπαρξίς τοῦ ἀνθρώπου, παντὸς ζῶντος ὀργανισμοῦ, πᾶσα ὀργανικὴ συγκρότησις τῆς ἀνοργάνου, τῆς νεκρᾶς ὕλης, ἀποτελεῖ τι τὸ ἀνεξερεύνητον, τὸ ἐν τῇ φύσει ἀκατανόητον θαῦμα, ἀνεξήγητον ἐπὶ τῇ βάσει κανόνων καὶ ἀξιωμάτων, ὡς ἔχουσι ταῦτα ὑπὸ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καθορισθῆ. Ἡ ὑλιστικὴ μηχανιστικὴ ἀντίληψις ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, καθ' ἣν τὸ πᾶν ἐν τῷ κόσμῳ προέκυψεν ἐκ τῆς νεκρᾶς ὕλης αὐτομάτως, κατέπεσεν, ἀφοῦ διὰ τῶν προόδων ταύτης ἀπεδείχθη ὅτι, οἱ ὡς ἀκλόνητοι θεωρούμενοι νόμοι, ἐπὶ τῶν ὁποίων αὐτὴ ἐβασίζετο ἀπώλεσαν τὴν ἀπόλυτον αὐτῶν ἰσχύν.

Τὸ ἀπλούστατον μονοκυτταρικὸν ζῶν ὄν, τὸ ὀλιγώτερον ἐξειδικευμένον κύτταρον ὁποιοῦδήποτε ὀργάνου, ἀποτελεῖ αὐτοτελεῖ περίπλοκον ὀργανισμόν, διεπόμενον ἀπὸ τὰς ἀνεξερευνήτους δυνάμεις, αἰ-

τινες ἐγκλείονται ἐν τῇ ζωῇ. Ἐντὸς τῆς ὑφῆς τοῦ κυττάρου ἀναγνωρίζονται πολυ-ἀριθμα καὶ παντοειδῆ τὴν μορφήν σωμα-τια, σφαιρικά, ἔλλειψοειδῆ, ἰνοειδῆ κλπ. τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῶσι ὡς ὄργανα, ἀνάλογα πρὸς τὰ ὄργανα τοῦ ἐξ ἀπειρίας κυττάρων ἀποτελουμένου ὀργανισμοῦ. Διὰ τῶν σωματίων τούτων εὐρισκο-μένων διαρκῶς ἐν κινήσει καὶ κατὰ ταύτην ἀλληλοεξαρτωμένων ἀποδίδεται ἡ εἰδικὴ δι' ἕκαστον κύτταρον, δι' ἕκαστον ὄργανον λειτουργία. Πῶς συντελεῖται τούτο, ποῖα ἡ σημασία τῆς ὑφῆς τοῦ κυττάρου, ποῖα αἱ ἐντὸς τοῦ κυττάρου δρῶσαι δυνάμεις, πόθεν αὐταὶ προέρχονται, πῶς διὰ τούτων προκύπτει ἕκαστου κυττάρου ἡ εἰδικὴ λειτουργία, μένει ἀνεξε-ρευνήτων. Τὸ κύτταρον ὡς ἀρχικὸν στοι-χεῖον ζωῆς, ἀποτελεῖ διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἀντίληψιν ἀκατανόητον θαῦμα!

Ἄνυπολόγιστος εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν κυττάρων τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσι τὸν ἀνθρώπινον ὀργανισμόν. Ἐκαστον τούτων ἀποτελεῖται ἐξ ἀνυπολόγιστου ἀριθμοῦ ἀτόμων⁽¹⁾. Ἐκαστον ἄτομον, ὡς ἡ νεω-τέρα φυσικὴ διδάσκει, ἀποτελεῖται ἀπὸ ὀλόκληρον κόσμον πολυαριθμῶν σωματί-ων, τὰ ὁποῖα μετὰ ταχύτητος 30 χιλο-μέτρων κατὰ δευτερόλεπτον, ὡς πιστεύε-ται, περιστρέφονται περὶ ἓνα κεντρικὸν πυρῆνα, τὸ πρωτόνιον, ὅπως ἀνάλογως πρὸς τὴν σύστασιν τοῦ ἡλιακοῦ συστήμα-τος. Ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἀδυνατεῖ νὰ ἀντιληφθῇ τὸ σύνολον τῆς συστάσεως τῆς ὕλης, ἐξ ἧς ἀποτελεῖται εἰς ζῶν ὀργανι-σμός, πολὺ ὀλιγώτερον δύναται νὰ κατα-νοήσῃ τὴν λειτουργίαν, ἣτις προκύπτει ἐκ ταύτης ἐν τῇ ζωῇ, τὴν συντέλεσιν τῆς ζωῆς.

Τὰ ἄτομα συνέρχονται εἰς τὰ κύτταρα,

(1) Ὑπελογίσθη ὅτι ὁ ἄνθρωπος κατὰ μέσον ὄρον ἀποτελεῖται ἀπὸ 30 δισεκα-τομμύρια κύτταρα, ἐξ ὧν τὰ 22 δισεκα-τομ. εἶναι τὰ ἐρυθρὰ αἰμοσφαίρια. Ἐν ἡπατικῶν κυττάρων ὑπελογίσθη ὅτι ἀποτε-λεῖται ἀπὸ 300 τετράκις ἑκατομμύρια ἄ-τομα. Τὸ γενετήσιον κύτταρον τοῦ ἀνδρὸς περιέχει 8.840 τετράκις ἑκατομμύρια ἄ-τομα. (Κατὰ Macfie ἀναφερόμενα ὑπὸ Erwin Liek: «Der Wander in der Heil- kunde», München 1930).

τὰ κύτταρα εἰς ὄργανα, ἕκαστον τούτων ἀναλαμβάνει ἰδίαν περίπλοκον κατ' ἀκα-τανόητον τρόπον τελουμένην λειτουργίαν, καθοδηγουμένην ἀπὸ τὸ νευρικὸν σύστη-μα, τοῦ ὁποίου ἐπίσης ὁ τρόπος ἐπιδρά-σεως εἶναι ἀκατανόητος, λειτουργίαν ἐπη-ραζομένην ἀπὸ χημικοὺς παράγοντας, ὁρμόνας κ.τ.λ. αἰτίνες ἀποδίδονται αὐτο-μάτως ὑπὸ ἐτέρων ὀργάνων εἰς ποσὴν καὶ ποιὴν καθοριζόμενον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ὀργανισμοῦ, πρὸς ρυθμίσειν ἀπροσκόπτου συλλειτουργίας τοῦ συνόλου, πρὸς ἐξυπη-ρέτησιν τῶν ἀναγκῶν τῆς ζωῆς. Ὅποια θαυμασία ἀπόδοσις τῆς ἐν τῇ ζωῇ ὄργαν-ωθεῖσης ὕλης! Καὶ τὰ θαυμάσια ταῦτα ἐπιστεύθη ὅτι συντελέσθησαν αὐτομά-τως, ἐξ αὐτῆς τῆς νεκρᾶς ὕλης, ἄνευ πνευματικῆς τινὸς συμμετοχῆς!

Παρὰ τὴν ἀλληλοεξάρτησιν κυττάρων καὶ ὀργάνων, ἕκαστον κύτταρον, ἕκαστον ὄργανον ἐμφανίζει ἰδίαν ἀνεξάρτητον ζωὴν, φροντίζει ἐξ ἰδίων ὅπως παραλάβῃ ἑκάστοτε, τὸ διὰ τὴν συντήρησιν καὶ λει-τουργίαν αὐτοῦ ἀναγκαῖον θρεπτικὸν ὑλι-κόν, προσφερόμενον διὰ τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος. Καὶ αὕτη ρυθμίζει κατὰ θαυμάσιον τρόπον τὰ κατ' αὐτήν, ὥστε νὰ ἐξαρτῆ πάντοτε καὶ ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς διηνεκῶς ἐναλλασσομένας ἀνάγκας καὶ αἰτήσεις τῶν ὀργάνων. Θὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῆ ὅτι ἕκαστον ὄργανον δι' ἰδίας βουλήσεως καθορίζει καὶ προσαρμόζει ἐν τῷ συνόλω τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ζωὴν. Ὁ Bier ἀπεκάλεσε τούτο, ὡς πρὸς τὴν κυ-κλοφορίαν τοῦ αἵματος, αὐτόματον αἰσθημα αἱματώσεως τῶν ὀρ-γάνων: Das Blutgefühl. Καὶ ὅμως τὸ ὄργανον ἐγκλείομενον ἐν τῷ συνόλω τοῦ ὀργανισμοῦ συνεργάζεται μετὰ τοῦ ὅλου πρὸς εὐμενῆ ἐξέλιξιν τῆς ζωῆς.

Ἡ ἐπιστήμη ἠδυνήθη νὰ ἐξερευνήσῃ τὴν ἀπαρχὴν τῆς ζωῆς, τὴν ἀρχὴν τῆς ὑπάρξεως τοῦ ζῶντος ὀργανισμοῦ, ἣτις προκύπτει ἐκ τῆς συνενώσεως τῶν δύο γενετησίων κυττάρων, ἄρρενος καὶ θήλε-ος. Δύναται νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἀπ' ἀρχῆς ἀπόθεσιν ἕκαστου ὀργάνου ἢ ὀρ-γανικοῦ συστήματος, τὴν ἐξέλιξιν καὶ τελικὴν διαμόρφωσιν τούτου. Δύναται νὰ ἐξερευνήσῃ ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ τὴν λει-

τουργίαν ἐκάστου ὄργάνου, τὴν ἀλληλοεπίδρασιν τῶν λειτουργιῶν πρὸς διακανονισμόν τῆς συλλειτουργίας τούτων καὶ κατενόησεν ἐν τέλει, ὅτι πέραν τῆς ὑλικῆς ὑποστάσεως τοῦ ὄργανισμοῦ, πᾶσα λειτουργικὴ αὐτοῦ ἀπόδοσις ἐπιτελεῖται ὑπὸ ἀνωτέραν πνευματικὴν καθοδήγησιν καὶ ἐπίδρασιν, ὅτι ἀναπόσπαστος παράγων εἶναι ἢ ἐκ μέρους τῆς ψυχῆς συμμετοχή, ἢ ψυχοσωματικὴ συλλειτουργία.

Αἱ ἀξιοθαύμαστοι αὐταὶ ἐπιγνώσεις αἰτινες ἀποκαλύπτουσι πᾶν ὅ,τι συντελεῖται κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ζωῆς ἀπὸ τῆς ἀπαρχῆς ταύτης, τὰ ἐκθαμβωτικὰ ταῦτα γεγονότα, τὰ ὁποῖα διεπίστωσεν ἡ ἐπιστήμη, προεκάλεσαν κατὰ τὴν ὕλιστικὴν περιόδον ταύτης τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἡ ἐπιστήμη εἶχε κατανοήσει πᾶν τὸ τελούμενον ἐν τῇ ζωῇ καὶ θὰ ἠδύνατο ν' ἀντιληφθῆ τὸ τί εἶναι ἡ ζωὴ. Καὶ ὅμως, πᾶν ὅ,τι ἡ ἐπιστήμη ἠδυνήθη νὰ καθορίσῃ, βεβαίως ἀξιοθαύμαστα, ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιστημονικῆς ἐπιγνώσεως, ἀποτελοῦσιν ἀπλῶς περιγραφήν ἢ νὰ μᾶς ἐξελίξῃ, περιγραφήν τοῦ τί ἐπιτελεῖται κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ζωῆς, πῶς ἐξελίσσεται αὕτη, οὐχὶ ὅμως τὸ διατί ταῦτα ἐπιτελοῦνται, τὸ τί εἶναι, πόθεν προέρχεται, ἡ ζωὴ. Ἡ ἐπιστήμη ἀδυνατεῖ νὰ καθορίσῃ ποία δύναμις ἐπιβάλλει καὶ καθοδηγεῖ εἰς τὴν ἐξέλιξιν ταύτην, ἀδυνατεῖ νὰ διεισδύσῃ εἰς τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς.

Ἀπὸ ἐν κύτταρον, τὸ γονιμοποιηθὲν κύτταρον, προκύπτουν ἀπειράριθμα τοιαῦτα. Ταῦτα κατ' ἀρχὰς ὁμοειδῆ, διαφοροποιοῦνται εἶτα μορφολογικῶς, διὰ νὰ συνταχθῶσιν εἰς ὄργανα κατὰ ὁμοειδεῖς ομάδας καὶ ν' ἀναλάβωσι ἰδιάζουσαν δι' ἕκαστον ὄργανον λειτουργίαν. Ποία δύναμις ὦθει καὶ καθοδηγεῖ εἰς τὴν τοιαύτην ἐξέλιξιν; Ἐγένετο ἀνωτέρω λόγος περὶ γονιμοποιήσεως. Ἐκ τῆς συνενώσεως δύο κυττάρων, τοῦ ἄρρενος καὶ θήλεος γενετησίου κυττάρου, προκύπτει ἡ ἀπαρχὴ ἐξελίξεως ὄργάνων καὶ ὄργανισμοῦ. Ἄλλα ποία δύναμις ὦθει τὰ δύο γενετήσια κύτταρα πρὸς συνάντησιν καὶ συνένωσιν; Διατί προκύπτει ἐκ τῆς συνενώσεως τούτων τοιαύτη περίπλοκος καὶ ἀξιοθαύμαστος ἐξέλιξις; Ποῖαι δυνάμεις ἐνεργοῦσι

καὶ συντελοῦσι καὶ καθοδηγοῦσι εἰς τὴν ἐξέλιξιν ταύτην;

Γνωρίζομεν εἰς τί συνίσταται ἡ λειτουργία ἐκάστου ὄργάνου, τί ἀποδίδει αὐτῇ, πρὸς τίνα σκοπὸν τελεῖται, ποία ἢ συμβολὴ τούτου εἰς τὴν συντήρησιν καὶ ἐξέλιξιν τῆς ζωῆς, ἀλλ' ἀδυνατοῦμεν νὰ καθορίσωμεν πόθεν προκύπτει ἡ λειτουργία αὕτη, νὰ γνωρίσωμεν ποία δύναμις καθοδηγεῖ τὰ ὄργανα πρὸς ἐκδήλωσιν λειτουργίας καὶ προκαλεῖ τὴν διάφορον ἐκδήλωσιν ὑπὸ μορφὴν κινήσεως, ἐκκρίσεως, αἰσθήσεως ἢ ὁποιασδήποτε ἄλλης λειτουργίας. Ποία δύναμις κατευθύνει τὴν ἐναλλαγὴν τῆς ὕλης ἐντὸς τοῦ κυττάρου, ρυθμίζει τὴν λειτουργίαν τῆς κυκλοφορίας, τῆς ἀναπνοῆς, τῆς πέψεως κ.λ.π.; Ποία δύναμις συγκρατεῖ τὴν ἀρμονικὴν συλλειτουργίαν τῶν ὄργάνων ἐντὸς τοῦ ὅλου ὄργανισμοῦ; Πῶς τελεῖται ἡ ἀντίληψις τῶν ὑπὸ τῶν αἰσθητηρίων ὄργάνων μεταδιδόμενων ἐρεθισμάτων; Τί εἶναι αὐτὸ τὸ ὁποῖον καλεῖται ἐρεθισμός; Τί τελεῖται ἐντὸς τοῦ κυττάρου ὥστε νὰ προκύψῃ ἡ ὄρασις, ἡ ἀκοή δηλ. τὸ τί βλέπομεν, ἀκούομεν, αἰσθανόμεθα κ.τ.λ.; Πῶς ὡς ἐκ τῶν οὕτω προσκομιζόμενων ἐντυπώσεων προκύπτει ἡ διανοητικὴ λειτουργία; Τί ἀποτελεῖ τὸ ἀξιοθαύμαστον βιολογικὸν γεγονός τῆς κληρονομικότητος, διὰ μέσου τῆς ὁποίας σωματικαὶ καὶ πνευματικαὶ ἰδιότητες μεταδίδονται ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν;

Γνωρίζομεν ἐπακριβῶς ὅλην τὴν μηχανικὴν διαδρομὴν τοῦ βιολογικοῦ γεγονότος, ἤτοι ὡς ἄνω ἐλέχθη τὴν συνένωσιν τῶν δύο γενετησίων κυττάρων, ὡς ἀπαρχὴν τῆς νέας ζωῆς, τὴν ἀπὸ ταύτης περαιτέρω ἐξέλιξιν τοῦ ἀτόμου. Γνωρίζομεν τὰς ἀφαντάστους βιολογικὰς ἐπιδράσεις τῆς κληρονομικότητος ἐπὶ σώματος καὶ ψυχῆς τοῦ νέου ὄργανισμοῦ, αἱ ὁποῖαι, ὡς ἡ ἐπιστήμη ἀποδέχεται, μεταδίδονται διὰ τῶν γονυλίω ν, τῶν χρωμοσωμάτων, τῶν ἐσχάτων τούτων ἐξ ὄργανοθεΐσης ὕλης ἀποτελουμένων μορφολογικῶν στοιχείων τῆς ζωῆς. Ἐκ τῶν ἐπιδράσεων τούτων προκύπτουν ὄχι μόνον σωματικαί, ἀλλὰ καὶ πνευματικαὶ ἰδιότητες, ἐπίδοσις εἰς ὀρισμένην ἐπιστήμην ὡς λ.χ. εἰς τὰ

μαθηματικά, ἰδιοφυΐα διὰ τινὰ κλάδον τέχνης, τὴν μουσικὴν, τὴν ποίησιν κ.τ.λ. Ἐντὸς ἀπειροελαχίστου μορίου ὕλης, τοῦ γονυλλίου, ἐγκλιεῖνται τοιαῦτα πνευματικαὶ ἰδιότητες καὶ διὰ τοῦτου μεταδίδονται ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, εἰς τὸν νέον ἐπερχόμενον ὄργανισμόν! Πῶς πνεῦμα μεταδίδεται μέσον ὕλης, τοιαῦτα πνευματικαὶ ἰδιότητες μέσον ἐλαχίστου μορίου ὕλης; τοῦτο παραμένει ἀκατανόητον! Ἐγκλιεῖνται ἐντὸς τούτου ἀνεξιχνίαστοι δημιουργικαὶ δυνάμεις. Τίς δύναται εἰς τοῦτο ν' ἀπαντήσῃ; Ἀρχούμεθα εἰς τὴν ἀπλὴν περιγραφὴν τῶν ἀξιοθαυμάστων βιολογικῶν γεγονότων, οὐδεμίαν ὁμως ἐξήγησιν τούτων δυνάμεθα νὰ δώσωμεν.

Ἡ ὅλη ὑπαρξίς τοῦ ζῶντος ὄργανισμοῦ ἀποτελεῖ τι τὸ ἀκατανόητον καὶ ἀνεξερεύνητον, τὸ ἀπρόσιτον διὰ τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν, τὸ θαυμασιώτερον ὅλων ἐντὸς τοῦ θαυμασίου φυσικοῦ κόσμου. Τὸ θαυμάσιον τοῦτο καθοδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον, εἰς ἀναγνώρισιν ὑπεράτης δημιουργοῦ δυνάμεως, ἣτις καθώρισε καὶ καθοδηγεῖ τὴν ζωὴν! Εἶναι δυνατόν τὰ θαυμάσια ταῦτα τὰ ἀποδιδόντα τὴν ζωὴν, νὰ προέκυψαν τυχαίως καὶ αὐτομάτως ἐξ ὁποιοῦνδήποτε εἰς φυσικοὺς νόμους ὀφειλομένων ἐπιδράσεων, ὡς ἡ ὕλιστικὴ ἀντίληψις ἠθέλησε νὰ πιστεύσῃ; Ἀλλὰ καὶ τότε ἀκόμη, οἱ νόμοι οὗτοι πόθεν προέκυψαν; Ἀφ' ἐαυτῶν, ἐκ τῆς νεκρᾶς ὕλης ἢ ἐτέθησαν καὶ οὗτοι ὑπὸ ὑπεράτης πανσόφου δυνάμεως πρὸς τήρησιν τῆς ἁρμονίας ἣτις διέπει τὸ σύμπαν;!

Εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ θαύματος ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν ζωὴν, καλεῖται ὁ ἰατρὸς νὰ ἐπέμβῃ! Τὰ νοητῶς ἀπρόσιτα νὰ καταστήσῃ ὕλικῶς προσιτά! Δι' ὕλικῶν μέσων νὰ ἐπιδράσῃ εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς ζωῆς καὶ μάλιστα κατὰ ἔκρυθμον ταύτης κατάστασιν, ὅποια εἶναι ἡ νόσος. Νὰ ἐπιδράσῃ ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ μέσον φυσικοχημικῶν, ὡς ἡ νόσος νὰ ἀπετέλει φυσικοχημικὴν παρεκτροπὴν καὶ ἡ θεραπεία ἐπιτυχῆς πείραμα, τὸ ὅποιον δι' ὁμοίων μέσων θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ!

Τὸ θαῦμα ζωὴ δὲν ἐπιδέχεται τοιαύτην

ἀντίληψιν! Ἡ ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς ζωῆς ἐπίδρασις δὲν εἶναι δυνατόν νὰ περιερίζεται ἀποκλειστικῶς εἰς ὕλικὰ μέσα. Βεβαίως ὅ,τι ἢ ἀπὸ χιλιετηρίδων κτηθεῖσα ἐμπειρία, ὅ,τι πρὸ πάντων ἢ ἐπιστήμη ὡς θεραπευτικὸν μέσον ἀνεγνώρισε καὶ καθώρισε, εἴτε φυσικόν, εἴτε φαρμακευτικόν, εἴτε βιολογικόν, ἐφαρμόζει μετὰ πίστεως ἢ θεραπευτικῆς ἰατρικῆ! Ταῦτα τὸν νεαρὸν ἰατρὸν αὐτὴν διδάσκει καὶ ἐπὶ τούτων βασίζεται. Ἄς στρέψωμεν εὐλαβῶς τὸ βλέμμα πρὸς τοὺς μεγάλους εὐεργέτας τῆς ἀνθρωπότητος, οἵτινες ὄλην τὴν ζωὴν αὐτῶν ἀφιέρωσαν πρὸς ἀναγνώρισιν τῶν αἰτίων μολυσματικῶν νόσων καὶ λαοφθόρων ἐπιδημιῶν, πρὸς τοὺς παντοίους ἥρωας τῆς ἐπιστήμης καὶ τοὺς ἀφανεῖς αὐτῶν συνεργάτας, οἵτινες κατόπιν ἀόκνου δι' ἡμέρας καὶ νυκτὸς τελουμένης ἐργασίας, ἠδυνήθησαν νὰ ἀναγνωρίσουν λειτουργικὰς καὶ ὀργανικὰς νόσους καὶ καθώρισαν τὴν ἐπίδρασιν φαρμάκων καὶ θεραπευτικῶν μεθόδων πρὸς ἰασιν τούτων. Ἄς ἀναλογισθῶμεν τὴν θαυμασίαν ἐξέλιξιν τῆς χειρουργικῆς διὰ τῆς ἐπιτυχῆς καταπολεμήσεως τοῦ λόνου καὶ τῆς λοιμώξεως, τὴν σημασίαν τῆς μεταγγίσεως αἵματος, τὴν διαγνωστικὴν καὶ θεραπευτικὴν σημασίαν τῶν ἀκτίνων Röntgen, ἵνα ἐν γενικαῖς γραμμαῖς μόνον τινὰ τῶν συντελεσθέντων ἀναφέρω.

Ἡ θεραπευτικὴ ἰατρικὴ μετὰ βαθυτάτης εὐγνωμοσύνης στεφανώνει τοὺς ἀκαμάτους τούτους ἀγωνιστὰς καὶ δοξάζει τοὺς μεγάλους μύστας τῆς ἐπιστήμης, διὰ τῶν μόχθων τῶν ὁποίων προέκυψαν ἐπιγνώσεις, ἐπὶ τῶν ὁποίων βασίζεται ἡ τοσοῦτον σήμερον προηγμένη ἀτομικὴ καὶ κοινωνικὴ ἰατρικὴ.

Τὴν θεραπείαν ὁμως δὲν ἐπιτελεῖ τὸ φάρμακον ἀπ' εὐθείας. Διὰ τῆς ἐπενεργείας τοῦ φαρμάκου τελεῖται ἡ ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς λειτουργίας τοῦ κυττάρου, μετατροπὴ ταύτης ἐπὶ τὰ βελτίω, ἀποκατάστασις διαταραχθείσης λειτουργίας. Ἄλλ' ὅπως δὲν γνωρίζομεν πῶς προκύπτει αὐτὴ ἡ λειτουργία τοῦ κυττάρου, οὕτω ἀγνοοῦμεν καὶ πῶς προκύπτει ἡ ἐπίδρασις πρὸς μετατροπὴν ἢ ἐνίσχυσιν τῆς λειτουργίας τούτου. Γνωρίζομεν μετὰ ἀκριβείας τὴν

τελικήν ἐνέργειαν τοῦ φαρμάκου, τὴν θεραπευτικὴν ἢ δηλητηριώδη τούτου ἰκανότητα. Δι' ἕκαστον φάρμακον ἢ ἐπιστήμη ἔχει ταῦτα διαπιστώσει καὶ ἐπὶ τούτων βασίζεται ἢ φαρμακευτικὴν θεραπευτικὴν, ἀλλὰ πῶς τοῦτο ἐπιδρᾷ βιολογικῶς, πῶς προκύπτει ἢ μετατροπὴ τῆς λειτουργίας, πῶς τὸ φάρμακον παρεμβαίνει καὶ προκαλεῖ ἀλλοιώσιν εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ζωῆς ἐντὸς τοῦ κυττάρου, τοῦτο παραμένει ἄγνωστον, διότι ἄγνωστος καὶ ἀνεξιχνίαστος εἶναι ἡ ζωὴ!

Ἀποτελεῖ θαῦμα πᾶν ὅ,τι ἡ ἐπιστήμη ἀδυνατεῖ νὰ ἐξηγήσῃ. Θαῦμα εἶναι, ἢ ἐκδήλωσις τῆς ζωῆς καὶ πᾶν ὅ,τι ἐν τῇ λεπτομερείᾳ ἀποτελεῖ αὐτήν. Ὁ ἰατρός ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γνώσεων τὰς ὁποίας παρέχουν εἰς αὐτὸν αἱ φυσικαὶ ἐπιστήμαι καὶ ἡ βιολογία προσπαθεῖ πρὸς ἐπίτευξιν θεραπείας, νὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν φύσιν διὰ τῶν ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης παρεχομένων μέσων. Προσπαθεῖ διὰ τούτων νὰ ἐνισχύσῃ τὰς ἐντὸς τοῦ κυττάρου δρώσας δημιουργικὰς δυνάμεις, νὰ διευκολύνῃ τὴν ἐπίδρασιν τούτων πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς διαταραχθείσης βιολογικῆς ἰσορροπίας. Ἀποτείνεται πρὸς τοῦτο εἰς τὰς ἀγνώστους δημιουργικὰς δυνάμεις ἀνεῦ τῶν ὁποίων πᾶσα αὐτοῦ προσπάθεια θὰ ἦτο ἄκαρπος. Ἄνευ τούτων δὲν θὰ ὑπῆρχε θεραπευτικὴ ἱατρικὴ, διότι τὰ παντοῖα φυσικοχημικὰ μέσα μόνον μέσω τῶν δυνάμεων τούτων δρῶσι. Ἀποτείνεται εἰς τὸ θαυματουργικὸν ἄγνωστον καὶ ὅταν ἐφαρμόξῃ ἐπιστημονικὴν ἱατρικὴν.

Ὁ πάσχων ὁμῶς ἀναζητῶν θεραπείαν καὶ λύτρωσιν προσέτρεξεν ἀνέκαθεν, παρὰ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ φαρμάκου ὅπως ὑποσυνειδήτως, καὶ εἰς ἕτερον ὑπέρτερον θεραπευτικὸν παράγοντα, προκύπτοντα ἐκ τοῦ συναισθήματος. Ὁ ἄνθρωπος ἀφότου ἐνεφανίσθη εἰς τὸν κόσμον, ἐκθαμβος ἐκ τοῦ θαυμασίου τῆς ζωῆς, κατείχετο κατὰ πάντα χρόνον καὶ τόπον ὑπὸ βαθέος συναισθήματος πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως εἰς τινὰ ἄγνωστον, ἀπροσπέλαστον καὶ θαυματουργικὴν δύναμιν. Εἰς ταύτην ἀποτείνεται πάντοτε ὁσάκις καταλαμβάνεται ὑπὸ δέους ἢ πόνου καὶ ζητεῖ λύτρωσιν.

Εὐρισκόμενος εἰς κατάστασιν καταβολῆς καὶ ἐξαντλήσεως τῶν σωματικῶν καὶ ψυχικῶν αὐτοῦ δυνάμεων ζητεῖ ἀπὸ τὸν ἰατρόν, παρὰ τὸν θεραπευτικὸν μέσον ἢ φάρμακον τὸ εἰς τὸ σῶμα ἀποτεινόμενον καὶ ψυχικὴν ἐνίσχυσιν. Τὴν ὑπαρξίν του συνδέει μὲ τὸ αἶσθημα ὑγείας. Τὴν νόσον θεωρεῖ ὡς κατάστασιν ξένην πρὸς τὸν ὄργανισμὸν του, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐπιθυμεῖ ν' ἀπαλλαγῇ. Τὸ συναισθημα τοῦτο καταπονεῖ αὐτὸν ψυχικῶς καὶ μόνον ψυχικῶς εἶναι δυνατόν νὰ προκύψῃ εὐμενὴς ἐπὶ τούτου ἐπίδρασις. Τὴν ψυχικὴν ταύτην ἐνίσχυσιν ἀναζητεῖ πᾶς πάσχων, ὁ ἀπλοϊκώτερος καὶ ὁ πνευματικῶς προηγμένος, ἢ εὐαίσθητος γυνὴ καὶ τὸ εἰς τὴν μητρικὴν ἀγάπην ἀποτεινόμενον παιδίον. Ἡ ἀδυναμία τοῦ πάσχοντος νὰ βοηθήσῃ ἑαυτὸν δι' ἰδίων μέσων, ἐξισώνει ὅλους ἀπέναντι τῆς νόσου, φέρει καὶ τὸν ἀμειότερον εἰς κατάστασιν προσομοιάζουσαν πρὸς τὴν παιδικήν. Ὡς τὸ παιδί πρὸς τὴν μητέρα ἀποτείνεται καὶ οὗτος μετ' ἀφοσιώσεως εἰς τὸ περιποιούμενον αὐτὸν πρόσωπον καὶ ἀποδέχεται εὐγνωμόως πᾶσαν ἐπιδεικνυομένην συμπάθειαν. Αἰσθάνεται ἀνακούφισιν ἀπὸ τὸν παρήγορον λόγον, ἀπὸ τινὰ αὐθόρμητον τοῦ θεραπευτοῦ ἐκδήλωσιν ὡς δι' ἐπιθέσεως τῆς χειρὸς. Ὁ παρήγορος λόγος ἐνεργεῖ ἀμεσώτερον ἢ τὸ ἀποτελεσματικὸν φάρμακον.

Εἰς τὸν λόγον ἀποδίδει ὁ Pawlow εὐεργετικὴν διεγερτικὴν δύναμιν, «ὁποία οὐδεμία ἄλλως ἐπερχομένη διέργεσις θὰ ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ».

Ἡ ψυχικὴ ἐπίδρασις ὡς ἄμεσος θεραπευτικὸς συντελεστής δὲν ἀμφισβητεῖται. Ἐντονος ψυχικὴ ἐπίδρασις προκύπτουσα ἐκ τῆς πίστεως ἐνισχυομένης ὑπὸ τῆς ἐλπίδος, συμβάλλουσι ἐκάστοτε πρὸς ὑπερνίκησιν τῆς νόσου. Ἡ πίστις ἀποτελεῖ τὸ προέχον στήριγμα πάσης θεραπείας. Τὰ ἱατρικὰ μέσα ἔχουν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἔμμεσον ἐνισχυτικὴν ἐνέργειαν καὶ ἐπενεργοῦσι τόσον ἀποτελεσματικώτερον ὅσον ἰσχυρότερα ἢ ταῦτα συνοδεύουσα πίστις καὶ ἡ πεποίθησις εἰς τὸν παρέχοντα ταῦτα ἱατρός.

Ἡ ἱατρικὴ ἀνέκαθεν ἐχρησιμοποίησε τὴν ψυχικὴν ἐπίδρασιν τῆς ὑποβολῆς διὰ

νὰ ἐπιτύχη θεραπευτικὰ ἀποτελέσματα. Δὲν ἐννοῶ τὴν χρησιμοποίησιν ἀδρανῶν φαρμάκων λ.χ. τῆς ἐνέσεως ἀπεσταγμένου ὕδατος, ἀντὶ μορφίνης πρὸς κατάταυσιν τοῦ πόνου ἢ δυσαρέστων ἐνοχλημάτων. Εἰς τοιαῦτα μέσα εἶναι ἠναγκασμένος συχνότατα νὰ καταφεύγῃ ὁ ἱατρός. Πᾶς ἱατρός γινώσκει πόσον συχνὰ ἐπιτυχᾶνεται οὕτω τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα, ἢ καθυσχύασις τοῦ πάσχοντος. Καὶ ἐνταῦθα ἐπενεργεῖ ἡ ὑποβολή. Ἄλλα κυρίως ἐννοῶ τὴν δι' ὑποβολῆς ἐπίδρασιν τῆς προσωπικότητος τοῦ ἱατροῦ. Πόσον καθησυχάζει τὸ «ἦλθε ὁ ἱατρός» πόσον καθησυχάζει ὅτι ἔχει ἀναγραφῆ τὸ φάρμακον καὶ πρὶν ἀκόμη ἐνεργήσῃ καὶ πόσον καθησυχάζει ὁ καλὸς λόγος τοῦ ἱατροῦ! Δὲν θέλω νὰ ἐπεκταθῶ εἰς τὰ τοιαῦτα, τὰ ὁποῖα διδάσκει ἢ καθ' ἡμέραν πείρα παντὸς ἱατροῦ, ἀλλ' ἤθελον νὰ τονίσω τὴν σημασίαν τῆς στάσεως τοῦ ἱατροῦ ἀπέναντι τοῦ νοσοῦντος, τῆς προσηλώσεως τοῦ ἱατροῦ εἰς τὸν πάσχοντα, τῆς ψυχικῆς συνοχῆς ἱατροῦ καὶ ἀσθενοῦς, τὴν σημασίαν ἐφαρμογῆς ἐ μ ψ ὕ χ ο υ ἱ α τ ρ ι κ ῆ ς.

Τὸν ἐπιτυχῶς δρῶντα θεράποντα ἱατρὸν χαρακτηρίζουσι ὄχι τόσον αἱ λεπτομερειακὰ γνώσεις, ὅσον ἡ ἰκανότης προσαρμογῆς αὐτοῦ εἰς τὸν πάσχοντα. Εἰς τὴν ἰκανότητα ταύτην στηρίζεται ἡ φήμη περιωνύμων ἱατρῶν καθ' ἀπάσας τὰς ἐποχάς. Τὴν ἰκανότητα ταύτην ὑπονοεῖ ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰπποκράτους, ἣτις τονίζει «τὴν πείραν παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ἀσθενοῦς» καὶ ἐννοεῖ ὄχι μόνον τὴν ἀντικειμενικὴν παρατήρησιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑποκειμενικὴν προσαρμογὴν πρὸς τὸν νοσοῦντα.

Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀπαριθμῶσω ὀνόματα παγκοσμίου φήμης ἐπιστημόνων, οἷτις ἐλάμπρυναν τὸν ἱατρικὸν ὄριζοντα κατὰ διαφόρους ἐποχάς καὶ εἰς διαφόρους ἐπικρατείας. Βεβαίως ἐστηρίζετο αὕτη ἐπι τῆς ὑπερόχου ἐπιστημονικῆς αὐτῶν ἰκανότητος, ἀλλ' οὐχὶ ὀλίγον συνέτεινε πρὸς τοῦτο ἡ προσωπικὴ αὐτῶν ἐπιβολὴ διεγείρουσα τὴν πίστιν καὶ ἐπενεργούσα διὰ τῆς ὑποβολῆς.

Τὴν δύναμιν τῆς ἐπιβολῆς πλεόν παντὸς ἄλλου μαρτυρεῖ ἡ κατὰ καιροὺς δράσις περιωνύμων ἐμπειρικῶν, μὴ ἱατρῶν. Τὴν μεγάλην αὐτῶν ἐπιτυχίαν ὀφείλουσιν οὗτοι οὐχὶ εἰς τὰς ἱατρικὰς αὐτῶν γνώσεις, τῶν ὁποίων παντελῶς στεροῦνται, οὐδὲ εἰς τὴν ἐφαρμοζομένην ὑπ' αὐτῶν θεραπευτικὴν μέθοδον, ἢ ὁποία εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐντυπωσιακὴ, ἀλλὰ εἰς τὴν ὑποβολήν, χρησιμοποιοιμένην πρὸς τοῦτο τῆς προσωπικῆς αὐτῶν ἐπιβολῆς.

Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι οἱ τοιοῦτοι περιώνυμοι καὶ περιζήτητοι ἐμπειρικοὶ ἔδρασαν ἐν Γερμανίᾳ ὡς καὶ ἀλλαχοῦ κατὰ τὰς δύο τελευταίας δεκαετίας τοῦ λήξαντος αἰῶνος, ἥτοι κατὰ τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἱατρικὴ ἐπιστήμη εὗρισκετο εἰς τὸ κορύφωμα ὑπερόχου ἐξελίξεως, τοιαύτης ὁποῖαν οὐδεμία προηγουμένη περίοδος εἶχε νὰ ἐπιδείξῃ. Τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνακαλύψεως τῶν μικροβίων καὶ ἀναγνωρίσεως τούτων ὡς αἰτίου πλείστον νόσων, τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἀντισηψίας, ἣτις διήνοιγε ὑπέρολαμπρον στάδιον εἰς τὴν χειρουργικὴν, τῶν διηνεκῶς ἐπερχομένων προόδων εἰς τοὺς κλάδους τῆς φυσιολογίας, παθολογικῆς ἀνατομίας, βιολογικῆς χημείας καὶ τῆς παθολογίας ἐν γένει, δι' ὧν διηνοίγοντο ὁσμέραι νέοι ὀρίζοντες ἱατρικῆς ἐπιγνώσεως. Καὶ ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν τοιούτων θριάμβων τῆς ἐπιστημονικῆς ἱατρικῆς ἐμφανίζονται καὶ δρῶσι περιώνυμοι ἐμπειρικοὶ θεράπενταί, ἄνθρωποι ἀπλοῖκοί, ἀνευ στοιχειωδῶν γνώσεων, πρὸς τοὺς ὁποίους προστρέχουσι ὄχι μόνον ἀμαθεῖς, ἀλλὰ καὶ διανοοῦμενοι καὶ ἐπιστήμονες καὶ ἱατροὶ ἀκόμη. Ἐνῶ εἰς τοὺς ἱατρικοὺς κύκλους παρ' ὅλας τὰς ἀξιοθαυμάστους προόδους τῆς ἐπιστήμης γίνεται λόγος περὶ κρίσεως εἰς τὴν ἱατρικὴν.

Ὅποια ἀντίφασις! Καὶ ὅμως κοινωνικὸν γεγονός ἐνδιαφέροντος τὸ ὁποῖον εἰς τὸν ἱατρικὸν κόσμον καὶ τὴν τότε σπουδάζουσαν νεολαίαν προσεκάλει ἐντύπωσιν! Κοινωνικὸν γεγονός τοῦ ὁποίου τὰ βαθύτερα αἰτία, τότε μὲν ἀκατάληπτα, εἰς ἡμᾶς ὅμως σήμερον ὄχι μόνον εἶναι καταφανῆ, ἀλλὰ ἐπι τῆ βάσει τῶν σημειωθῶν ἀντιλήψεων, ἦσαν ἀναπόφευκτα!

Παρ' ὅλας τὰς ἀξιοθαυμάστους προόδους θεωρητικῆς ἐπιγνώσεως ἢ θεραπευτικῆς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐκείτο νεκρά. Ἐπεσιάζετο ἀπὸ τὴν εἰσέτι κρατοῦσαν ὑλιστικὴν μηχανιστικὴν ἀντίληψιν καὶ ἀνεζήτει καὶ ἠλπίζεν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ ἀντιδότη φαρμάκου δι' ἐκάστην νόσον, πρὸς ἀποκατάστασιν διαταραχθεῖσης φυσικοχημικῆς ἰσορροπίας ἐντὸς τοῦ ὄργανισμοῦ, ὡς τότε ἐθεωρεῖτο ἡ νόσος. Μὴ ὑπάρχοντος τούτου οὐδὲν εἶχεν αὐτὴ νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν πάσχοντα, οὐδὲν ἐγνώριζεν περὶ ψυχικῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν νόσον, περὶ ψυχικῆς ἐπίδρασεως διὰ τὴν θεραπείαν, ἠγνόει τελείως τὸ ψυχοσωματικὸν σύνολον. Ἐνῶ δ' ἐμπειρικός ἡδιαφύρει διὰ τὰ μέσα καὶ ἀπετείνεται εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐπέδρα ἐπ' αὐτοῦ πνευματικῶς. Τίποτε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ χαρακτηρίσῃ ἐμφανεστερον τὴν ὑλιστικὴν ἐκείνην περίοδον τῆς ἱατρικῆς ἀπὸ τὴν ἐξέλιξιν ταύτην. Ἀφ' ἑνὸς ὑπέρολαμπροι πρόοδοι τῆς θεωρητικῆς ἱατρικῆς καὶ ἀφ' ἑτέρου, ὡς ἐξ ἐνστίκτου ἀποστροφῆς τοῦ πάσχοντος ἀπὸ τῆς ἐπισημοῦ ἱατρικῆς καὶ προσφρυγῆς εἰς τὸν ἐμπειρικόν!

Ἡ ἱατρικὴ κατὰ τὴν περίοδον τῆς ὑλιστικῆς μηχανιστικῆς ἀντίληψεως ἐπίστευεν, ὅτι διὰ τῆς καθ' ἡμέραν ἐπισωρεύσεως λεπτομερειακῶν γνώσεων, θὰ ἠδύνατο νὰ καθορίσῃ ἀσφαλῶς τὴν εἰς τὸ ὄργανον ἀποτεινομένην θεραπευτικὴν ἀγωγὴν, εἶχε ἀποτρέψει τὴν προσοχὴν ἀπὸ τοῦ συνόλου τοῦ ὄργανισμοῦ καὶ ἠγνόησε τὸν ζῶντα καὶ πάσχοντα ἄνθρωπον καὶ τὰς πνευματικὰς αὐτοῦ ἀνάγκας. Ἀφοσιωθεῖσα εἰς τὴν θετικὴν ἐπίγνωσιν παρημέλησε τὴν διὰ τῆς διαισθήσεως καθοδήγησιν. Προσηλωμένη εἰς τὰ ὑλικά μέσα δὲν ἀντελήφθη τὴν δύναμιν τοῦ συναισθήματος.

Ἡ ὑπὸ τῆς νεωτέρας ἱατρικῆς ἀναγνώσεις τῆς ἐπίδρασεως τοῦ ψυχικοῦ παρά-

γοντος εἰς πᾶσαν ἐκδήλωσιν τῆς ζωῆς, ἠνέφξε τὰς πύλας ὅπως διεισδύσῃ αὐτὴ εἰς τὸν ἐσωτερικὸν ἄνθρωπον, ὅπως ἀντιληφθῇ αὐτὸν συνολικῶς καὶ ἀναγνωρίσῃ τὴν διαμόρφωσιν ἰδίας προσωπικότητος ἐντὸς ἰδίου δι' ἕκαστον περιβάλλοντος, τὴν σημασίαν ταύτης διὰ τὴν ἐν ὑγείᾳ ζωὴν καὶ διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς νόσου. Ἀντελήφθη ὅτι ἡ θεραπευτικὴ ἱατρικὴ κατευθυνομένη ὑπὸ τοῦ συναισθήματος ἔχει ἀνάγκην μέσων τῶν ὁποίων ἡ ἐπίδρασις ἐπεκτείνεται πέραν τῆς δι' ὑλικῶν μέσων παρεχομένης.

Ὁ ἱατρός γνωρίζει ὁποῖαν σημασίαν ἔχει ἡ ἀφοσίωσις, ἡ πεποθησις τοῦ πάσχοντος εἰς τὸν θεράποντα αὐτοῦ, ἡ ἐπιβολὴ τῆς προσωπικότητος τοῦ ἱατροῦ, ἡ δύναμις τῆς πίστεως. Ὁ πάσχων καθοδηγεῖται ὑπὸ τοῦ συναισθήματος. Τὸ ἀκατανόητον καὶ ἀπρόσιτον ἐν τῇ ζωῇ ἀποτείνεται ἐν τῇ ἀγωνίᾳ, εἰς τὸ ἀκατανόητον, πιστεύει εἰς τὸ θαυματουργόν. Εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἱατρικὴν δὲν ἔχει θέσιν ἢ μεταφυσικὴ. Ἡ θεραπευτικὴ ἱατρικὴ δὲν εἶναι νοσητὴ ἄνευ μεταφυσικῆς, λέγει ὁ Liek. Ἡ ἐπίδρασις δυνάμεων αἰτινες ἐκ ταύτης πηγάζουν εἶναι διὰ τὴν θεραπείαν ἀναπόφευκτος! Ὁ πάσχων ἀναμένει τὴν ἐκ τοῦ ψυχικοῦ παράγοντος ἐπίδρασιν, ἔχει ἀνάγκην τῆς ψυχικῆς ἐνισχύσεως διαισθανόμενος ὅτι πέραν παντὸς ἄλλου μέσου συντελεῖ αὐτὴ ἀμέσως εἰς ὑπερνίκησιν τῆς νόσου. Ὁ ἱατρός ὑπὸ τοῦ συναισθήματος καὶ οὕτως καθοδηγούμενος, καὶ εἰς τὸ συναισθηματικὸν ἀποτεινομένος, ἐπικαλεῖται δυνάμεις αἰτινες ἐνυπάρχουν εἰς τὸ ἀνεξερευνήτου τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τὸ εὐρισκόμενον πέραν τῆς ὑλικῆς συστάσεως τοῦ ἀτόμου—ἐφαρμόζει ἔμφυχον ἱατρικὴν.

ΜΑΡΙΝΟΣ ΓΕΡΟΥΛΑΝΟΣ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου.

Ἀκαδημαϊκός.

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΟΡΙΝΘΟΝ

Διὰ δευτέραν ἤδη φοράν αἱ «Ἀκτίνες» (βλ. τ. 1950 σ. 255 ἐπ.), ἔχουν τὴν μεγάλην χάραν καὶ ἱκανοποίησιν νὰ δημοσιεύσουν μελέτην τοῦ ἀγαπητοῦ φίλου τῆς Ἑλλάδος καὶ σοφοῦ καθηγητοῦ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας, κλασικῆς ἀρχαιολογίας καὶ νεοελληνικῶν γραμμάτων εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Νυμπεγεν τῆς Ὀλλανδίας κ. De Waele. Ἡ μελέτη αὕτη ἐγράφη ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐπιτελείου τῆς 19ης ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰς ἔνδειξιν συμμετοχῆς εἰς τὸν ἑορτασμόν τοῦ μεγάλου γεγονότος. Λυπούμεθα, διότι, λόγῳ καθυστερήσεως, δὲν κατέστη δυνατόν νὰ δημοσιευθῆ εἰς τὸ εἰδικὸν τεύχος τῶν «Ἀκτίνων». Τὴν δημοσιεύομεν ὁμως τώρα (εἰς δύο συνεχείας) μὲ τὴν βεβαιότητα μιᾶς ἐξόχου προσφορᾶς εἰς τὴν ἀναπτυχθεῖσαν σχετικὴν πνευματικὴν κίνησιν. Πρὸ τούτου παραθέτομεν τὴν εἰσαγωγικὴν σημείωσιν τοῦ συγγραφέως:

Μὲ τὴν μικράν αὐτὴν μελέτην διὰ τὴν διαμονὴν καὶ τὸ ἔργον τοῦ ἀποστόλου Παύλου εἰς τὴν Κόρινθον ὁ συγγραφεὺς ἐπιθυμεῖ νὰ δώσῃ τὸ δεύτερον μέρος μιᾶς ἀναμνηστικῆς προσφορᾶς εἰς τὴν 1900ηρίδα, τῆς ὁποίας τὸ πρῶτον μέρος ἐδημοσιεύθη ἤδη εἰς τὰς «Ἀκτίνας».

Χαιρετισμὸς καὶ σύμβολον φιλικῆς εἰς τοὺς προσκυνητὰς τῆς Ἑλλάδος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου τοῦ 1951. Ὁ συγγραφεὺς εἰς τὸ δεύτερον αὐτὸ μέρος μιᾶς ἀναμνηστικῆς προσφορᾶς εἰς τὴν 1900ηρίδα ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ δώσῃ μίαν συνολικὴν ἀποψιν τῶν ἱστορικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν προβλημάτων πού δύναται νὰ ἀναφερθῶν εἰς τὴν διαμονὴν τοῦ ἀποστόλου Παύλου εἰς τὴν Κόρινθον κατὰ τὰ μέσα τοῦ Α' μ. Χ. αἰῶνος. Μολοντί ὁ συγγραφεὺς γνωρίζει τὰς πολυαριθμοὺς μελέτας καὶ ἐργασίας πού ἐδημοσιεύθησαν ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ καὶ παρηκολούθησε μὲ ἀγωνιώδεις ἐνδιαφέρον τὰ νέα στοιχεῖα πού θὰ ἠδύνατο νὰ προσφέρῃ ἡ ἀρχαιολογικὴ ἔρευνα (ἐνθυμούμενος μὲ εὐγνωμοσύνην τὴν βοήθειαν πού τοῦ ἔδωσαν πολλοὶ ἐπιστήμονες τόσοι κατὰ τὰ ἔτη τῆς εἰς Κόρινθον διαμονῆς του καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς φιλοξενίας πού τοῦ προσέφερον ἡ Ἀμερικανικὴ Σχολὴ Κλασσικῶν Σπουδῶν, ἡ ὁποία ἀναζητεῖ ἐκεῖ τὰ ἴχνη τοῦ ἔθνικοῦ καὶ χριστιανικοῦ παρελθόντος πλέον τοῦ ἡμίσεος τώρα αἰῶνος) ὅσον καὶ ἀπὸ μελέτας καὶ διατριβὰς πού ἐδημοσιεύθησαν πρὸ αὐτῆς τῆς γενικῆς ἐπισκοπήσεως, δὲν ἀνέφερεν ἐν λεπτομερείᾳ τὴν τεραστίαν ἐργασίαν πού ἔγινεν ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ καὶ πού μόνον ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ ὑποψιασθῆ ἀπὸ τὴν ἀπλὴν μείαν ὀρισμένων ἐπιστημόνων εἰς αὐτὸ τὸ ἄρθρον. Ἡ ἐξαιρετος συνολικὴ ἐπισκόπησις τῆς ζωῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Ἰωσήφ Χόλτζνερ, πού μετέφρασεν ἑλληνιστὶ ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἱερώνυμος Κοτονης, συμπληρώνεται ἀπὸ μερικὰ νέα στοιχεῖα, καὶ ἂν ὑπενθυμίζω τὸ προηγούμενον ἄρθρον τὸ σχετικὸν πρὸς τὴν χρονολογίαν τῆς ἀφίξεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου εἰς τὴν Ἑλλάδα, πού ἐδημοσιεύθη εἰς τὰς «Ἀκτίνας» τοῦ 1950, αὐτὸ γίνεται μόνον διὰ τὰ ἐκφράσω τὴν εὐγνωμοσύνην μου εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν πού μοῦ ἔδωσε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀσχοληθῶ μὲ τὸ θέμα αὐτὸ εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἀρείου Πάγου. Εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτὴν περιλαμβάνω καὶ τὸν μεταφραστὴν τοῦ παρόντος, ὁ ὁποῖος εἰργάσθη σημαντικὰ διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου αὐτοῦ τοῦ ἄρθρου.

Ποῦ τὸ περίβλεπτον κάλλος σέο, Δωρὶ
 [Κόρινθε;
 ποῦ στεφάναι πύργων, ποῦ τὰ πάλαι
 [κιτῆανα;
 ποῦ νησὶ μακάρων, ποῦ δώματα; ποῦ δὲ
 [δάμαρτες
 Σισύφραι λαῶν θάϊ ποτὲ μυριάδες;

οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἴχνος, πολυκάρμορε, σείο
 [λέλειπται,
 πάντα δὲ συμμάριψας ἐξέφαγεν πό-
 [λεμος....

Ἔτσι ἓνας Ἕλλην ποιητῆς, ἴσως ὀλίγον χρόνον πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνασυγκρότησιν

τῆς Ἰσθμικῆς μητροπόλεως εἰς ρωμαϊκὴν ἀποικίαν, ἡ ὁποία θὰ ἐτίμα τὸν ἰδρυτὴν τῆς Ἰουλίον Καίσαρα, ἔψαλλε θλιβερὰ τὴν ἀπελπισίαν καὶ τὸν θάνατον ποῦ ἐπλανᾶτο ἐπάνω ἀπὸ ὅ,τι εἶχε ἀπομείνει ἀπὸ τὴν μεγάλην καὶ γεμάτην χλιδὴν πόλιν τῆς κλασσικῆς καὶ ἑλληνιστικῆς Ἑλλάδος, τὴν Κόρινθον. Θὰ παρεσυρόμεθα πολὺ μακρὰν ἔαν ἠθέλαμεν νὰ ἐπαναφέρωμεν εἰς τὸν νοῦν μας τὰ διαθήματα καὶ τὰς ἀποπειράς, ὅλα τὰ στρατηγήματα καὶ ὅλας τὰς κτηνώδεις πράξεις μὲ τὰς ὁποίας ἡ Ρώμη ἔφθασεν εἰς τὸ μέσον τοῦ δευτέρου αἰῶνος π.Χ. ἕως τὸ λίκνον τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Αὐτὸ τὸ λίκνον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἡ Μακεδονία, ἀπετέλει τὴν πρῶτην ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας τῶν διαδόχων εἰς τὰς ὁποίας εἶχε διαιρεθῆ τὸ οἰκουμενικὸν βασιλεῖον τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ αἱ ὁποῖαι θὰ ἔπιπτον μέχρι μιᾶς εἰς τὰς χεῖρας τῶν κατακτητῶν τῆς Δύσεως, ἕως ὅτου ἡ τελευταία, ἡ Αἴγυπτος, θὰ καθίστατο ἡ τελευταία λεία τῆς μεσογειακῆς αυτοκρατορίας, τοῦ Imperium Romanum, ποῦ προήλθεν ἀπὸ τὴν κληρονομίαν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

Ἡ Μακεδονία λοιπὸν κατὰ τὸ 168 π.Χ. ἦτο διηρημένη εἰς τέσσαρα τμήματα μὲ περὶ ἄριθμητικὰ ὀνόματα (πρῶτη, δευτέρα κλπ. Μακεδονία) καὶ ἡ Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία ὄφειλε νὰ δώσῃ ἀποδείξεις τῆς ὑπακοῆς τῆς εἰς τοὺς νέους κυρίους τῆς, ἀποστέλλουσα χιλίους ὁμήρους εἰς Ρώμην, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ περιφημὸς ἱστορικὸς Πολύβιος. Ἀλλὰ ἡ πολιτικὴ ἔξαισις καὶ αἱ ταραχαὶ συνεχίζοντο καὶ ἐκ νέου οἱ Ἀχαιοὶ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος ἐπανεστάτου ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων. Εἶναι γνωστὸν πῶς αἱ ἦρται ποῦ ὑπέστησαν τὰ ἀπειθαρχητὰ αὐτὰ στρατεύματα εἰς τοὺς Σκαρφεῖς καὶ εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου ἔφερον τοὺς νικητὰς ἐμπρὸς εἰς τὰ τείχη καὶ τὰς πύλας τῆς πλουσίας πόλεως, ἡ ὁποία ἀπὸ μακροῦ ἀπετέλει διὰ τοὺς τραπεζίτας τῆς Ρώμης τὸ πρόσκομμα εἰς τὰ ὁποῖον προσέκρουαν οἱ ἐμπορικῶν σκοποὶ. Τὸ κόμμα αὐτὸ τῶν ἱππέων, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ δεκάδος ἐτῶν συνεσώρευον κλεμμένα πλούτη ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας, εὔρεν εἰς τὸν στρατηγὸν Λ. Μόμιον τὸν ἀνθρωπον ποῦ προωρίζετο νὰ ἐκπληρώσῃ ὁ-

λας τῶν τὰς ἐπιθυμίας, νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτὸ νὰ διαρπάσῃ τὰ πλούτη τῆς πόλεως, νὰ τὴν κατεδαφίσῃ μὲ τέτοιον τρόπον, ὥστε νὰ καταστραφῇ διὰ παντός. Εἶναι γνωστὸν πῶς ἡ πόλις κατέστη εὐκόλος λεία τῶν κατακτητῶν μετὰ τὴν ἔξουδετέρωσιν τῶν ἀρχαίων πολεμιστῶν, πῶς κατεσφάγη ὁ πληθυσμὸς ἡ ἐπωλήθη ὡς σκλάβος, πῶς τὰ ἀριστουργήματα τῆς τέχνης καὶ ὁ ἄπειρος πλοῦτος διηρπάγη καὶ ἀπεστάλη εἶτε εἰς τὴν Ρώμην εἶτε εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Περγάμου, μανιώδεις συλλέκτας, πῶς ἡ πόλις ἐλεηλατήθη καὶ κατεστράφη, πῶς τὸ ἔδαφός τῆς καὶ ἡ διοίκησις τῶν Ἰσθμικῶν Ἀγῶνων ἐδόθησαν εἰς τὴν γείτονα τῆς, τὴν πόλιν τῆς Σικυῶνος. Ἐπὶ ἕνα καὶ πλεόν αἰῶνα τὸ ὑπόλοιπον τῶν κατοίκων οἱ ὁποῖοι εἶχαν κατορθώσει νὰ διαφύγουν πρὸ τῆς καταστροφῆς, διεσκορπίσθη εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ χόρτον καὶ ἡ μεσημβρινὴ φυτεία δὲν εὔρισκαν χεῖρι διὰ τὴν καλλιέργειαν καὶ τὸν θερισμόν. Ἡ ὀλοκληρωτικὴ αὕτη καταστροφὴ καὶ ἐρήμωσις ἔκαμαν τὴν ζωηρότεραν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς συγχρόνους, ἀλλὰ δὲν πρέπει ἐν τούτοις κανεὶς νὰ ὑπερβάλλῃ τὸν βαθμὸν τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς ἐρημίας.

Πολυάριθμοι παρατηρήσεις εἰς τὰς ἀμερικανικὰς ἀνασκαφὰς ἐπιτρέπον τὴν διόρθωσιν μερικῶν ἰσχυρισμῶν, ὅπως εἰς τὸν περιφημον λόγον τοῦ Κικέρωνος, ὁ ὁποῖος κατῳρθωσε νὰ ἴδῃ τὰ εἰρήπια τῆς Κορίνθου τὸ πρῶτον ἡμῶν τοῦ 1ου π. Χ. αἰῶνος, ὅταν ἦλθε νὰ συνεχίσῃ τὰς σπουδὰς του εἰς Ἀθήνας. «Corinthi vix vestigium relictum est». «Μόλις ἔχνη ἀπέμειναν τῆς Κορίνθου», εἶναι μία ὑπερβολὴ ἀνήκουσα ὀλίγον εἰς τὸ ὕψος τοῦ περιφημοῦ ρωμαίου ῥήτορος.

Πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἕνα στρατεύμα ἠμποροῦσε νὰ κάψῃ, νὰ λεηλατήσῃ καὶ νὰ ἐρημώσῃ μίαν πόλιν, νὰ φωνεύσῃ τοὺς κατοίκους τῆς ἢ νὰ τοὺς ἀπαγάγῃ ὡς δούλους, ἀλλὰ τὸ νὰ κατεδαφίσῃ τὰ εἰρήπια μὲ τὴν ἐξαίρεσιν, ἴσως, τῶν τειχῶν τῆς πόλεως διὰ στρατηγικοὺς σκοπούς, δὲν περιλαμβάνετο βεβαίως εἰς τὸ πρόγραμμα τῆς κατακτῆσεως μιᾶς πόλεως. Κατὰ τὸ 146 ἡ πόλις εἶχε βεβαίως ἐγκαταλειφθῆ, ἀλλὰ εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι

οἱ ναοὶ ἂν καὶ εἶχαν ὑποστῆ πολλὰς ζημίας, ἦσαν ἀκόμη κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος ὄρθιοι. Ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχει ἡ μαρτυρία τοῦ ἀρχαικοῦ καὶ δωρικοῦ ναοῦ εἰς τὸ κέντρον τῆς ἀρχαίας πόλεως καὶ τῶν ἐρειπίων τὰ ὅποια εὐρέθησαν εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ πρὸς βορρᾶν τῆς ἀρχαίας πόλεως. Ἄν καὶ οἱ κάτοικοι οἱ ὅποιοι ὑπῆρξαν μάρτυρες τῆς καταστροφῆς διεσπάρησαν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἄλλαχοῦ καὶ οἱ υἱοὶ τῶν καὶ οἱ ἔγγονοὶ τῶν συμφώνως πρὸς τὰ λεγόμενα τοῦ Κικέρωνος ἀφωμοιώθησαν τελείως μὲ τὸς Ἀργεῖους καὶ τοὺς Σικυωνίους καὶ ἂν ἡ ἀναπόλησις τῶσων ἐτῶν εἶχε σκληρύνει καὶ γηράσει τὴν ψυχὴν τῶν («animis cogitatio diuturna callum vetustatis obdukerat»), ἐν τούτοις εἶναι ἀδύνατον ἢ καταστραφεῖσα πόλις νὰ μὴ κατρωκεῖτο καὶ ἡ ὑπόθεσις αὐτῆ ἐπιβεβαιουται τῶσων ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἀνασκαφῶν ὅσον καὶ ἐκ τῆς παρουσίας ὀρισιμένων ἐπιγραφῶν, ὅπως αὐτῆ τοῦ ναυάρχου Hirus.

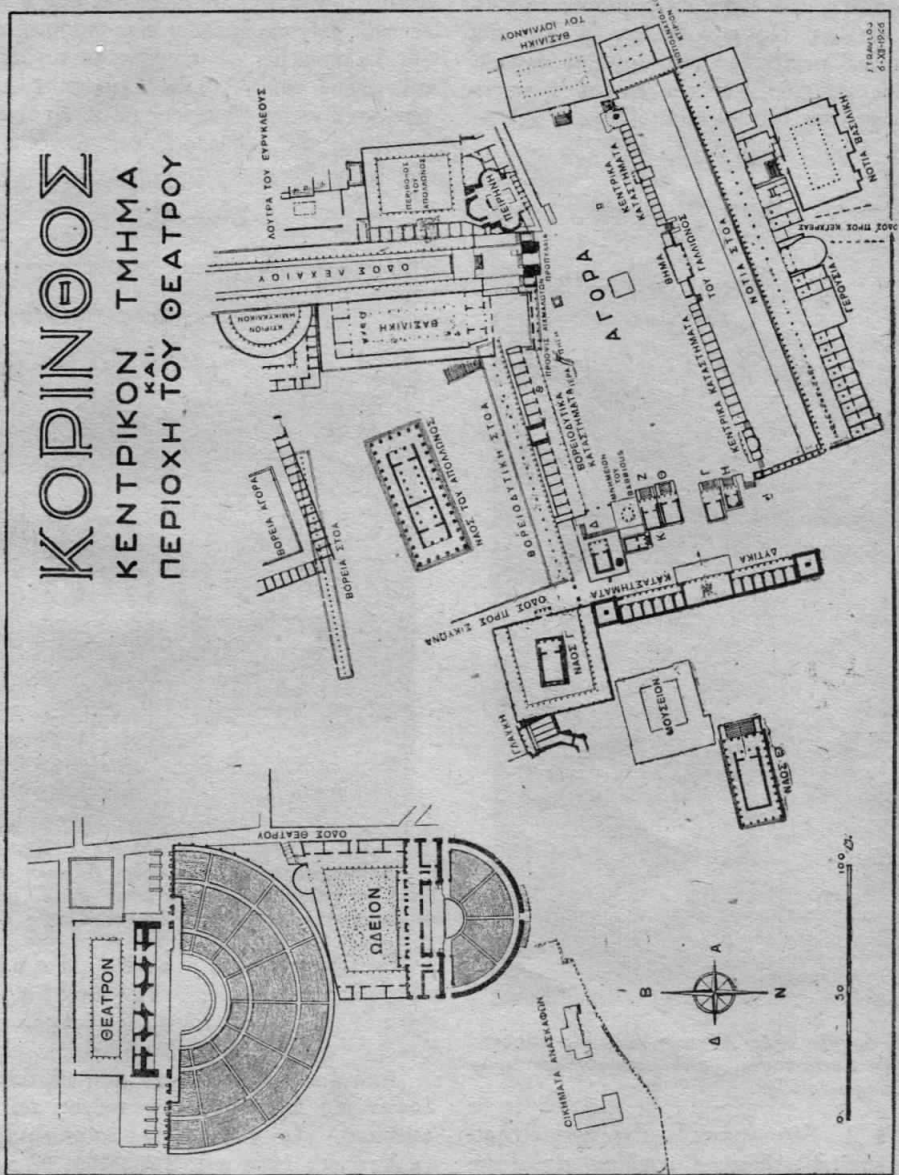
Εἶναι λοιπὸν πιθανὸν ὅτι εἰς τὸν ἤδη ὑπάρχοντα πυρῆνα διὰ τῆς δημιουργίας τῆς Ἰσθμικῆς πόλεως ὡς ρωμαϊκῆς ἀποικίας νὰ προστεθῆσαν μέγας ἀριθμὸς παλαιῶν πολεμιστῶν καὶ ἰταλῶν ἀποικίων μετὰ τῶν οἰκογενειῶν τῶν, εἰς τοὺς ὁποίους δὲν ἐβράδυναν νὰ ἐνωθοῦν ὅλοι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι κατενόουν τὴν ἐμπορικὴν σημασίαν τῆς πόλεως μὲ τοὺς δύο λιμένας καὶ εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροκορίνθου. Ἐξ ἄλλου πολιτικαὶ περιστάσεις εἰς τὴν Παλαιστίνην κατόπιν τῶν ταραχῶν αἱ ὁποῖαι ἐπικολούθησαν τὴν κατάληψίν της ὑπὸ τοῦ Πωμαίου (63 π.Χ.) ὄφειλον νὰ εὐνοήσουν τὴν τάσιν αὐτὴν τῆς μεταναστεύσεως, τῆς διασπορᾶς, τῆς ὁποίας τὴν ὑπαρξίν μᾶς ἀποκαλύπτουν τὰ αἰγυπτιακὰ στοιχεῖα πρὸς νότον τῆς Αἰγύπτου κατὰ τὸν 5ον π.Χ. αἰῶνα. Ἡ ἐμπορικὴ καὶ κοσμοπολιτικὴ Κόρινθος θὰ ἀπετέλει κέντρον ἐλκῶσιν μέγαν ἀριθμὸν Ἰουδαίων. Ἡ νέα ρωμαϊκὴ ἀποικία θὰ ἦτο σύμφωνα μὲ τὰ σχέδια τοῦ ἱδρυτοῦ της, μία ἀπὸ τὰς καλῶς γνωστάς εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ τὴν Ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν γεωγραφικὰς δόξας:

«Colonia Laus Julia Corinthiensis». Ὁ ἐσχάτως ἐπανευρεθεὶς τύπος ἐπὶ μᾶς ἐπιγραφῆς τῆς ἀγορᾶς τῆς Κορίνθου σημαίνει «τὴν δόξαν τὴν ἀπονεμομένην εἰς τὸν Ἰούλιον Καίσαρα ὑπὸ τῆς Κορίνθου».

Δὲν εἶναι μόνον ἡ ρωμαϊκὴ ἀρχιτεκτονικὴ ἢ ὁποία μᾶς δεῖκνύει τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ρωμαϊκοῦ στοιχείου εἰς τὸν νέον πληθυσμὸν—ἡ προτίμησις τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ διαδόχου του διὰ τοὺς ρωμαίους μηχανικοὺς καὶ ἀρχιτέκτονας ἦτο φυσικὴ—εἶναι κυρίως ἡ εἰσαγωγὴ νέων ἐθίμων ξένων πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν αἰσθητικὴν τῶν Ἑλλήνων, ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς παρακμῆς κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους, ἢ ὁποία μᾶς πληροφορεῖ περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ πλήθους. Εἶναι ἀκόμη οἱ ρωμαῖοι ἀποικοὶ οἱ ὅποιοι εἰσήγαγον εἰς τὴν Κόρινθον τοὺς ἀγῶνας τῶν μονομάχων καὶ τῶν ἀγρίων θηρίων, εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ μετέβαλον τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν θέατρον εἰς ρωμαϊκὸν ἀμφιθέατρον μὲ ὑψηλὸν κυκλίδωμα πέριξ τῆς νέας δοχῆστρας καὶ οἱ ὅποιοι μερικὸς αἰῶνας βραδύτερον ἔκτισαν ἄλλο ἀμφιθέατρον εἰς τὸ ἀνατολικὸν ὄροπέδιον τῆς πόλεως.

Ἡ Κόρινθος εἶχε καταστῆ σημεῖον ἐλκῶσιν τοὺς Ἀνατολίτας ἐκτὸς τῶν Ἰουδαίων; Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν ἀνατολικὸν χαρακτῆρα τῆς λατρείας τῆς Ἀφροδίτης-Ἀστάρτης ἐξυπηρετουμένης ἀπὸ τὰς ἱεροδούλους αἱ ὁποῖαι εἶχον ὑμνηθῆ ἀπὸ τὸν Πίνδαρον, αἱ ἀνασκαφαὶ καὶ τὰ κείμενα ἀποδεικνύουν ὅτι εἶχε ἐπαναληφθῆ μετὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς πόλεως. Θὰ ἦτο ἐν τούτοις ἐπικίνδυνον νὰ συμπεράνη τις ὅτι ἡ νέα ρωμαϊκὴ Κόρινθος περιλαμβάνει ἡδη ἐξ ἀρχῆς ποσοστὸν Αἰγυπτίων, βασιζόμενος ἐπὶ τῆς περιγραφῆς τοῦ Ἀπουλάνου τῶν Ἰσιακῶν τελετῶν κατὰ τὸ τέλος τοῦ πρώτου αἰῶνος μ. Χ. ἢ ἐξ ὅσων ἀναφέρει ὁ ρήτωρ Λιβάνιος ἐπὶ τῆς λατρείας τοῦ Αἰγυπτίου θεοῦ Σεράπιδος. Ἄν καὶ δὲν ὑπάρχη τίποτε ἀντιτιθέμενον εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, τίποτε ἐν τούτοις δὲν μᾶς παρέχει οὐσιώδη περὶ αὐτοῦ ἀποδείξιν. (Χάρτης Εἰκ. 1).

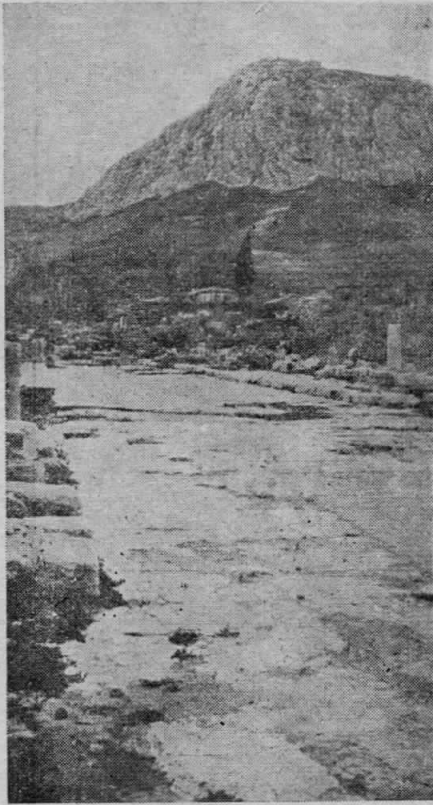
Εἰκὼν 1.

Ἡ πόλις θὰ εἶχεν ἐπωφεληθῆ ἀμέσως ἐκ τῆς ιδεώδους θέσεώς της πλησίον τῶν δύο θαλασσῶν. Ἀναφέρεται ἤδη εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Ἀντωνίου, ἀντιπάλου τοῦ Ὀκταβίου, ὁ ὁποῖος τὴν ἔθεσεν ὑπὸ τὴν εὐνοίαν του καὶ μὲ τὸ νὰ τὴν καταστήσῃ ἕδραν

τοῦ Ῥωμαίου Διοικητοῦ τῆς ἐπαρχίας τῆς Ἀχαΐας, συνέχιζε τὴν παράδοσιν, ἐφ' ὅσον ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ Φιλίππου ἢ σπουδαιότης τῆς πόλεως αὐτῆς, ἕδρας τῆς Μακεδονικῆς ἐνώσεως, ἐγένετο πολιτικῶς συνεχῶς μεγαλυτέρα. Εἰς αὐτὴν λοιπὸν τὴν

νέαν πόλιν, πού εἶχεν ἑνὸς αἰῶνος Ρωμαϊκὴν ἡλικίαν, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ Ρωμαῖοι μηχανικοὶ μετέβαλον τὴν ἀρχαίαν ἀγορὰν εἰς δύο ἐπίπεδα, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ μεγάλη λεωφόρος τοῦ Λεχαιοῦ (Εἰκ. 2 καὶ 3:

Εἰκὼν 2.

Ἡ ἀρχαία πρὸς Λέχαιον ὁδὸς εἰς τὴν σημερινὴν κατάστασιν, ἀπὸ μεσημέριος πρὸς τὸν Ἀκροκόρινθον.

ὁδὸς 1 κ. ἀναπαραστ.) εἶχε χαρακτηριστικὰ ρωμαϊκοῦ πολεοδομικοῦ σχεδίου, εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 47, εἴκοσι περίπου ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, φθάνει ἕνας Ἰουδαῖος ταξειδιώτης, ἀλλὰ ρωμαῖος πολίτης, ὁ ὁποῖος πρὸ ὀλίγων μηνῶν ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν Τροφάδα εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἦτο ὁ Παῦλος ἐκ Ταρσοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχε ἤδη διατρέξει τὴν Μ. Ἀσίαν κηρύττων τὸν Ἐ-

σταυρωμένον τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ὁ ὁποῖος πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἶχε παρουσιασθῆ καὶ ἡμιλήσει ὄχι μὲ μεγάλην ἐπιτυχίαν ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐνώπιον τῶν σοφῶν τῶν Ἀθηναίων (Εἰκ. 3: ἀναπαράστασις τῆς λεωφόρου τοῦ Λεχαιοῦ εἰς τὴν Κόρινθον).

Εἰκὼν 3.

Ἀναπαράστασις τῆς πρὸς Λέχαιον ὁδοῦ κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1ου αἰῶνος μ. Χ. μετὰ τὰ καταστήματα δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ.

Ἡ διαμονὴ τοῦ Παύλου εἰς Κόρινθον. Ἡ λυδία λίθος τῆς χρονολογίας τῆς ζωῆς τοῦ Ἀποστόλου.

Ἀπὸ ὅ,τι ἐφροντίσαμεν ἤδη νὰ ἀποδείξωμεν εἰς προηγούμενον τεύχος τοῦ περιοδικοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον παραπέμπομεν («Ἀκτίνες» 1950 σελ. 247-255), θὰ προσπαθήσωμεν νὰ ἐξαγάγωμεν τὴν οὐσίαν.

Ἐὰν εἶναι ἀληθές ὅτι πάντοτε ὑπάρχει ἢ πρόθεσις νὰ ἀναζωογονῶμεν τὴν ἀνάμνησιν τῶν μεγάλων γεγονότων καὶ νὰ ὑπολογίζωμεν ἀκριβῶς βάσει ἐτῶν, αἰῶνων ἢ καθωρισμένων κλασμάτων αἰῶνων, δὲν ζημιώνει οὐχ ἦττον τὸν πανηγυρικὸν χαρακτήρα τῶν ἑορτασμάτων, ἐὰν ἕνεκα τῶν

περιστάσεων δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχωμεν μαθηματικὴν ἀκρίβειαν ὡς πρὸς τὴν χρονολογίαν. Διὰ τὴν περιορισθῶμεν εἰς ἓνα παράδειγμα τοῦ 1933: Διὰ τῆς καθιερωσῆς ἐκτάκτου «'Αγίου Ἑτους» ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία ἠθέλησε νὰ ἀναμνησθῇ τῆς 19ης ἐπετείου τοῦ θανάτου τοῦ Σωτῆρος, μολοντι δὲν ὑφίσταται ἀμφιβολία ὅτι ἤδη εἰς τὸ ἔτος 4 π.Χ. πρέπει νὰ τοποθετηθῇ ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ καὶ ὅτι συνεπῶς τὸ μαρτύριον τοῦ Γολγοθᾶ πρέπει νὰ ἔλαβε χώραν κατὰ τὸ 29 ἢ τὸ 30. Μία καθυστέρησις εἰς τὸν ἑορτασμόν τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐλεύσεως τοῦ Ἀποστόλου Παύλου θὰ ἦτο ἀπολύτως δικαιολογημένη, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν τὸ γεγονός ὅτι τὰ προηγούμενα ἔτη ἦσαν γεμάτα ἀπὸ τὴν ὑπέροχον αὐτὴν προσπάθειαν νὰ διατηρηθῇ ὁ πρὸς τὴν ἀλήθειαν σεβασμὸς ἔστω καὶ διὰ τῆς ὑπερτάτης θυσίας ἢ ὅποια εἶχεν ἔξαρθῇ εἰς τὰς ἑλληνικὰς συναγωγὰς ἢ ἐπὶ τοῦ Ἀθηναίου Ἀρείου Πάγου πρὸ 19 αἰώνων.

Μία ἐπιστολὴ τοῦ Ρωμαίου αυτοκράτορος Κλαυδίου, ὁ ὁποῖος συμφώνως πρὸς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων εἶχεν ἐκδιώξει τοὺς Ἰουδαίους ἀπὸ τὴν Ρώμην, ἀπειθυνομένη πρὸς τὴν πόλιν τῶν Δελφῶν καὶ ἀσχολομένη μετ' διοικητικὰ ζήτηματα, μὰς παρέχει τὴν βάσιν τῆς χρονολογίας τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Πράγματι ἀπὸ τὸν ἀναφερόμενον εἰς αὐτὴν τίτλον τοῦ αυτοκράτορος εἶναι δυνατόν νὰ καθορισθῇ ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἐγράφη μεταξὺ τοῦ τέλους τοῦ 51 καὶ τῆς 4ης Αὐγούστου τοῦ 52. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἀναφέρεται ὁ ἀνθύπατος Γαλλίων, ὁ ἄρχων ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τοῦ ὁποῖου παρετέμφη ὁ ἀπόστολος Παῦλος εἰς Κόρινθον. Ὁ ἀνθύπατος ἀνελάμβανε πάντοτε τὸ ἀξίωμα του τὴν 1ην Ἰουνίου καὶ ἡ ἡμερομηνία αὐτὴ ἀνήκει εἰς τὸ ἔτος 51 ἢ 52 μ. Χ. Ἐὰν ὁ Γαλλίων ἀνέλαβε τὰ καθήκοντά του τὸ 52, ἡμερομηνία λανθασμένη τὴν ὁποίαν παραδέχεται ὁ Holzner, πῶς θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξηγηθῇ ἡ ἀλληλογραφία ἢ ὅποια προηγῆθη τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Κλαυδίου πρὸς τὴν πόλιν τῶν Δελφῶν καὶ ἡ ὁποία ἀντηλλάγη μεταξὺ τοῦ αυτοκράτορος καὶ τοῦ Γαλλίωνος;

Κατὰ συνέπειαν τὴν 1ην Ἰουνίου 51 ὁ ἀνθύπατος ἀνέλαβε τὰ καθήκοντά του εἰς Κόρινθον καὶ ἡ ἀφήγησις τῶν Πράξεων ἀφίνει νὰ νοηθῇ ὅτι τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Παύλου εἰς τὸ δικαστήριον τοῦ Γαλλίωνος συνέβη κατὰ τὰ τέλη τῆς ἐν Κορίνθῳ παραμονῆς του καὶ ὅτι μετ' ὀλίγον χρόνον ἀνεχώρησε ἀπὸ τὸν λιμένα τῶν Κεγχρεῶν κατευθυνόμενος πρὸς τὴν Ἐφεσον. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ μία λεπτομέρεια ἢ ὁποία εἶχε μείνει ἀπαρατήρητος, ἐπιτρέπει νὰ καθορισθῇ σχεδὸν ἐπακριβῶς ἡ ἡμερομηνία τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Ἡ ἀναμνηθῆ ἀρκετῶν ἡμερῶν δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ εἰ μὴ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ ἀπόστολος Παῦλος παρὰ τὴν σπουδὴν του νὰ ἀναχωρήσῃ διὰ τὴν Μ. Ἀσίαν, ὄφειλε νὰ ἀναμείνῃ τοὺς ἑτσίσιους ἀνέμους, οἱ ὁποῖοι, συμφώνως πρὸς τὰ ἀρχαῖα ἡμερολόγια ἤρχίζον τὴν 18ην Ἰουλίου ἢ ὀλίγον ἀργότερον. Τὸ συμπέρασμα τὸ ὁποῖον ἐξάγεται ἐκ τῶν ὑπολογισμῶν αὐτῶν ἐπὶ τῶν 18 μηνῶν καὶ ἀρκετῶν ἡμερῶν εἶναι σαφές: Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἔφθασεν εἰς Κόρινθον εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους 49, δηλαδὴ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 49 καὶ ἀνεχώρησεν ἐξ αὐτῆς τὴν 18ην Ἰουλίου 51, ἀφοῦ ἔλαβε χώραν τὸ ἐπεισόδιον τοῦ δικαστηρίου, ὀλίγας ἑβδομάδας προηγουμένως, κατὰ τὰς πρώτας ἑβδομάδας τοῦ μηνὸς Ἰουνίου.

Κατὰ συνέπειαν ἡ ὁμιλία ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου θὰ ἐξεφανήθη κατὰ τὸν μῆνα Νοέμβριον ἢ Δεκέμβριον 49 καὶ ἐὰν ὑπολογίσωμεν ὅτι θὰ ἐχρειάσθη μερικὸς μῆνας διὰ τὸ κήρυγμα καὶ τὴν ἴδρυσιν τῶν νέων χριστιανικῶν κοινοτήτων εἰς Φιλίππους, Θεσσαλονικίαν, Βέροαιαν καὶ Ἀθήνας, καταλήγομεν εἰς τὸ τελικὸν συμπέρασμα ὅτι ἡ ἀφίξις του εἰς τὴν Ἑλλάδα πρέπει νὰ χρονολογῆται κατὰ τὴν ἀνοιξιν ἢ τὸ θέρος τοῦ 49, κατὰ τὸ 8ον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ αυτοκράτορος Κλαυδίου καὶ περίπου 20 ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Τὰς ἡμέρας κατὰ τὰς ὁποίας τὸ πλοῖον θὰ ὀδηγῇ τοὺς προσκυνητὰς τοῦ 1952 εἰς τοὺς διαφόρους ἱερὸς τόπους εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, τὰς ἰδίας αὐτὰς ἡμέρας κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἀκρι-

βῶς πρὸ 1902 ἐτῶν, ὁ κηρυξ Παῦλος ἐπερνοῦσε μὲ τὸ ἱστοφόρον ἀπὸ τὴν ἀκτὴν τῆς Μ. Ἀσίας εἰς τὴν Νεάπολιν, τὴν σημερινὴν Καβάλλαν.

Εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον ἀνευρίσκομεν τὴν λυδίαν λίθον διὰ τὴν χρονολογίαν τοῦλάχιστον τῆς πρώτης παραμονῆς τοῦ Ἀποστόλου εἰς Κόρινθον μέχρι τῆς παραμονῆς του εἰς Ρώμην. Ἡ δευτέρα ἀποστολικὴ περιοδεία πρέπει νὰ ὑπολογισθῇ μεταξὺ τοῦ 48 καὶ 51, ἡ τρίτη μεταξὺ 52 καὶ 57, τὸ ταξειδίον εἰς Ρώμην τὸ 57-58 μέχρι τοῦ 59-60.

Ἐπίσης αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Παύλου ὑπολογίζονται ὅτι ἐγράφησαν: Ἡ πρὸς Θεσσαλονικεῖς τὸ 51 (ἐκ Κορίνθου), ἡ πρὸς Γαλάτας τὸ 53-54, ἡ πρώτη πρὸς Κορινθίους τὸ 55, ἡ δευτέρα τὸ 56 (ἐξ Ἐφέσου), ἡ πρὸς Ῥωμαίους κατὰ τὴν δευτέραν του διαμονὴν εἰς Κόρινθον τὸ 56-57 καὶ αἱ ἐπιστολαὶ τῆς ρωμαϊκῆς αἰχμαλωσίας τὸ 59-62.

Ἡ διαμονὴ τοῦ Παύλου εἰς Κόρινθον συμφώνως πρὸς τὰς Πράξεις καὶ τὰς Ἐπιστολάς.

Αἱ 18 παράγραφοι τοῦ 18ου κεφαλαίου τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων δὲν παρέχουν πλήρεις πληροφορίας ἐπὶ τῆς δεκαοκταμήνου παραμονῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου εἰς τὴν Κόρινθον. Πληροφορούμεθα μόνον ὅτι κατὰ τὴν ἐκεῖ ἀφιξίν του ἐπωφελεῖτο τῆς φιλοξενίας δύο Ἰουδαίων ἐκ Πόντου, οἱ ὅποιοι ἐξεδιώχθησαν ἀπὸ τὴν Ρώμην διὰ τοῦ διατάγματος τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου καὶ ὅτι ἐκεῖ κερδίζει τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀσχολούμενος μὲ τὴν σκηνοποιίαν, ἐπάγγελμα τὸ ὁποῖον εἰς τὴν γενέτειράν του, χώραν τῶν καρabanίων, ὄφειλε νὰ ἦτο λίαν ἐπικερδές. Ἡ ἀντίδρασις τὴν ὁποίαν συναντᾷ ἐκ μέρους τῶν Ἑβραίων ὅταν διέρχεται τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου εἰς τὴν συναγωγὴν τῆς Κορίνθου, τὸν κάμνει ἐπισήμως νὰ διακηρῦξῃ ὅτι τοῦ λοιποῦ ἀξίζει νὰ ἐγκαταλείψῃ τοὺς Ἰουδαίους διὰ νὰ φέρῃ τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τοὺς εἰδωλολάτραις. Παρὰ ταῦτα ἡ ἐπιτυχία δὲν εἶναι μικρὰ καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους. Ὁ Τίτος Ἰούστος, ἄνθρωπος εὐσεβῆς κα-

τοικῶν παρὰ τὴν συναγωγὴν, ἔπειτα αὐτὸς οὗτος ὁ ἀρχισυνάγωγος καὶ ἀρκετὸς ἀριθμὸς ἐκ τῶν Κορινθίων πιστεύουν εἰς τὸ κήρυγμά του. Εἶναι προφανές ὅτι ἡ μεταστροφὴ τοῦ ἀρχισυναγῶγος θὰ ἐξηρέθισε τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἐπειδὴ κατόπιν τοῦ ἐνθαρρυντικοῦ ὁράματος ὁ Παῦλος ἀποφασίζει νὰ παρατείνῃ τὴν παραμονὴν του εἰς Κόρινθον δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν ὅτι ἔσχε μεγάλην ἐπιτυχίαν εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἰσθμοῦ. Καὶ δὲν εἶναι διόλου ἐκπληκτικὸν τὸ ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι κατέφυγον εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν δικαιοσύνην, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀπέτελεσε καὶ τὸ τελευταῖον σημαντικὸν γεγονός τῆς ἀπὸ ἐνὸς καὶ ἡμίσεος ἔτους ἐκεῖ παραμονῆς του.

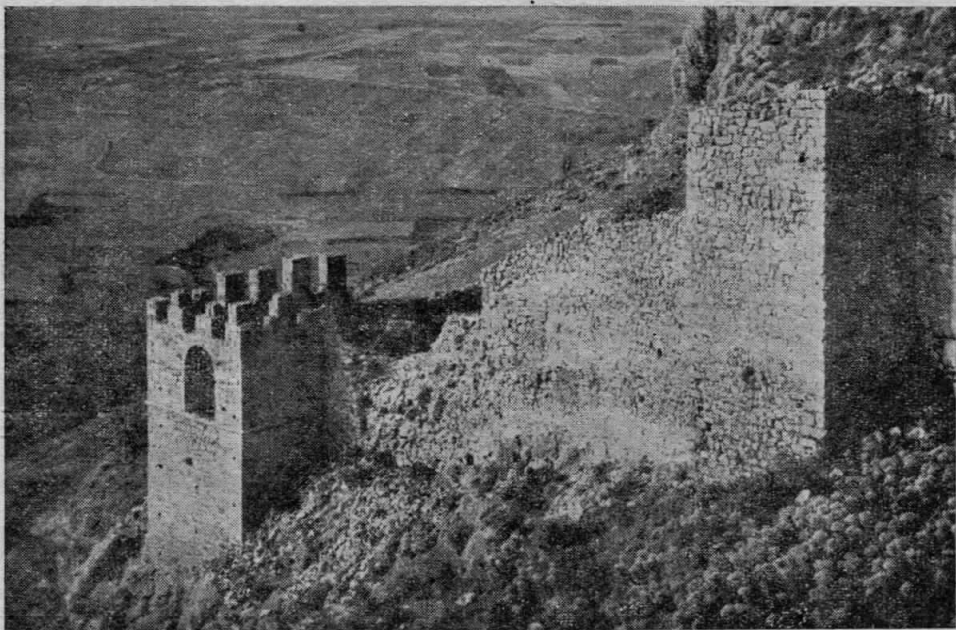
Εἶναι ἀληθές ὅτι αἱ δύο ἐπιστολαὶ πρὸς Κορινθίους μᾶς προσφέρουν μερικὰς λεπτομερείας, παρ' ὅλον ὅτι ἀναφέρονται ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν κατάστασιν τῆς Κορίνθου κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Ἀποστόλου. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀριθμητικὴν ἔκφρασιν καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν πιστευσάντων εἰς τὴν Κόρινθον οὔτε αἱ Πράξεις οὔτε αἱ Ἐπιστολαί, αἱ ὁποῖαι δὲν περιλαμβάνουν εἰμὴ δεκάδα ὀνομάτων, μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ ἔχωμεν κατὰ προσέγγισιν στοιχεῖα. Τὰ ἀναφερόμενα ὀνόματα εἶναι ὀνόματα ἑλληνορωμαϊκά, τὰ ὁποῖα ἔφερον τὸσον οἱ ἐθνικοὶ ὅσον καὶ οἱ Ἰουδαῖοι τῆς διασπορᾶς. Ἐπίσης δὲν ἔχομεν δεδομένα κοινωνικῆς φύσεως τὰ ὁποῖα θὰ μᾶς ἐπέτρην ν' ἀποδείξωμεν τὸν βαθμὸν τοῦ ἐξελληνισμοῦ τῆς ρωμαϊκῆς ἀποικίας. Ἀναμιφιδόλως ἐπίσημος γλῶσσα ἦτο ἡ λατινικὴ, ἀλλ' εἶναι ἀδύνατον ὁ ἐξελληνισμὸς νὰ μὴ εἶχε προοδεύσει εἰς τὴν τρίτην καὶ τετάρτην γενεὰν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς ρωμαϊκῆς ἀποικίας κατὰ τὴν διαμονὴν τοῦ ἀποστόλου Παύλου καὶ παρ' ὅλον ὅτι αἱ ἀνευρεθεῖσαι ἐπιγραφαὶ κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Κορίνθου δὲν ἀποτελοῦν εἰμὴ ἐλάχιστον ποσοστὸν ἐκείνων τὰ ὁποῖα θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ διαβάσῃ κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς αἰῶνας ἐπὶ τῶν τοίχων καὶ τῶν μνημείων τῆς πόλεως, διαπιστώνει κανεὶς τὴν πρόοδον τοῦ ἐξελληνισμοῦ κατὰ τὸν 2ον αἰῶνα, μετὰ τὸν ὁποῖον γλῶσσα τοῦ λαοῦ κατέστη ἡ ἑλληνικὴ. Λίαν χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης, πομμαινομένη

ἀπὸ τὸν διάσημον ἐπίσκοπον Κλήμεντα, τρίτον διάδοχον τοῦ Ἁγίου Πέτρου, γράφει τὴν περίφημον ἐπιστολὴν τοῦ ἔτους 96 πρὸς τὴν Χριστιανικὴν κοινότητα τῆς Κορίνθου εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἀσχολεῖται μὲ τὰς σοβαρὰς ἔριδας εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κορίνθου, αἱ ὁποῖαι ἐνθυμίζουν τὰς φατρίας τῆς ἐποχῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Ἐὰν τὸ αἶσθημα τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος ἦτο ἐκεῖνο πὺν ἐνέπνευσε τὸν συγγραφέα τῆς ἐπιστολῆς

φαί τῆς Ρώμης ἐπιβεβαιώνουν τὸ γεγονός αὐτὸ καὶ μόλις κατὰ τὸ τέλος τοῦ β' αἰῶνος συνήθης γλῶσσα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης κατέστη ἡ λατινικὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Βίκτωρος, 14ου ἐπισκόπου Ρώμης (175-189). Μεταξὺ Κλήμεντος καὶ Βίκτωρος ὑπάρχουν ἑπτὰ ἐπίσκοποι φέροντες ἑλληνικὰ ὀνόματα: Εὐάρεστος, Ἀλέξανδρος, Τελεσφόρος, Ἰγνίνος, Ἀνίκητος, Σωτῆρ καὶ Ἐλευθέριος.

Ἄς ἐπανέλθωμεν τώρα εἰς τὰς γνω-

Εἰκὼν 4.

Ἀπομικ τῆς Ἰσθμιακῆς πεδιάδος ἀπὸ τὰ τεῖχη τοῦ Ἀκροκορίνθου.

τῆς Ρώμης πρὸς τὴν Κόρινθον, εἶναι ἀληθὲς ἐπίσης ὅτι ἡ χριστιανικὴ κοινότης τῆς Ρώμης διησθάνετο ἑαυτὴν πλέον ἠνωμένην πρὸς τὴν τῆς Κορίνθου διὰ τοῦ ἱστορικοῦ καὶ κοινῶν θεμελίου: ὅτι ἐπισήμως ἡ Κόρινθος ἦτο μία ρωμαϊκὴ πόλις. Ἄλλ' ἀφ' ἑτέρου ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶχε ἐπανακατακτῆσαι τὰς τάξεις ἀπὸ τὰς ὁποίας κυρίως προήρχοντο οἱ χριστιανοὶ καὶ γνωρίζομεν ἐπίσης ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης ὁμίλει τὴν ἑλληνικὴν. Αἱ ἐπιγρα-

στὰς πρὸς Κορινθίους ἐπιστολάς. Ἡ ὀνομαζομένη πρώτη ἐγράφη ὀλίγον πρὸ τῆς Πεντηκοστῆς τοῦ ἔτους 52 εἰς τὴν Ἐφεσον: «Ἐπιμενῶ δὲ ἐν Ἐφέσῳ ἕως τῆς Πεντηκοστῆς» (I, 16, 8). Ἄλλὰ φράσεις εἰς τὴν «πρώτην» αὐτὴν ἐπιστολὴν ὡς: «Ἐγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ μὴ συναμιγνυσθαι πόρνοις» (I, 5, 9) παρέχουν τὸ δικαίωμα νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ὁ ἀπόστολος εἶχε γράφει μίαν ἐπιστολὴν πρὸ αὐτῆς καὶ ὅτι ἡ ἰδικὴ μας «πρώτη» ἐπι-

στολή δὲν εἶναι εἰμὴ ἢ ἀπάντησις πρὸς ὅσα οἱ Κορίνθιοι εἶχον ἀπαντήσει εἰς αὐτόν. Ὑπεράνω ὅλων τῶν ἐρίδων καὶ τῶν φαρτῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κορίνθου, τῶν μικρῶν πολιτικῶν ζηλοτυπιῶν, ἐπαγγελματικῶν καὶ προσωπικῶν, τῶν καταχρήσεων παντὸς εἶδους, ὁ ἀπόστολος Παῦλος καθίσταται μὲ τὴν τέχνην τοῦ λόγου ὁ γλύπτης ἐνὸς μεγαλοπρεποῦς καὶ ζωογονοῦντος ἀγάματος, τοῦ μόνου ποῦ θὰ ἠμποροῦσε νὰ βοηθήσῃ εἰς τὸ νὰ αἰθριάσῃ ὁ οὐρανὸς τῆς Ἐκκλησίας τῆς πόλεως τοῦ Ἰσθμοῦ καὶ τὸ ὁποῖον μοῦ φαίνεται ὅτι θὰ ἠμποροῦσε νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ ἄξιος καὶ ἀγνὸς ἀντίπαλος τῆς ἀνατολικῆς προελεύσεως θεᾶς καὶ τῶν ἑλληνορωμαϊκῶν μορφῶν, αἱ ὁποῖαι ἐκάθητο ἐπὶ θρόνου καὶ ἐδέχοντο τὰς σαρκικὰς τιμὰς τῶν ἱεροδούλων, τῶν ναυτῶν καὶ ὅλων ἐκείνων διὰ τοὺς ὁποίους ἡ Κόρινθος ἦτο ἡ πόλις τῆς ἡδονῆς. Μοῦ φαίνεται ὅτι ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀντιτάσσει ἀπὸ σκοποῦ εἰς τὴν Ἀφροδίτην τῆς Ἀκροκορίνθου (Εἶκ 4) εἰς τὴν πρώτην του ἐπιστολὴν πρὸς Κορινθίους τὸ δράμα τῆς Ἀγάτης εἰς ἓνα ὕμνον γεμᾶτον βᾶθος καὶ ποιητικὴν ἔκφρασιν, ποῦ ὑπενθυμίζει τὸν ὕμνον τοῦ Ἀριστοτέλους πρὸς τὴν Ἀρετὴν ἢ τὸν ὕμνον τοῦ Κλεάνθους πρὸς τὸν Δία, ἀλλὰ τοὺς ὑπερβαίνει εἰς βᾶθος:

1. Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν ἢ κύβαλον ἀλαλάζον.

2. Καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν, καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἂν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν εἰμι.

3. Καὶ ἐὰν ψομίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἂν παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα κενθῶμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι.

4. Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, οὐ ζηλοῖ, οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται,

5. οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν,

6. οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ·

7. πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει.

8. Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει. Εἴτε δὲ προφητεῖα καταργηθῆσονται, εἴτε γλώσσαις παύσονται, εἴτε γινῶσις καταργηθήσεται.

9. Ἐκ μέρους γὰρ γινώσκωμεν καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν.

10. Ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται.

11. Ὅτε ἤμην νήπιος... ὡς νήπιος ἐλογίζομην ὅτε δὲ γέγονα ἀνὴρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου.

12. Βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον. Ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην.

13. Νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα. Μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη.

Μερικὰ σημεῖα τῆς δευτέρας ἐπιστολῆς, ἡ ὁποία ἐγράφη ἓνα ἔτος μετὰ τὴν πρώτην, μᾶς κáμινον νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 52 ὁ Ἀπόστολος ἔκαμε διὰ δευτέραν φοράν ἐπίσκεψιν εἰς τὴν Κόρινθον, ἡ ὁποία θὰ ἔπρεπε νὰ ἦτο πολὺ δυσάρεστος δι' αὐτόν: «Ἴδου τρίτον ἐτοίμως ἔχω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ καταναρκῶμαι, οὐ γὰρ ζητῶ τὰ ὑμῶν ἀλλὰ ὑμᾶς» (B, 12, 14) καὶ ἄλλου: «Ἐκ γὰρ πολλῆς θλίψεως καὶ συνοχῆς καρδίας ἔγραψα ὑμῖν διὰ πολλῶν δακρύων κλπ.» (B, 2, 4). Αἱ Πράξεις ἐν τούτοις δὲν ἀναφέρουν αὐτὴν τὴν ἐπίσκεψιν καὶ δὲν ἐννοοῦμεν πῶς ἡδυνήθη νὰ συνδυάσῃ αὐτὸ τὸ ταξιδιον μὲ τὴν ἐπίσκεψιν εἰς τὴν Τρωάδα καὶ τὴν Μακεδονίαν τὴν ἀναφερομένην εἰς τὴν Β' ἐπιστολὴν (I, 12, 13). Ἀφοῦ ὁ Τίτος ἀνέφερε διὰ τὴν κατάστασιν εἰς τὴν Κόρινθον, ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἔγραψε τὴν ἐπιστολήν, ἡ ὁποία μᾶς εἶναι γνωστὴ ὡς δευτέρα καὶ ἡ ὁποία εἶναι ἡ προσωπικωτέρα μεταξὺ τῶν μεγάλων ἐπιστολῶν. Ὑπάρχουν πολλοὶ ὑπαινιγμοὶ διὰ καταστάσεις καὶ περιστάσεις αἱ ὁποῖαι μᾶς εἶναι ἀγνωστοὶ πλέον. Ἀρχίζει μὲ ἓνα ὕμνον πρὸς τὸν Θεὸν ὁ ὁποῖος τὸν ἔσωσε ἀπὸ ὅλας τὰς δυσκολίας του καὶ ὑπεραμύνεται μὲ σθένος τῆς ἱεραποστολικῆς του δράσεως, ἰδίως ἐναντίον τῶν ἐπιθέσεων

τὰς ὁποίας ὑπέστη κατὰ τὴν ἀπουσίαν του ἀπὸ τὴν κορινθιακὴν κοινότητα ἐκ μέρους ὠρισμένων χριστιανῶν μὲ ἰουδαϊκὰς τάσεις, οἱ ὁποῖοι σπείρουν τὴν ὑποψίαν κατὰ τοῦ προσώπου καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Εἰς αὐτὴν τὴν ἐπιστολὴν ἀπαριθμεῖ τὰς ἐνδόξους του πράξεις, ὄχι διὰ νὰ καυχῆθῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ κηρύξῃ διὰ τοῦ παραδείγματός του καὶ τῆς ἀναμνήσεως ὅλων ὅσων ὑπέστη κατὰ τὴν ἀσκησιν τῆς ἀποστολῆς του. Εἰς τὸ τελευταῖον αὐτὸ μέρος ἀκούομεν τὴν σύντομον ἀλλ' ἐπικοῦ ὕφους ἀφήγησιν, ἡ ὁποία μᾶς περιγράφει ἐν ὀλίγοις τὰς περιπετείας τοῦ Ὀδυσσέως αὐτοῦ τοῦ πλανωμένου ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν διὰ νὰ σπείρῃ εἰς κάθε βῆμα τὸν σπόρον τοῦ Εὐαγγελίου (B, 11, 22). Μία τελευταία ἐπίσκεψις εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ τρεῖς μῆνας, εὐθὺς μετὰ τὰς ταραχὰς τῆς Ἐφέσου, ἀναφέρεται εἰς τὰς Πράξεις (20, 2). Τὸ τέλος τῆς πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς (16,

22) μὲ τὸν χαιρετισμὸν μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν ὑπ' αὐτοῦ μεταστραφέντων, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ φιλοξενούντος αὐτὸν Γαίου, μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη ἀπὸ τὴν Κόρινθον. Ὁ Τέρτιος ἦτο ὁ γραμματεὺς καὶ ἡ Φοίβη, ἡ διακόνισσα τῆς Ἐκκλησίας τῶν Κεγχρεῶν, ἔφερε κατὰ πάσαν πιθανότητα τὴν ἐπιστολὴν εἰς τοὺς παραλήπτας. Ἦτο τὸ τέλος τῆς τρίτης ἀποστολικῆς περιουσίας. Καὶ ὁ Παῦλος ἐπιστρέφει εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. Τὸ ἐπόμενον ταξίδιον θὰ τὸν φέρῃ εἰς τὴν Ῥώμην καὶ τὸ μαρτύριον.

(Συνεχίζεται).

Dr Ferdinand Joseph de Waele
Καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας ἱστορίας, κλασσικῆς ἀρχαιολογίας καὶ νεοελληνικῶν γραμμάτων εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Nymegen
(Κάτω Χῶραι).

Α Γ Α Π Η

Ὅλα γελοῦν τριγύρω μου
κι' εἶν' ὅλα μὲς στὸ φῶς.

Ἐνα πουλάκι κάτι λέει στὴ φυλλωσιά
κι' εἶν' ἡ φωνὴ του τί γλυκειά!

Φῶς καὶ χαρὰ
εἶν' ὅλα ἐδῶ πέρα:
Τὸ φύσημα τ' ἀγέρα,
τῆς ροδανγῆς τὸ χρυσοφῶς,
τῆς δύσης τὰ μενεξεδένια σύννεφα...

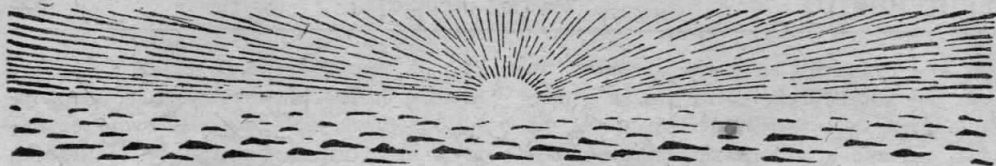
Ὅλα ἐδῶ δὰ γελοῦν
κι' ὅλα μιλοῦν γλυκά, ἀπαλά
κι' ὅλα γιὰ κάτι λένε.

Γιὰ κάτι ποῦρθε ἀνάλαφρα
στῆς αὔρας τὰ φτερά
κι' ἦρθε καὶ φώλησσε—γιὰ ιδέες—
στὴν κάθε μιὰ καρδιά.

Πῶς ἦρθε; Ποιὸς τὸ ξέρει
καὶ ποιὸς μπορεῖ ποτὲ νὰ πῇ
πῶς ἔρχεται σιγὰ ἡ αὐγὴ
καὶ πῶς τὸ θαῦμα γίνεται
κάθε πρωὶ νὰ ῥθῇ στὴ γῆ
καὶ μιὰ καινούργια μέρα;

...Ἔτσι ἡ Ἀγάπη ἦρθε σὰ φῶς
στὴν κάθε μιὰ καρδιά
κι' ὅλα γελοῦν χαρούμενα
κι' εἶν' ὁμορφα ἐδῶ δὰ.

ΧΑΡΑ ΚΡΙΣΠΟΥ

Η ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Εἰς τὸ τεύχος μας τοῦ Ἀπριλίου 1951 παρουσιάσαμεν ἓνα μήνυμα τοῦ διαπρεποῦς Ἀγγλοῦ δημοσιολόγου καὶ ἀντιπροέδρου τῆς «Διεθνoῦς Χριστιανικῆς Ἑγείσεως» κ. Ernest Williams διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐκάμαμεν μνείαν περὶ τῆς ἐργασίας του. Ἄς σημειωθῇ ὅτι ὁ κ. Williams ἐξέδωσεν εἰδικὸν τεύχος περὶ τῶν ἐντυπώσεων τῆς περιουσίας του ἀνὰ τὴν Εὐρώπην, ὅπου ὅλως ἰδιαίτερος καὶ μὲ ὅλως ἰδιαίτεραν ἀγάπην μνημονεύει τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν προβλημάτων της, ἀλλὰ καὶ τῆς πνευματικῆς ἐργασίας, ἣ ὅποια γίνεται εἰς τὴν χώραν μας. Ἦδη μὲ ἰδιαίτεραν εὐχαρίστησιν παρουσιάζομεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας ἓνα κεφάλαιον ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τοῦ κ. Williams: «Μία μόνιμος εἰρήνη καὶ ἕνας καλύτερος κόσμος» (Lasting Peace and Better World) ἀναφερομένην εἰς τὸ πῶς νοεῖται ἡ Δημοκρατία ὑπὸ τὴν χριστιανικὴν ἔννοιαν. Τὸ θέμα εἶναι γνωστὸν ὅτι ἀπασχολεῖ τοὺς ἀγγλικoὺς κύκλους καὶ εἶναι γνωστὴ καὶ ἡ σχετικὴ ἐργασία: «Γιὰ μιὰ Χριστιανικὴ Δημοκρατία» τοῦ Sir Stafford Cripps, ἣ ὅποια μετεφράσθη καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν. Ἡ ἐργασία τοῦ Cripps παρουσιάζει μίαν ἀποψιν. Ὁ κ. Williams ἐκθέτει μίαν ἰδικήν του, ἐξόχως δὲ ἐνδιαφέρουσαν, ἀποψιν τῆς Δημοκρατίας, νοουμένην ὑπὸ πνεῦμα χριστιανικόν. Καὶ ἡ ἀποψὶς αὐτῆ συνοψίζεται εἰς εἰδικὸν κεφάλαιον τοῦ ὡς ἄνω βιβλίου του, ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡ νέα Δημοκρατία». Ἀλλὰ πρὸ τούτου μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν δημοσιεύομεν εἰδικὸν πρόλογον τοῦ κ. Williams, χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῶν «Ἀκτίνων»:

Μὲ μεγάλην μου χαρὰν ἀνταποκρίνομαι εἰς τὴν παράκλησιν ὅπως δώσω τὴν συγκατάθεσίν μου διὰ τὴν δημοσίευσιν εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἀκτίνες» τοῦ κεφαλαίου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ νέα Δημοκρατία» ἐκ τοῦ

βιβλίου μου «Μία διαρκὴς εἰρήνη».

Οἱ ἀναγνώσται τῶν «Ἀκτίνων» θὰ ἐνδιαφέρονται ἴσως νὰ μάθουν ὅτι ὅταν αἱ μεταπολεμικαὶ αὐταὶ ἰδέαι ἐδημοσιεύθησαν κατὰ πρότον, προσεῖλκυσαν εἰς μέγαν βαθμὸν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν ὄλων τῶν κομμάτων, οἱ ὅποιοι μᾶς ἐπληροφόρησαν ὅτι αἱ προτάσεις μας ὑπερεῖχον πάσης ἄλλης προτάσεως γενομένης μέχρι τοῦδε ἀπὸ οἰονδήποτε κόμμα.

Εἶναι ἐπίσης ἐνδιαφέρον τὸ ὅτι μερικαὶ ἀπὸ τὰς προτάσεις τοῦ βιβλίου ἔχουν περιβληθῆ τὴν ἰσχὺν νόμου καὶ εὐρίσκονται σήμερον ἐν πλήρει ἐφαρμογῇ. Ἀλλὰ ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον θὰ ἤθελα νὰ τονίσω ὡς πλέον ἐνδιαφέρον ὄλων εἶναι ὅτι δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἀληθινὴ Δημοκρατία ὅταν στηρίζεται μόνον ἐπὶ ὑλικῆς βάσεως. Ἐὰν δὲν διαποτίζεται ὑπὸ τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ ἐπιτύχῃ τὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὅποια ἄλλως θὰ ἐπετύγχανε. Αἱ δύο μεγάλαι ἐντολαὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον, εἶναι τὰ μόνα ἀληθινὰ θεμέλια οἰασθήποτε ἐπιτυχοῦς Δημοκρατίας.

★

Πολλοὶ ἀνερεῦθησαν τί θὰ ἠμποροῦσαν νὰ ἦσαν ἡ Μεγάλῃ Βρετανία καὶ ὁ κόσμος καὶ ἰδοὺ ἡ εἰκὼν ὅπως τὴν ἐφάντασθη ὁ κ. Frank Pick (*):

«Μία Βρετανία τῶν μεγάλων καὶ λαμπρῶν πόλεων... Μία Βρετανία εἰς τὴν ὁποίαν ἡ προσέλευσις θὰ εἶναι τόσον ἐλευθέρη, ὥστε νὰ ἔχουν ὅλοι τὴν εὐχαρίστησιν νὰ αἰσθάνωνται ὅτι εἶναι ἰδικὴ τῶν χώρα:—Εἶναι ἀδύνατον μὲ ὀλίγας λέξεις νὰ ζωγραφίσῃ κανεὶς τὴν εἰκόνα... ἀλλὰ ὁ μόνος τρόπος ν' ἀποκτήσῃ κανεὶς τὴν

(*) «Ἡ Βρετανία πρέπει νὰ ξανακτισθῇ», σελ. 60.

Βρετανίαν πού θέλει εἶναι πρῶτα νά γνωρίζῃ τί θέλει, ὄχι ὡς ἓνα ἐγωϊστικόν ἄτομον, ἀλλά ὡς μέλος μιᾶς μεγάλης κοινωνίας· καί δεύτερον νά ἔχη τήν θέλησιν νά τὸ πραγματοποιήσῃ ὄχι μεμονωμένως, ἀλλά μέ μίαν κοινήν προσπάθειαν».

Ἐχομεν τὸ προνόμιον νά ζῶμεν εἰς μίαν μεγάλην καμπήν τῆς ἱστορίας. Τὸ προνόμιον τοῦτο, ἐν τούτοις, φέρει ἐξ ἴσου μίαν εὐθύνην. Κάτι διαφοροετικόν, κάτι νέον, πρέπει ν' ἀνατείλῃ καί τὸ τί θὰ εἶναι αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ πῶς θὰ δραματισθῶμεν τὸ μέλλον καί κυρίως ἀπὸ τὸ πῶς θὰ θεμελιώσωμεν τὸ μέλλον αὐτό.

Γράφων εἰς τὸν «Ἡμερησίον Τηλέγραφον» τῆς 19 Ἰουλίου 1942 ὁ R. B. Ashly λέγει:

«Ἄν πράγματι θέλωμεν νά ἴδωμεν αὐτὸν τὸν καλύτερον κόσμον καί ὄχι ἀπλῶς νά ὀνειρευόμεθα ἢ νά ὀμιλοῦμεν δι' αὐτόν, ἢ στοιχειώδης λογικῆ λέγει ὅτι πρέπει νά σκεφθῶμεν ρεαλιστικῶς καί νά μὴ ἀπατώμεθα....

Δὲν ἠμποροῦμεν νά κτίσωμεν μίαν νέαν καί εὐτυχεστέραν Ἀγγλίαν ἐπὶ τῶν ἀμεταβλήτων ἰδεῶν, τῶν διανοητικῶν τάσεων τοῦ παρελθόντος».

ἠμποροῦμεν νά ἴδωμεν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ παρελθόντος ὅτι τὸ ἀδικαιολόγητον ἄτομικὸν συμφέρον ὑπῆρξε μία ἀπὸ τὰς μεγαλύτερας ἀποτυχίας τῆς ἀνθρωπότητος. Ὑπῆρξε μία ἀπὸ τὰς κυριωτέρας αἰτίας τῶν πολλῶν τῆς θλίψεων καί τῆς βραδείας προόδου τῆς.

Ἐπειδὴ μᾶς δεσμεύει κάπως ἡ παρὰδοσις καί ἡ προκατάληψις, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀποτελέσματα τῆς κληρονομικότητος, τῆς διδασκαλίας καί τοῦ περιβάλλοντος, ἔχομεν τὴν τάσιν ν' ἀγωνιζόμεθα καί νά ἐπιμένωμεν εἰς ἐκεῖνα πού γνωρίζομεν, εἴτε εἶναι δίκαια εἴτε ὄχι. Ἀλλὰ ἂν πρόκειται νά κτίσωμεν ἓνα καλύτερον κόσμον πρέπει νά ξεπεράσωμεν τοὺς περιορισμοὺς αὐτοὺς εἰδ' ἄλλως θὰ ἀποτύχωμεν ὅπως καί τόσοι ἄλλοι προηγουμένως.

Ἄς ἐξετάσωμεν συντόμως μερικὰς ἀπὸ τὰς κυριωτέρας ἀπόψεις.

1. Τὸ δικαίωμα κάθε ἀνδρός καί γυναικὸς πού θέλουν νά ἐργασθῶν νά ἔ-

χουν κατάλληλον ἐργασίαν. Μία ἀπὸ τὰς τραγωδίας τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ εἶναι ὅτι αἱ κοινωνικαί καί οἰκονομικαὶ ὀργανώσεις δὲν ἐτήρησαν τὸ αὐτὸ βῆμα μετὰ τὴν μεγάλην καί εὐεργετικὴν προόδον τῆς ἐπιστήμης καί τῶν ἐφευρέσεων. Εἶναι σύμφυτον εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ δικαίωμα τῆς ἐργασίας καί δὲν ὑπάρχει περισσότερον ἐπείγον ζήτημα ἀπὸ τὸ πρόβλημα τῆς ἀνεργίας. Ἢμπορεῖ καί πρέπει νά εὕρῃ τὴν λύσιν του.

2. Ἐν βασικὸν ἐλάχιστον ἡμερομίσθιον δι' ὄλους. Ἡ πτωχεία εἰς μίαν ἐποχὴν ἀφθονίας δὲν προκαλεῖ μόνον τὴν καταδίκην τῆς καταστάσεως αὐτῆς, ἀλλὰ καί τὴν ἀπόφασιν ὅπως γίνῃ πᾶν ὅ,τι πρέπει διὰ ν' ἀνήκῃ ἡ κατάστασις αὐτὴ εἰς τὸ παρελθόν. Καί αὐτὸ ἠμπορεῖ νά γίνῃ. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἀκόμη καί εἰς τὰς πλουσιωτέρας χώρας μέγα ποσοστὸν τοῦ πληθυσμοῦ ζῆ κάτω τοῦ βιωτικοῦ ἐπιπέδου πού εἶναι ἀναγκαῖον διὰ μίαν ὑγιῆ καί εὐτυχή ζωὴν. Αὐτὸ τὸ καθεστῶς δὲν πρέπει πλέον νά ἐξακολουθήσῃ.

3. Οἰκογενεῖα καὶ ἐπιδόματα. Ὅπως πρέπει νά ὑπάρχῃ βασικὸν ἡμερομίσθιον δι' ὄλους, τοιοῦτοτρόπως πρέπει νά ὑπάρξῃ καί βασικὸν βιωτικὸν ἐπίπεδον διὰ τὴν οἰκογένειαν. Τοῦτο θὰ ἠμποροῦσε εὐκόλως νά ἐπιτευχθῆ δι' οἰκογενειακῶν ἐπιδομάτων, τὰ ὁποῖα θὰ πρέπει νά καταβάλλωνται ὑπὸ τοῦ κράτους πρὸς τὴν σύζυγον καί δι' ἑαυτὴν καί δι' ἕκαστον τέκνον τῆς. Οἱ μέλλοντες νά τύχουν τοιούτων ἐπιδομάτων πρέπει νά εἶναι εἰς θέσιν ν' ἀποδείξουν εἰς τὰς ἀρχὰς ὅτι χρησιμοποιοῦν τὰ ἐπιδόματα διὰ τὸν σκοπὸν πρὸς τὸν ὁποῖον παρεχωρήθησαν, ἤτοι τὴν διατήρησιν καταλλήλου ἐπιπέδου τροφῆς, ἐνδύματος, κατοικίας καί ἀναπτύξεως δι' ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας.

4. Ἰσότης ἐυκαιρίας δι' ὄλους. Τοῦτο πρέπει νά εἶναι τὸ ἱερόν δικαίωμα κάθε παιδιοῦ πού γεννᾶται εἰς μίαν δημοκρατίαν. Τὸ κοινωνικὸν καί οἰκονομικὸν μας σύστημα στερεῖ τὸ δικαίωμα αὐτὸ ἀπὸ ἑκατομμύρια παιδιῶν καί πρέπει νά ἐργασθῶμεν σταθερῶς μέχρις ὅτου τὸ ἐλάττωμα αὐτὸ τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ διορθωθῇ.

5. Κατάλληλοι κατοικίαι δι' ὄλους, σχέδια πόλεων καὶ ὑπαίθρου. Ἐκατοντάδες χιλιάδων σπιτιῶν ἐκτίσθησαν μετὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον. Μερικὰ ἐξ αὐτῶν εἶναι καλῶς σχεδιασμένα ἀλλὰ τὸ πλεῖστον εἶναι κατωτέρας ποιότητος καὶ ἐπετρατῆ ἢ ἐπέκτασις τῶν εἰς τὴν ὑπαίθρου χωρὶς κανὲν συνετὸν κοινωνικὸν καὶ οἰκονομικὸν σχέδιον. Εἶναι ἐξέχον παράδειγμα τοῦ τί δὲν πρέπει εἰς τὸ μέλλον νὰ γίνῃ. Κάθε ἄνθρωπος δικαιοῦται νὰ ἔχῃ τὸ σπίτι του εἰς μίαν κατάλληλον κατοικίαν μὲ προσυτὸν δι' αὐτὸν ἐνοίκιον καὶ ἐντὸς δικαιολογημένης ἀποστάσεως ἀπὸ τὸν τόπον τῆς ἐργασίας του, καὶ ἱκανοποιῶσαν τὰς κοινωνικὰς ἀνάγκας τῆς ἐκπαιδεύσεως, ψυχαγωγίας, μορφώσεως καὶ θρησκευτικότητος δι' ἑαυτὸν καὶ τὴν οἰκογένειάν του.

6. Θαρραλέον οἰκονομικὸν πρόγραμμα (περιλαμβάνον τὴν γεωργίαν), ἀποσκοποῦν ὅπως ἐξαλείψῃ τὸ καταστρεπτικὸν στοιχεῖον τοῦ συναγωνισμοῦ καὶ ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν πλήρη ἀπασχόλησιν τῆς βιομηχανίας διὰ τὸ γενικὸν ὄφελος καὶ τὴν φροντίδα οὕτως ὥστε οἱ ὅροι «κρίσεις» καὶ καταβεβλημένοι περιοχαὶ νὰ ἀνήκουν εἰς τὸ παρελθόν. Πρόγραμμα εἶναι ἡ προοπτικὴ καὶ ἡ μεθοδικὴ ἐργασία πρὸς ἐπίτευξιν ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ, ἀντὶ τοῦ νὰ ἐπιτρέπεται ἢ ἄνευ διακρίσεως πορεία ἢ ὀδηγοῦσα εἰς ἔλλειψιν ἀποδόσεως καὶ σύγχυθιν. Ἡ κατάσταση ἀπὸ ἀπόψεως προγραμμάτων εἶναι ἀκόμη ἀκαθόριστος, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περιορίζεται εἰς σχέδια ἀνοικοδομήσεως βομβαρδισθεισῶν πόλεων καὶ οἰκοδομῆς νέων περιοχῶν καὶ κατασκευῆς νέων δρόμων. Ἐὰν πρόκειται νὰ κτίσωμεν ἕνα καλύτερον κόσμον, πρῶγμα πού εἶναι βεβαίως δυνατόν, πρέπει νὰ ἔχωμεν εὐρύτεραν περὶ προγραμμάτων ἀντίληψιν, διότι τοῦτο ἀφορᾷ ὄλους τοὺς τομεῖς τῆς ἐθνικῆς καὶ τῆς διεθνoῦς μας ζωῆς.

7. Δὲν πρέπει νὰ ἐπιτραπῇ εἰς τὸ ἰδιωτικὸν συμφέρον νὰ φέρῃ ἐμπόδια εἰς βελτιώσεις ἐγκριθείσας ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως. Τὸ πνεῦμα μιᾶς ἀληθοῦς δημοκρατίας πρέπει νὰ

εἶναι: «Τὸ ἄτομον διὰ τὸ σύνολον καὶ τὸ σύνολον διὰ τὸ ἄτομον». Ἐπάρχουν ἐν τούτοις πολλὰ περιπτώσεις ὅπου τὸ συμφέρον τοῦ ἀτόμου ἐστάθη ὡς ἐμπόδιον εἰς τὸ συμφέρον τοῦ συνόλου. Ὅπου ἡ κυβέρνησις ἐπιθυμεῖ νὰ ἐπιφέρῃ ὀρισμένας μεταβολὰς πρὸς τὸ κοινὸν καλόν, τὸ ἀτομικὸν συμφέρον πρέπει νὰ ἐξουδετερωθῇ διὰ τῆς καταβολῆς ἀποζημιώσεως καὶ νὰ μὴ ἐπιτραπῇ νὰ ἐμποδίσῃ τοῦτο τὴν πρόοδον.

8. Ἡ ἐπεξεργασία καὶ ἐφαρμογὴ τοῦ καταστατικοῦ Χάρτου τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Ἡ παγκόσμιος γνώμη εἰνοεῖ τὸν καταστατικὸν αὐτὸν χάρτην, ἀλλὰ τὸ κατὰ πόσον τὰ ἀποτελέσματά του θὰ ἠμπορέσουν νὰ πραγματοποιηθῶν θὰ ἐξαρτηθῇ κυρίως ἐκ τῆς δυνάμεως καὶ ἐκτάσεως τῆς ὑποστηρίξεως τὴν ὁποίαν θὰ λάβῃ ἐκ μέρους τοῦ κοινῶ τῶν μεγάλων Δημοκρατιῶν. Χωρὶς αὐτὴν ὁ καταστατικὸς χάρτης δὲν θὰ ἦτο τίποτε ἄλλο ἀπὸ ἕν ἐνδιαφέρον ἐγγράφον. Μὲ αὐτὴν τὴν ὑποστήριξιν θὰ ἠμποροῦσε νὰ γίνῃ ἕνα μεγάλο βᾶθρον διὰ τὴν ἄνοδον τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ ἐπιτυχία ἢ ἀποτυχία του ἔγκειται ἀπὸ τὸ κατὰ πόσον τὸ κοινὸν γενικῶς θὰ ἀποδεχθῇ τὰς εὐθύνas του εἰς τὸ ζωτικὸν τοῦτο ζήτημα.

9. Ἀσφάλεια διὰ τὸ ἄτομον, τὴν οἰκογένειαν, τὴν οἰκογενειακὴν ἐστίαν καὶ τὴν πολιτείαν. Κατὰ τὰ τελευταῖα τριάντα ἔτη, τὰ σύννεφα κρύπτουν τὸν ἥλιον ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων. Ἡ σκιά τοῦ Μεγάλου Πολέμου καὶ τῶν μεταπολεμικῶν ἐτῶν, καὶ ἡ ἔκρηξις τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου εἶναι μέρη μόνου τῆς σκοτεινῆς αὐτῆς περιόδου, κατὰ τὴν ὁποίαν ἑκατομμύρια ἀνθρώποι δὲν ἦσαν βέβαιοι ἐὰν θὰ ἠμποροῦσαν νὰ ἐπιτύχουν ἕνα λογικὸν πόρον ζωῆς διὰ τοὺς ἑαυτοὺς των καὶ τὰς οἰκογενείας των. Θὰ εἶναι ἔνδειξις ἀνικανότητος τῆς νεωτέρας κοινωνίας ἐὰν ἡ κατάστασις αὐτὴ ἐξακολουθήσῃ. Τὰ Σύμμαχα Ἑθνη πρέπει νὰ κάμουν τὴν κατοχύρωσιν τῆς ἀσφαλείας, ἢ ὅποια τὸσον ἐντόνος ὑπογραμμίζεται εἰς τὸν καταστατικὸν χάρτην τοῦ Ἀτλαντικοῦ, ἕνα ἐκ τῶν κυριωτέρων των σκοπῶν. Αἱ μεγάλαι ἀλλαγαι εἶναι ἀναπόφευκτοι.

Διὰ τὴν ἐπιτύχη τὴν ἀσφάλειαν αὐτὴν ἢ πολιτικὴ τῶν συμμάχων πρέπει νὰ εἶναι δυναμικὴ, εἰδ' ἄλλως τὰ ἐμπόδια τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται δὲν θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπερникηθοῦν ποτέ.

10. **Συνεργασία** μὲ ὅλα τὰ ἔθνη τὰ ὁποῖα ζητοῦν τὴν εἰρήνην καὶ τὴν πρόοδον. Αἱ δημοκρατίαι γνωρίζουν ἀπὸ πολλοῦ χρόνον ὅτι ἡ εἰρήνη ἤμπορεῖ νὰ ἐξασφαλισθῇ μόνον διὰ μέσου συστήματος συλλογικῆς ἀσφαλείας, καὶ διὰ οικονομικῆς καὶ κοινωνικῆς συνεργασίας, ἀλλὰ ἡ δύναμις τῆς κοινῆς γνώμης δὲν ὑπῆρξεν ἀρκετὰ μεγάλη, ὥστε νὰ μεταβάλῃ τὴν ιδέαν αὐτὴν εἰς πράξιν. Ἡ ἀποτυχία τῶν δημοκρατικῶν ἐθνῶν νὰ πράξουν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐγνωρίζον ὅτι ἔπρεπε νὰ γίνῃ, ὠδήγησεν εἰς τὸν δεύτερον πόλεμον. Πολλὰ ἀπὸ τὰ ἐθνικὰ καὶ διεθνῆ προβλήματα ἤμπορουν ν' ἀντιμετωπισθοῦν τότε μόνον, ἐὰν ὑπάρξῃ συνεργασία εἰς πολὺ μεγαλύτερον βαθμὸν ἀπ' ὅ,τι ὑπῆρξε μέχρι τοῦδε.

11. **Συνεργασία** ὄλων τῶν ὀργανώσεων τῶν ἐργαζομένων διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν. Τοῦτο εἶναι ζήτημα ποῦ ἀφορᾷ κάθε μέλος τῶν ὀργανισμῶν αὐτῶν. Ὑπάρχει σημαντικὸν μέρος κοινῆς γνώμης ἐπὶ τῶν ζητημάτων αὐτῶν, καὶ ἀναρίθμητα σωματεῖα ἐνδιαφέρονται περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ ὑπάρχει ἀξιοθρόνητος ἔλλειψις ὀργανώσεως. Πολλοὶ κινήσεις ἐνδιαφέρονται περισσότερο εἰς τὴν συνέχισιν τῆς ὑπάρξεως τῶν καὶ τὴν ἐπιδιώξιν μιᾶς ἰδίας καὶ ἀνεξαρτήτου ὁδοῦ, παρὰ εἰς τὸ νὰ ἐνωθοῦν μὲ ἄλλους διὰ τὸ μεγαλύτερον κοινὸν ὄφελος. Διὰ νὰ εἶναι πολὺτιμος εἰς τὴν κυβέρνησιν καὶ εἰς τοὺς ὑπευθύνους πρὸς δρᾶσιν, ἡ κοινὴ γνώμη πρέπει νὰ εἶναι καλύτερον ὀργανωμένη διὰ νὰ κάμῃ ἀποτελεσματικὴν τὴν ἠνωμένην τῆς δύναμιν.

12. Ἡ **σημασία** τῶν χριστιανικῶν ἀπόψεων τῆς ζωῆς ἐν κοινότητι. Τὸ πλεῖστον, ἂν ὄχι τὸ σύνολον, τῆς δυστυχίας εἰς τὸν κόσμον ἤμπορεῖ νὰ ἐξακριβωθῇ ὅτι ἔχει προέλθει ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἐφαρμογῆς τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς. Ἐνῶ ἤμπορεῖ ἡ ἠθικὴ αὐτὴ νὰ εἶναι ἀρκούντως φανερά εἰς

περιπτώσεις ἀτομικῆς ζωῆς, δὲν τῆς ἐδόθη ἡ πρέπει οὖσα θέσις εἰς τὴν εὐρείαν ζωὴν τῆς κοινότητος ἢ τῶν ἐθνῶν. Ἡ Δημοκρατία δὲν ἀνήκει εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὰ σχέδια τοῦ ἀνθρώπου ἐπιτυχάνουν μόνον ἐφ' ὅσον εὐρίσκονται ἐν ἀρμονίᾳ μὲ τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ. Αἱ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀρχαὶ ἔχουν σαφῶς καθορισθῆ εἰς τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν, καὶ ἡ ἐπείγουσα ἀνάγκη τῆς σήμερον εἶναι ἡ συσχέτισις τῶν ἀρχῶν αὐτῶν πρὸς τὰ προβλήματα καὶ τὰς δυσκολίας τὰς ὁποίας ἀντιμετωπίζει ἡ ἀνθρωπότης καὶ ὑπὸ τῶν ὁποίων ἀπειλεῖται νὰ καταποτισθῇ (*).

Ὅλα τ' ἀνωτέρω θέματα εὐρίσκονται ἀσφαλῶς ἐντός τοῦ πεδίου τῆς πρακτικῆς πολιτικῆς, καὶ τὰ περισσότερα ἐξ αὐτῶν ἔχουν ἤδη γίνεαι ἀποδεκτὰ ὑπὸ τῆς διαφωτισμένης κοινῆς γνώμης, οὕτως ὥστε οἱ νομοθέται μας δὲν ἤμπορουν νὰ προφασισθοῦν ἀναμονὴν μέχρις ὅτου ὁ λαὸς εἶναι ἕτοιμος διὰ νὰ τὰ ὑποστηρίξῃ, προκειμένου νὰ τὰ ἐφαρμόσουν. Πράγματι τὸ ἀντίθετον ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀνυπομονοῦν διότι οἱ νομοθέται ἀποδεικνύονται τόσον καθυστερημένοι. Ὁ λαὸς πρέπει νὰ φροντίσῃ, οὕτως ὥστε ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους στέλλει νὰ τὸν ἀντιπροσωπεύουν εἰς τὴν Βουλὴν, νὰ ἔχουν ἀφιερωθῆ εἰς τὴν ἐπιβολὴν προγράμματος πρακτικῆς μεταρρυθμίσεως εἰς ὅλα καὶ ὄχι εἰς ὀρισμένα σημεῖα μερικῶν συμφέροντος. Ἀρκετὰ μέχρι σήμερον τὸ κατὰ μέρος συμφέρον ἐστάθη ὡς ἐμπόδιον εἰς τὸν δρόμον τῆς πατρίδος καὶ τῶν συμφερόντων τῆς. Εἶναι πλέον καιρὸς νὰ θεθοῦν πρῶτα τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος καὶ τοῦ λαοῦ ὡς συνόλου. Αὐτὸ ἰσχύει δι' ὅλα τὰ πολιτικὰ κόμματα.

Ἡ ἐπιρροή τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ μεγάλου οὗτου ὀργανισμοῦ πρέπει νὰ εἶναι ἀνεξάρτητος οἰουδήποτε εἶδους κομματικῆς πολιτικῆς, καὶ πρέπει νὰ ριφθῆ εἰς τὴν

(*) Τὰ προηγούμενα πλὴν τῆς παραγράφου 3 ἐλήφθησαν ἀπὸ τὴν ὁμιλίαν τοῦ κ. Williams ὡς πρόεδρου τῆς Victory Fellowship, εἰς τὴν ἐτησίαν συγκέντρωσιν τῆς 19ης Μαΐου 1942 ὑπὸ τὸν τίτλον: «Μεταπολεμικὴ Προοπτικὴ».

πλάστιγγα διὰ τὴν ἀντικατασταθῆ τὸ ἐσφαλμένον διὰ τοῦ ὄρθου. Μὲ ἄλλους λόγους, ἢ Ἐκκλησία καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τῆς, οἱ ὁποῖοι ἤδη κάμουν πολλά, πρέπει νὰ λάβουν περισσότερον ἀποτελεσματικὰ μέτρα διὰ τὴν ἀπισθίαν ἢ Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Πρέπει ἢ Ἐκκλησία ν' ἀποφύγῃ νὰ λάβῃ θέσιν εἰς τὰ ζητήματα τῶν μεθόδων πού πρέπει νὰ ἐφαρμοσθοῦν εἴτε πρόκειται περὶ κρατικῆς ἰδιοκτησίας, εἴτε ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων εἴτε περὶ συνδυασμοῦ καὶ τῶν δύο, εἴτε περὶ οἰασθήποτε ἄλλης μεθόδου. Ἡ ἰσχὺς τῆς Ἐκκλησίας εὐρίσκειται εἰς τὴν ἐπιμονὴν τῆς ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὁ Πατὴρ ὅλων μας καὶ ὅτι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀδελφοὶ μεταξύ των καὶ ἐπὶ τῆς προσπαθείας ὅπως παρορμᾷ διαρκῶς ὅλα τὰ μέλη τῆς πρὸς σταθερὰν ἐργασίαν πρὸς τοὺς ἀντικειμενικοὺς αὐτοὺς σκοποὺς, χωρὶς νὰ τοὺς ἐπιβάλλῃ τὸ πῶς οἱ σκοποὶ αὐτοὶ θὰ ἐπιτενεθῶν.

Ἐὰν πρόκειται νὰ σκεπτόμεθα ὡς πραγματικοὶ δημοκράται πρέπει νὰ λησμονήσωμεν μέγα μέρος τῆς λεγομένης δημοκρατίας τοῦ παρελθόντος. Ἐπὶ πλέον πρέπει ν' ἀποφεύγωμεν τὴν δουλικὴν παραδοχὴν τῶν ἰδεολογιῶν οἰασθήποτε ἄλλης χώρας. Ἀνάγεται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα ἐκάστου ἔθνους τὸ νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ σύστημα διακυβερνήσεως τὸ ὁποῖον τοῦ ἀρμόζει χωρὶς οὔτε ν' ἀναμιγνύεται εἰς συστήματα ἄλλων ἔθνων οὔτε νὰ ἐπιτρέπη ἀνάμειξιν ἄλλων εἰς τὸ ἰδικόν του.

Ἐρχόμεθα εἰς τὸ τέλος τῶν προτάσεων τοῦ βιβλίου μας, ζητοῦντες, ὅπως καὶ τόσοι ἄλλοι, δ ρ ᾱ σ ι ν. Κάθε ἄτομον, κάθε

κοινωνία, κάθε ὄργανωσις, πρέπει νὰ κάμῃ ὥστε ν' ἀκουσθῆ ἢ φωνὴ τῆς, οὔτως ὥστε ἢ Κυβέρνησις νὰ εἶναι βεβαία ὅτι θὰ ἔχη τὴν ὑποστήριξιν ἐκείνην τῆς κοινῆς γνώμης, ἢ ὁποία θὰ τὴν καταστήσῃ ἱκανὴν νὰ χωρήσῃ θαρραλέως εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ μεταπολεμικοῦ προγράμματος.

Ὁ κόσμος ζῆ μὲ μίαν μεγάλην καὶ νέαν ἐλπίδα ἢ ὁποία ἤμπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῆ μόνον διὰ τῆς καλῆς θελήσεως. Διὰ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ὠρίμανσιν τῆς ἐλπίδος αὐτῆς χρειάζεται συνέσις, ὑπομονὴ καὶ ἀφοσίωσις εἰς ἓνα μέγα ἰδεῶδες. Θὰ ἦτο τραγωδία ἐὰν ἢ ἐλπίς αὐτὴ ἐγεννᾶτο νεκρὰ ὅπως συνέβη μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον. Ἡ μεγάλη μητέρα—ἢ ἀνθρωπίνη καρδιά—ἀπέκτησε τὸ παιδί πού ἐπόθησε τόσον πολὺ, δηλαδὴ τὴν Ἑλπίδα. Πρόκειται ἄρα γε ἀπὸ ἀδιαφορίαν, νοθερότητα, ἐγωϊσμόν, ἔλλειψιν συνεργασίας καὶ ἀμέλειαν νὰ κάμωμεν νὰ σβύσῃ ἢ ἐλπίς αὐτὴ ἀκόμη μίαν φορὰν ἢ πρόκειται ἀκολουθοῦντες τὴν ἐσωτερικὴν προσταγὴν τῆς καλῆς μερίδος τοῦ ἑαυτοῦ μας νὰ ἐργασθῶμεν μὲ σταθερότητα καὶ ἐπιμονὴν διὰ τὴν κάμωμεν πραγματικότητα; Αὐτὸ εἶναι τὸ μέγα ζήτημα πού ἔχομεν ἐμπρὸς μας· ἐὰν δὲν ἀποτύχωμεν:

Ὁ πόνος μας πολὺ δὲ θὰ κρατήσῃ καὶ κάτι ὠραιότερο, τρανότερο ἀπὸ πρῶτα ἀπὸ τὸ δάκρυ μας θὰ βγῆ, τὸ αἷμα, τὸν ἰδρώτα.

I. Spenser Leeming

Ernest. T. Williams

« ΑΔΟΞΗ ΕΠΟΧΗ »

Μιὰ ὥρα Κύριε, μιὰ μέρα, δίχως Σένα εἶναι μιὰ κρύα πεθαμένη ἐποχὴ μέσα σὲ δάκρυα, πού πῆγαν στὰ χαμένα, ἢ σὲ χαρές, πού συνεπῆρε μιὰ βροχή.

Μιὰ ὥρα ἀκόμη μακρὰ Σου Κύριε μοιάζει σὰν μιὰ νεκρὴ τοῦ φθινοπώρου αὐγῆ, σὰν χώρα πού τὴ δέρνει τὸ χαλάζι καὶ ἀργοπεθαίνει στοῦ θανάτου τὴ σιγή!...

Μιὰ ὥρα Κύριε, μιὰ μέρα δίχως Σένα εἶναι ἓνας χειμῶνας φοβερός πάνω στὰ στήθη πού ποιοῦν ἀρρωστημένα, εἶν' ἓνας ἄδοξα χαμένος μας καιρὸς!!

Ἐννοια Σου, καὶ ἔμαθα πᾶ τὴν τὴν γυρεύω —Μόνον μὲ τὴ δική Σου συντροφιά μπορῶ ἀδιάκοπα τίς ὥρες νὰ παλεύω π' ἔρχοντ' ἀπὸ τῶν τάφων τὴ νυχτιά!...

ΝΙΚΟΣ ΚΑΜΒΥΣΗΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ(*)

Ἀνακάλυψις τοῦ ἐγώ.

Τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς εἰσόδου εἰς τὴν ἐφηβείαν εἶναι ὅτι ὁ ἔφηβος ἀνακαλύπτει τὴν ἰδίαν ὄντοτητα, τὸ ἴδιον «ἐγώ»⁽¹⁾. Καὶ τὸ παιδί ἔχει βεβαίως τὸ «ἐγώ» του, ὑπὸ τὴν ψυχολογικὴν ἔννοιαν, ἀλλὰ τὸ θεωρεῖ αὐτονόητον καὶ δὲν σκέπτεται καθόλου δι' αὐτό, ἐνῶ ἀντιθέτως ὁ ἔφηβος στρέφεται πρὸς τὰ ἐντὸς του καὶ κάμνει διὰ πρώτην φορὰν ἐγνωσμένην αὐτοπαρατήρησιν. Διὰ πρώτην φορὰν ἀντιλαμβάνεται μὲ σαφήνειαν τὸν ἑαυτὸν του ὡς κάτι τὸ ἰδιαίτερον ἀπὸ τὸν ὑπόλοιπον κόσμον. «Τὴν στιγμὴν», λέγει ὁ Spranger, «πὸν τὸ ἐγὼ ὡς κάτι ἰδιαίτερον συγκρούεται μὲ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, καὶ μὲ τοὺς γύρω ἀνθρώπους, γεννᾶται ἕνας νέος κόσμος μέσα εἰς τὴν ψυχὴν». Ὁ νέος ἀρχίζει νὰ ἀσχολῆται μὲ τὸν ἑαυτὸν του καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ ἕνα κύριον καὶ μόνιμον στοιχεῖον εἰς τὴν ἐφηβικὴν ψυχὴν. Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἐφήβου διὰ τὴν προσωπικὴν του ἐμφάνισιν, πρᾶγμα πὸν δὲν συμβαίνει τόσον πολὺ εἰς τὸ παιδί.

Διὰ τὸν νέον ἐπικρατεῖ ἡ ἀποψις, ὅτι ὁ κόσμος ἐμεγάλωσε καὶ δὲν ἤξεύρει πῶς νὰ «προσαρμοσθῇ». Εἶναι γεγονός, ὅτι ὁ νέος ἀνθρώπος ἀρχίζει νὰ διακρίνη, ὅτι ἔχει μίαν ἰδιαιτέραν θέσιν μέσα εἰς τὸν κόσμον. Ἀλλὰ ἡ στροφὴ εἰς τὸ ἐσωτερι-

κὸν εἶναι μία στροφή, ἡ ὁποία δὲν δίδει πάντοτε καὶ πολλὰς πληροφορίας, διότι τὸ ἐσωτερικὸν εἶναι ἀσχημάτιστον. Ἐντεῦθεν εἶναι σαφὴς ἡ ἀνάγκη τῆς ἀγωγῆς τοῦ ἐφήβου. Εἰς τὰ σαφῆ ἐρωτηματικά θὰ δώσωμεν σαφῆ ἀπάντησιν, ἡ ὁποία θὰ οἰκοδομῇ, θὰ παρέχῃ ἱκανοποίησιν καὶ θὰ δίδῃ τὸ αἶσθημα τῆς διανοητικῆς, ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ἀνάδου. Συγκεχυμένα καὶ ἀντιφατικὰ ἀπαντήσεις ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους δημιουργοῦν ἀνησυχίαν καὶ ἄγχος εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἐφήβου, τὸ ὁποῖον ἀναπτύσσεται συνήθως μεταξὺ τοῦ δωματίου του, τῆς σχολικῆς αἰθούσης καὶ τοῦ δρόμου.

Εἰς τὴν ἐνδοσκόπησιν αὐτὴν πὸν κάμνει ὁ ἔφηβος δὲν παρατηρεῖ ἕνα συγκεκριμένον ἐγὼ, διότι ἀκόμη δὲν ὑπάρχει, ἀλλ' εὐρίσκειται ἐμπρὸς εἰς μίαν ἀφθονίαν ψυχικῶν τάσεων πὸν δημιουργοῦν τὰς μεγαλύτερας ἀντιθέσεις. Ὑπάρχουν ἀντίθετα ρεύματα, δυνάμεις πὸν παρασύρουν, συγκρούσεις, μεταβολαί, ἀδξήσεις, καταπτώσεις. Ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν τὸ ψυχικὸν δροῦμα.

«Ἡ αὔξουσα ἐπίγνωσις τῆς διαφορᾶς (εἶμαι διάφορος ἀπὸ τοὺς ἄλλους) συντείνει εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν. Αἱ διαφοραὶ αὗται ἐνισχύονται ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν στενῆς ἀλληλουχίας μεταξὺ πνευματικῆς ὀριμότητος, σωματικῆς ἀναπτύξεως καὶ συναισθηματικῆς τοιαύτης» (Wall)⁽²⁾.

Ἐξ ἄλλου ἀπὸ τὸν ἔφηβον λείπει ἡ πείρα, ἡ κρίσις καὶ ἡ σύγκρισις μὲ τὸ κοινωνικὸν περιβάλλον. Καὶ ἐπομένως ὁ ἔφηβος ἔχει στρέψει τὸ βλέμμα του διαρκῶς πρὸς τὸν ἑαυτὸν του ὡς ἐξαιρετικὸν ὄν. Κάθε φαινόμενον πὸν συμβαίνει εἰς τὴν ψυχὴν του τὸ θεωρεῖ ὡς κάτι τὸ ἔκτακτον καὶ προσηλώνει ὅλην τὴν προσοχὴν του ἐπάνω εἰς αὐτό. Κυττάζει τὸν ἑαυτὸν του μέσα εἰς

(*) Αἱ ἀπόψεις τοῦ παρόντος ἄρθρου ἐκτίθενται εὐρύτερον καὶ συστηματικώτερον εἰς τὸ ὑπὸ ἔκδοσιν βιβλίον τοῦ «Ἰνστιτούτου Ἱατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς» μὲ τίτλον «Ἡ κρίσις τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας». Τὸ ἔργον τοῦτο ἀποτελεῖ εἰσαγωγὴν εἰς τὰ ψυχολογικὰ προβλήματα τοῦ ἐφήβου.

(1) W. D. Wall, «The Adolescent Child», καθηγ. René Hubert, «La croissance mentale» καὶ καθηγ. Henri Wallon, «Ἡ συνειδησις τοῦ ἐγὼ στὸ παιδί». Μετάφρ. Λ. Παπαναστασίου, Θεσσαλονίκη 1947.

(2) W. D. Wall, «The Adolescent Child».

τὴν μονομερῶς τρεφομένην φαντασίαν του, ὅπως ὁ Νάρκισσος ἐπάνω εἰς τὸ νερό. Καὶ ὅμως ἡ δύναμις τοῦ ἀνθρώπου συνίσταται ἀκριβῶς εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς πραγματικότητος, τοῦ ἔνδεοῦς τοῦ μεμονωμένου ἀτόμου, καὶ ἐπομένως εἰς τὴν στροφὴν πρὸς τοὺς συνανθρώπους, εἰς τὴν ἐναρμόνισιν πρὸς τὸ σύνολον⁽³⁾.

Κρίσις ἀντιθέσεως.

Ἡ ἀντίθεσις αὐτὴ τοῦ ἐφήβου ἐναντίον τῶν ἄλλων, ἡ προβολὴ αὐτῆ τοῦ ἐγώ του ἐναντίον τοῦ περιβάλλοντός του, ἰδίως ὅταν τὸ τελευταῖον τὸν περιορίζῃ ψυχικῶς ἢ κοινωνικῶς, ὀνομάζεται ἡ κρίσις τῆς ἀντιθέσεως. Ὁ Maeder εἰς τὸ βιβλίον του «Vers la guérison de l' âme»⁽⁴⁾, τὴν χαρακτηρίζει ἔτσι καὶ μᾶς παρουσιάζει τὴν σχετικὴν περίπτωσιν ἐνὸς ἐφήβου, ὁ ὁποῖος ἔρχεται εἰς σύγκρουσιν μὲ τὸν πατέρα του καὶ εὐρίσκει ποικίλους τρόπους διὰ νὰ ἐκφράσῃ ἐμφαντικῶς τὴν ἀντίθεσίν του εἰς αὐτόν. Διάγει μίαν ἄστατον ζωὴν καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ μία ἀντίδρασις εἰς τὸ πατρικὸν θέλημα. Ἡ κρίσις αὐτὴ τῆς ἀντιθέσεως εἶναι πολὺ συννηθισμένη καὶ ἐξηγεῖ πλείστα ἀποτυχία εἰς τὰ ζητήματα τῆς ἀγωγῆς. Τοιοῦτότρόπως ἐρμηνεύεται καὶ ἡ ἀποτυχία τῶν διαρκῶν ἀπαγορεύσεων ἀπὸ πολλοὺς γονεῖς εἰς τὰ παιδιά των, μὲ τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν κατώρθωσαν ποτὲ νὰ διατηρήσῃ μίαν ψυχικὴν ἐπαφὴν. Ἀκόμη, ἡ ἀντίθεσις αὐτὴ ἴσως νὰ ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι οἱ ὄμοιοι δὲν ἀναγνωρίζουν τὸν ἐφηβὸν ὡς ἕνα πλήρη ἄνθρωπον, κανονικόν, ὅπως ἐπὶ τέλος εἶναι αὐτοί. «Ἡ ἀγωγή τῆς ἡλικίας αὐτῆς», λέγει ὁ Spranger, «θὰ ἦτο πολὺ εὐχολος, ἐάν ἐθεωροῦμεν τοὺς ἐφήβους ὡς ἐάν ἦσαν πλήρεις, τόσον εἰς τὸν τρόπον τῆς ἐπαφῆς μας μὲ αὐ-

τούς, ὅσον καὶ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις μας ἀπὸ αὐτούς».

Θὰ ὑπογραμμίσωμεν τὸ τόσον γνωστὸν «πνεῦμα ἀντιλογίας» ποὺ κυριεῖει τοὺς ἐφήβους. Εἰς τὴν ἀσυμφωνίαν αὐτὴν μὲ τοὺς μεγάλους δὲν ἔχουν πάντοτε ἄδικον. Ὅταν φθάσουν εἰς τὴν ἐφηβικὴν τὸν ἡλικίαν εὐρίσκονται περίπου εἰς τὴν ὠρίμανσιν τῆς διανοητικῆς τῶν ἀναπτύξεως. Εἶναι μὲν ἀκόμη πολὺ ἄπειροι καὶ ὕστεροῦν ὡς πρὸς τὴν σύνεσιν, ἀλλὰ ἔχουν φθάσει σχεδὸν ἐντελῶς τὴν ἐνήλικον ἰκανότητα τῆς σκέψεως καὶ ἂν δὲν τοὺς ἐπιτραπῇ νὰ χρησιμοποιήσουν τὰς ἀξιοσύστας αὐτὰς διανοητικὰς δυνάμεις, δὲν εὐρίσκονται μακρὰν ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπαναστατήσουν ἐναντίον κάθε συνήθους περιορισμοῦ καὶ νὰ υἱοθετήσουν τοιαύτην πείσιμονα ἐπιθετικὴν συμπεριφορὰν, ὥστε νὰ χαρακτηρίζωνται ὡς πνεύματα ἀντιλογίας⁽⁵⁾.

Μόνον ἡ πολλὴ συναντίληψις ἐκ μέρους τῶν μεγάλων πρὸς τὸν ἐφηβὸν θὰ φέρῃ εἰς αἴσιον πέρας καὶ τὴν κρίσιν τῆς ἀντιθέσεως, ὅπως ἐξ ἄλλου καὶ ὅλην τὴν ἐφηβείαν. Πρέπει νὰ ἀποκτηθῇ, διὰ μᾶς κανονικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ψυχικοῦ τοῦ ὀργανισμοῦ, σταθερὸν κανόνα τῆς ζωῆς του, πρέπει νὰ ἀφήσῃ τοὺς ναρцισσιζμούς καὶ νὰ λάβῃ καὶ αὐτός, μὲ ὅλην τὴν ταπεινωσιν ποὺ ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν πραγματικότητα, τὴν θέσιν του μέσα εἰς τὸ σύνολον.

Κρίσις πρωτοτυπίας.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ αὐτὰς τὰς αἰτίας, αἱ ὁποῖαι δημιουργοῦν τὴν κρίσιν, ποὺ μόλις περιεγράψαμεν, γενικῶς παρατηρεῖται εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν μία ὀρμὴ πρὸς αὐτοτέλειαν ἢ ἰδιορροθυμίαν. Ὁ ἐφηβὸς ἔχει τὴν τάσιν νὰ ζῇ κλεισμένος μέσα εἰς ἕνα ἐντελῶς ἰδικόν του κόσμον ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων. Ἐχει μίαν τάσιν ἰδιορροθυμίας, ἢ ὁποῖα χαρακτηρίζει τὴν ψυχικὴν του κατάστασιν. «Κρίσιν πρωτοτυπίας» (Crise d'originalité) ὀνομάζει τὸ φαινόμενον αὐτὸ

(3) «Προβλήματα ἀπὸ τὴν ψυχολογίαν τοῦ ἐφήβου», «Ἀκτίνες» 1938, σελ. 20. Βλ. ἐπίσης καθηγ. Γ. Σακελλαρίου: «Ψυχολογία τοῦ ἐφήβου» (Ἀθήναι 1939, σελ. 16).

(4) A. Maeder, «Ἀκτίνες» 1947, «Ψυχικὴς δυσκολίαις ἐνὸς γυμνασιόπαιδος», σελ. 398-492.

(5) W. Sadler: «Adolescent Problems», Chicago 1948. Πρὸβλ. ἐπίσης καὶ Anton Wallenstein: «Kindheit und Jugend», Freiburg 1951, σ. 147 ἐπ., ὡσαύτως καθηγ. Agostino Gemelli: «De l' enfant à l' homme», Trad. Jeanne-Marie Jaur, Paris 1945, σ. 270.

ὁ Debesse εἰς τὰ βιβλία του «Comment étudier les adolescents» καὶ «La crise d'originalité juvénile».

Ὁ Debesse παραθέτει πορίσματα ἐρευνῶν ἐπὶ τῶν μαθητῶν τῆς école normale καί, ὅπου ἴσως περισσότερον ἐνδιαφέρον, εἰς τὰ διάφορα φιλολογικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα παρέχουν ἐφηβικὰς ἀναμνήσεις ἢ ἐγράφησαν εἰς ἐφηβικὴν ἡλικίαν.

Ἡ συγχυτότερα καὶ ἡ πλέον κοινὴ μορφή τῆς νεανικῆς ἀνταρσίας κατὰ τὸν Debesse εἶναι ἡ ἐξῆς: Εἰς τὸ βάθος δύο τινὰ ἐπιθυμῶν πράγματι: νὰ κἀμνη ὅ,τι τοῦ ἀρέσει καί, ἔτι πλέον, νὰ δυνηθῆ νὰ ἀπόσχῃ ἀπὸ ὅ,τι δὲν τοῦ ἀρέσει. Καὶ συνεχίζει:

«Πρέπει πολλάκις νὰ σημειώη κανεὶς τὴν συγχυτότητα καὶ τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἀρνητικοῦ στοιχείου εἰς τὴν νεανικὴν συμπεριφορὰν... Ὅταν, ἀφίρων κατὰ μέρος, τὴν ἐπαναστατικὴν στάσιν τοῦ ἐφήβου, προσπαθήσῃ κανεὶς νὰ καθορίσῃ ἐκ ποίων καθαρῶς ψυχολογικῶν στοιχείων συνίσταται ἡ κρίσις τῆς πρωτοτυπίας, ἡ προσοχὴ κατευθύνεται πρὸς δύο κατευθύνσεις. Ἀφ' ἑνὸς παρατηρεῖ τις μίαν κλίσιν πρὸς τὴν ἐκκεντροκίτητα, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν καθόλου ἐπιθυμίαν τῆς πρωτοτυπίας, ἐκδηλουμένην εἰς τὴν συμπεριφορὰν, καὶ ἀφ' ἑτέρου μίαν λατρείαν τοῦ ἐγῶ, ἡ ὁποία ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν προβολὴν τοῦ ὑποκειμένου ἐπὶ τοῦ πεδίου τοῦ συνειδητοῦ».

Εἰς τὴν συνέχειαν ἐξετάζει διαδοχικῶς τὴν ἐκκεντροκίτητα εἰς τὴν ἐνδύμασίαν, εἰς τὰς πράξεις καὶ τὰς κινήσεις, εἰς τὴν ὁμιλίαν καὶ εἰς τὴν γραφὴν καὶ τέλος εἰς τὴν σφαίραν τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν συναισθημάτων.

Καὶ καταλήγει ὁ Debesse ὡς πρὸς τὴν παιδαγωγίαν τῆς κρίσεως τῆς πρωτοτυπίας:

«Οἱ ἔφηβοι πρέπει νὰ βλέπουν τὸν κόσμον μὲ τὸ μάτι τοῦ νέου ἀνθρώπου, ἀλλὰ πραγματικῶς, καὶ ὄχι μόνον ὅπως τοὺς ἀφίνει νὰ τὸν ἴδουν ἢ παροῦσα σχολικὴ ἢ οἰκογενειακὴ ἀγωγή. Πρέπει νὰ τοὺς φέρωμεν εἰς θέσιν νὰ ἀναγνωρίζουν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐπιθυμοῦν νὰ ἴδουν νὰ ἀλλάσῃ, διὰ νὰ ἔχουν κατὰ κάποιον τρόπον ἕνα πρόγραμμα νὰ πραγματοποιήσῃ μὲχρι τῆς ἐνηλικιώσεώς των. Μόνον ὑπ' αὐ-

τὸν τὸν ὅρον ἢ κρίσις τῆς πρωτοτυπίας δὲν θὰ εἶναι ἡ πρόσκαιρος καὶ στεῖρα ἀνωμαλία, τὴν ὁποῖαν ἀντικρύζομεν συνήθως, ἀλλὰ θὰ ἀποβῆ μία ἀναμορφωτικὴ ζύμη, ἱκανὴ νὰ ἀποφέρῃ εὐτυχεῖς μεταβολὰς εἰς τὸν πολιτισμὸν μας». Ὁ νέος ζῆ εἰς ἴδιόν τὸν ἰδιόρρυθμον κόσμον ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων. Κατὰ τὴν κρίσιν αὐτὴν ὁ νέος ζητεῖ νὰ ἱκανοποιηθῆ μὲ κάτι νεώτερον καὶ ἀνώτερον ἀπ' ὅ,τι ἔως τώρα ἐγνώριζεν.

Ἐνεκα τούτου τρέφει ἀγάπην θερμὴν πρὸς τὴν περιπέτειαν, μὲ μίαν ἀπληστον περιέργειαν ζητεῖ νὰ μάθῃ ὅλα ὅσα συμβαίνουν εἰς τὴν γῆν καὶ πέραν ταύτης. Πολὺ παραστατικὰ ὁ ψυχίατρος Th. Bovet μᾶς δίδει ἐν συντομίᾳ τὴν τάσιν αὐτὴν τοῦ ἐφήβου διὰ κάτι νέον, κάτι ἀνώτερον εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ζωῆς: «Μὲ τὴν ἰδίαν θερμὴν διάθεσιν καταπιάνεται εἰς τὴν ἐμβάθυνσιν τῶν διανοητικῶν ἢ ἠθικῶν προβλημάτων καὶ τραντάζει ὅλα τὰ θεμέλια αὐτοῦ τοῦ κόσμου διὰ νὰ ἴδῃ ἂν εἶναι στερεὰ»⁽⁶⁾.

Εἶναι σύνηθες τὸ φαινόμενον ἐφήβου, οἱ ὁποῖοι δεικνύουν μίαν ἀνώμαλον συμπεριφορὰν μέχρι, πολλάκις, ψυχοπαθολογικῶν ὁρίων, διότι λείπει ἡ κατάλληλος ἐρμηνεύειά περὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου. Ἰδοῦ ἕνα σύνηθες παράδειγμα, ἐν συντομίᾳ, τῆς καθημερινῆς πεύρας: Α. Π., ἡλικίας 18 ἐτῶν, υἱὸς πολυμελοῦς οἰκογενείας μὲ μικρὰ οἰκονομικὰ μέσα. Χρονία ἀσθένεια βασανίζει τὸν πατέρα καὶ ἐπηρεάζει τὰ μέγιστα τὴν ἐξέλιξιν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν κοινωνικὴν, τοῦ νέου. Ἡ ἀπαισιοδοξία γίνεται τὸ μόνιμον ὑπόστρομα τῆς ψυχικῆς του σφαίρας. Αἰφνιδίως ἐμφανίζει μίαν περίοδον ἀσυνήθους σκληρότητος διὰ τὸν χαρακτήρα του. Ἀλλὰ ταχέως ἐγκαταλείπει τὴν στάσιν αὐτὴν καὶ μεταπίπτει εἰς μίαν κατάστασιν ἐντόνου ἀνησυχίας, μέχρις ἄγχους καὶ ἀγωνίας πολλάκις. Ἰδρωτὲς εἰς τὰς παλάμας, ταχυκαρδία, ἀπνία, αἰσθημα κενοῦ καὶ πίεσεως εἰς τὸ στήθος. Φόβος θανάτου καὶ ἔλλειψις κάθε ἐνδιαφέροντος διὰ τὸ μέλλον.

(6) Th. Bovet: «D' homme à homme», Lausanne 1947.

Μήπως εἶμαι ψυχοπαθής; ἐρωτᾷ ὁ ἴδιος.

Καὶ ὅμως μία κατάλληλος ἀγωγή ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους θὰ ἐβοήθει τὸν νέον νὰ υπερνικήσῃ τὰς δυσκολίας του καὶ νὰ λύσῃ τὸ ἐσωτερικόν του δρᾶμα. Ἐρωτηματικά, ὅπως τί σημαίνει ἡ ἀσθένεια, διατί νὰ ὑποφέρῃ ὁ πατέρας μου ἔτσι, τί κάμνει ἡ ἐπιστήμη, διατί ὁ θάνατος ἀπειλεῖ τὴν καταστροφὴν τῆς οἰκογενείας, διατί ἐπὶ τέλους ὅλη αὐτὴ ἡ πένθημος ἀτμόσφαιρα τῆς οἰκογενείας ἐπὶ ἔτη, τί θὰ κάμω ἐγὼ εἰς τὴν ζωὴν, ποῦ θὰ εὔρω τὰς δυνάμεις καὶ τὸ ἀπαραίτητον αἶσθημα τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς αἰσιοδοξίας διὰ νὰ προχωρήσω εἰς τὴν ζωὴν μου, καὶ τέλος ὅλοι αὐτοὶ οἱ φόβοι μέσα εἰς τὴν ψυχὴν μου πῶς θὰ παύσουν νὰ με δηλητηριάζουν καὶ τόσα ἄλλα. Αὐτὸ τὸ δρᾶμα πρέπει νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ τὸ ἀντιμετωπίσῃ μία φροτισμένη ἀγωγή, ἡ ὁποία ὅμως γνωρίζει νὰ σέβεται τὴν ψυχὴν μὲ τὰς ἀνάγκας τῆς(7).

Ἡ ἐν λόγῳ κρίσις τῆς πρωτοτυπίας εἶναι ἡ κρίσις τοῦ ἀνθρώπου ποῦ ἔχει περισσότερας ἀξιώσεις καὶ περισσότερας εὐθύνας, ἀπέναντι τῆς ζωῆς. Ἀρχίζει νὰ ἀμφιβάλλῃ διὰ τὸ κῦρος τῶν οἰκογενειακῶν παραδόσεων, τῶν θρησκευτικῶν δογμάτων καὶ τῶν πολιτικῶν θεσμῶν. Διψᾷ νὰ τὰ ἐξακριβώσῃ μόνος του. Θέλει νὰ πειραματισθῇ διὰ τὸ κάθε τι, ἀπὸ τὴν διακυβέρνησιν τῆς ἰδίας ζωῆς του ἕως τὴν διοίκησιν ὀλοκλήρου τοῦ ἀπεράντου κόσμου. Προσπαθεῖ νὰ ἀνακαλύψῃ τί εἶναι ἡ ζωή,

(7) Πρὸβλ. καὶ Vladimir Jankélévitch: «La mauvaise conscience», Paris 1951, ὡς καὶ Prof. Heinrich Hanselmann: «Einführung in die Heilpädagogik» (πρακτικὰ θεραπευτικὰ ἀπόψεις κατάλληλοι διὰ γονεῖς, ἐκπαιδευτικούς, παιδαγωγούς, πνευματικούς ὁδηγούς, ἰατρούς), Zürich 1946. Ὡσαύτως H. Meng, W. Morgenthaler, O. Pfister, A. Repond, B. Stokvis, J. Wintsch, H. Zulliger: «Praxis der Seelischen Hygiene», Basel 1943, (ἔνθα συνεργάζεται ὁ ψυχοθεραπευτής, ὁ νευρολόγος, ὁ ἐκπαιδευτικός, ὁ πνευματικός, ὁ ψυχολόγος διὰ τὴν μελέτην καὶ ἀντιμετώπισιν τῶν προσβολῶν τῆς ψυχικῆς ὑγείας εἰς τὴν οἰκογένειαν, τὸ σχολεῖον καὶ τὴν κοινωνίαν) ὡς καὶ τὴν ἔκδοσιν τοῦ «Ἰνστιτούτου Ἱατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς: «Ἡ Ἀρρώσθεια καὶ ἡ Ψυχὴ», Ἀθήναι 1951.

ἀπασχολεῖται πολὺ μὲ τὸ τί ἤμπορεῖ νὰ ἐπαφελῆθῃ ἀπὸ αὐτὴν, ἀλλὰ, ὀφείλομεν νὰ εἴπωμεν μὲ τιμότητα, ὅτι εἶναι πρόθυμος νὰ συνεισφέρῃ εἰς αὐτὴν ὅ,τι δύναται(8).

Ἐπάνω εἰς τὴν ἐφηβικὴν του κρίσιν ὁ Abr. Lincoln συνεικινήθη τόσον ἀπὸ τὰς εἰκόνας τοῦ δουλεμπορίου, ὥστε αὐταὶ ἐσχημάτισαν τὸ διαρκές κίνητρον τὸ ὁποῖον τὸν ὤθησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὴν κατοπινὴν του δρᾶσιν.

Ἡ ριζοσπαστικότης τοῦ νέου πρέπει νὰ συνδυάζεται μὲ τὴν προοδευτικὴν δημιουργικότητα. Ἡ στασιμότης ἀποτελεῖ κατάγρευσιν, ἀποτελεῖ τὴν ἀκατάσχετον φορὰν πρὸς τὸν θάνατον. Καὶ εἶναι ἀνάγκη ὁ νέος, νὰ σχηματίσῃ σαφῆ ἔννοιαν τῆς προόδου ἤδη κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐφηβικῆς του κρίσεως. Ἀπὸ τὴν ἔκδοσιν τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων ἐν Ἑλλάδι «Towards a Christian Civilization» (Athens 1950, σελ. 86-88), παραθέτομεν τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικὰ περὶ προόδου:

«Ὅπως ἤδη ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία εἶχε παρατηρήσει διὰ τοῦ Ἡρακλείτου καὶ ὅπως ἡ Ἁγία Γραφή εἰς πολλὰ σημεία, εἴτε ρητῶς εἴτε ἐμμέσως ἀφίνει νὰ ἐννοηθῇ, εἰς τὴν ὕλικήν φύσιν, ἰδιαίτερος δὲ εἰς τὰ ἀνθρώπινα πράγματα «τὰ πάντα ρεῖ». Αὐτὴ εἶναι μία ἀλήθεια ἡ ὁποία ἀποκόπτει τὴν στατικὴν θεώρησιν τῆς ζωῆς.

(8) W. Sadler: Adolescent Problems, σελ. 24-25. Βλ. ἐπίσης W. Stern: «Βασικὲς γραμμὲς τῆς ψυχικῆς εἰκόνας τοῦ Ἐφήβου», μετάφρασις Εὐρ. Χειμωνίδου. (Ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Ἀγωγή», Θεσσαλονίκη, τεύχος 1-4, 1950, σελ. 30), ἐξ ὅθι παραθέτομεν χαρακτηριστικὸν ἀπόσπασμα:

«Ἡ ἐφηβεία εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν ἀξιών καὶ τῆς διαμάχης ἀνάμεσα στὴν ἀξία Ἐγὼ καὶ στὶς παγκόσμιες ἀξίες».

«Τὸ ἀναγνώρισε τὸν ἑαυτόν σου», ποῦ θέτει σάν σύνθημα στὸν ἑαυτό του ὁ νέος, δὲν ἀποτελεῖ, ὅπως θὰ νόμιζε κανεὶς, παρὰκίνησιν γιὰ μίαν ἀναγνώρισιν ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας, ἀνεξάρτητα ἀπὸ ἀξίες, ἀλλὰ σημαίνει: Κατανόησε τὴν ἀτομικὴ σου ἀξία! Ἀπόκτησε σαφῆ γνῶσιν τοῦ τι σημαίνεις, ποῦ εἶναι τὸ νόημα τῆς ὑπάρξεώς σου».

Τοῦτο δὲ ὄχι μόνον ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τὴν ὀντολογικὴν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν δεοντολογικὴν ἔννοιαν... Φυσικὸς κανὼν εἶναι ἡ συνεχὴς ἀλλαγὴ. Φυσικὸς κανὼν εἶναι ὅτι τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, γενικώτερον τὰ τοῦ κόσμου τούτου, μεταβάλλονται συνεχῶς... Τὸ ὅτι θὰ ἔλθῃ τὸ νεώτερον νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸ παλαιόν, αὐτὸ εἶναι φυσικῶς δεδομένον. Τὸ ὅτι τὸ νεώτερον τοῦτο θὰ εἶναι καὶ ἀξιολογικῶς ἀνώτερον, καλύτερον, αὐτὸ ἐκ προτέρου οὔτε ἀποκλείεται οὔτε βέβαιον εἶναι. Ἡ σύμπτωσης νεωτέρου (δηλαδὴ τοῦ στοιχείου τοῦ χρόνου) καὶ καλύτερου (δηλ. τοῦ στοιχείου τῆς ἀξίας) εἶναι κάτι τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ γίνῃ... Ἡ κατὰ φυσικὸν νόμον χωροῦσα μεταβολὴ τῶν ἀνθρώπινων πραγμάτων πρέπει νὰ εἶναι τοιαύτη, ὥστε τὸ νεώτερον νὰ εἶναι καὶ ἀξιολογικῶς καλύτερον, ἢ ἀένναος ροῆ νὰ εἶναι συγχρόνως καὶ ἀένναος πρόοδος... Ἀκόμη, ἡ πρόοδος εἶναι ἔργον, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν, ὅτι εἶναι ἀποτέλεσμα ἔνσυνειδήτου ἀνθρωπίνης προσπάθειας, ἀρκεῖ βεβαίως ἡ προσπάθεια αὐτὴ νὰ κατευθύνεται «ἐπὶ τῇ βάσει κριτηρίων». Ἡ πρόοδος ὀλοκλήρου τῆς Ἱστορίας συνίσταται ἀπὸ τὰς ἐξῆς δύο δυνάμεις, τῆς φυσικῆς δυνάμεως, τῆς ἀενάου φυσικῆς ροῆς καὶ τῆς ἔνσυνειδήτου ἀνθρωπίνης ἐνεργείας πρὸς τὸ ἀνώτερον... Τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος δὲν τὴν γράφουν μόνον νόμοι φυσικοί. Τὴν ἱστορίαν τὴν γράφει καὶ αὐτὴ ἢ ἐκείνη ἢ ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου, αὐτὴ ἢ ἐκείνη ἢ χρῆσις τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας... γράφεται ἀπὸ τὴν ἔκτασιν τοῦ ἀγῶνος τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Βεβαίως, ὁ ἀγὼν αὐτὸς διεξάγεται ἐπάνω εἰς τὸν στίβον τῶν διαφορῶν φυσικῶν, ὑλικῶν, οικονομικῶν συνθηκῶν, ἀλλὰ πάντως εἶναι ἀγὼν, τὸν ὁποῖον ἔνσυνειδήτως ὁ ἀνθρώπος καταβάλλει καὶ ἡ ἐξέλιξις τοῦ ὁποῖου ἀποτελεῖ τὸ processus τῆς Ἱστορίας».

Εἷς ἓνα τοιοῦτον processus καλεῖται νὰ μετᾶσχη καὶ ὁ νέος διὰ τῆς κρίσεως τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας. Ἐντεῦθεν ἀρμόζει νὰ μνημονεύσομεν τοὺς λόγους τοῦ μεγάλου παιδαγωγοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ ἀνδρός, τοῦ Μ. Βασιλείου, ἐκ τῆς «Ὁμιλίας πρὸς νέους» (ἐκ τῆς σειρᾶς τοῦ Migne, τόμ. XXXI σελ. 581 ἐπ.):

«Αἰσχρὸν γάρ, τὸν παρόντα καιρὸν προῖμένους, ὕστερόν ποτ' ἀνακαλεῖσθαι τὸ παρελθόν, ὅτε οὐδὲν ἔσται πλέον ἀνιέμενους... Τί ἄλλο γε ἢ τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν ἔχειν, πᾶσαν σχολὴν ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀγοντας;... Καὶ γὰρ αἰσχρὸν τῶν μὲν σιτίων τὰ βλαβερά διωθεῖσθαι, τῶν δὲ μαθημάτων, ἃ τὴν ψυχὴν ἡμῶν τρέφει, μηδὲνα λόγον ἔχειν, ἀλλ' ὥσπερ χεμάρουρον παρασύροντας ἅπαν τὸ προστυχόν ἐμβάλλεσθαι.

...Πρόσεχε οὖν σεαυτῷ τουτέστι, πανταχόθεν σεαυτὸν περισκόπει. Ἀκοιμητὸν ἔχε πρὸς τὴν σεαυτοῦ φυλακὴν τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα. Ἐν μέσῳ παγίδαν διαβαίνεις».

Εἶναι πρόδηλον, λοιπόν, ποίαν τεραστίαν ἐπίδρασιν δύναται νὰ ἀσκήσῃ ἡ προοδευτικότης τῶν νέων εἰς τὴν πορείαν τῆς Ἱστορίας, ὑπὸ τὸν ὄρον, βεβαίως τὸ χρονικῶς νεώτερον νὰ εἶναι καὶ τὸ ἀξιολογικῶς καλύτερον. Τότε ἀντιλαμβανόμεθα ὅτι, ἀντὶ νὰ ἀποκόπτομεν καὶ νὰ μαραινώμεν τὴν φορὰν πρὸς τὰ πρόσω τῶν ἐφήβων μας, καλύτερον εἶναι νὰ φροντίζωμεν νὰ δώσωμεν εἰς αὐτοὺς ἄξια κριτήρια καὶ κίνητρα πού θὰ τοὺς ἐμπνεύουν πρὸς τὸ «ἀξιολογικῶς ἀνώτερον».

Συμπέρασμα: Ὁ ἑφήβος πρέπει νὰ ὀρμιάσῃ. Καὶ χωρὶς νὰ ἀρνηθῇ κανεὶς τὴν θεμελιώδη σπουδαιότητα διὰ τὸν ἑφήβον τοῦ νὰ ὀρμιάσῃ συγχινησιακῶς καί, γενικῶς, ψυχικῶς, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ παραβλέψωμεν τὸ γεγονός ὅτι πολλοί, πάμπολλοι ἑφήβοι, εἰς τὴν ἐποχὴν μας πρὸ πάντων, δίδουν ἔντονα δείγματα ὀρμότητος, εἰς ἀντίθεσιν τῆς μὴ ὀρμότητος πολλῶν «ὀρμιῶν» τῆς προηγουμένης γενεᾶς.

Μήπως αὐτὸ ὀφείλεται εἰς τὰς ὑλιστικὰς διδασκαλίας πού ἤλθαν νὰ θρῆψουν τοὺς τελευταίους καὶ τοὺς ἀφήρεσαν ἐν πολλοῖς τὰ κριτήρια διὰ μίαν ζοὴν ἀξίαν ἀνωτέρων ἀνθρώπων; Ἡ εἰς τὴν στροφὴν τῆς δοκιμασθείσης νέας γενεᾶς, πρὸς πνευματικωτέρους ὀρίζοντας; Ὅπως δὲ ποτε, ἡ πλήρης καὶ φυσιολογικὴ ψυχικὴ ὀρμιμανσις τῆς νεότητος, ἐν μέσῳ τῆς συγχρόνου ἱστορικῆς ἐποχῆς, ἀποτελεῖ ἓνα μεγάλο θέμα τῶν καιρῶν μας.

ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗΣ
Ψυχίατρος.

ΙΔΕΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ

Μιλώντας σὲ προηγούμενο ἄρθρο μας γιὰ τὸν ὕλισμό⁽¹⁾, ἐλέγαμε, ὅτι, ὁ ὕλισμός μὲ τὸν Χριστιανισμό εἶναι ὅπως ἡ φωτιά μὲ τὸ νερό. Καί, ὅτι, ἐὰν ὁ ὕλισμός εἶναι ἀλήθεια, πράγμα πού ὅπως εἶδαμε κάθε ἄλλο παρὰ συμβαίνει, τότε δὲν ὑπάρχει καμμιά ἀπολύτως θέσις γιὰ τὸν Χριστιανισμό.

Αὐτὴ ἡ διαπίστωσις, μπορεῖ εὐκόλα νὰ ὀδηγήσῃ στὸν παρακάτω συλλογισμό: ἀφοῦ τόση εἶναι ἡ ἀντίθεση μεταξύ Χριστιανισμοῦ καὶ ὕλισμοῦ, ὁ χριστιανικός τρόπος σκέψεως μᾶς ὀδηγεῖ ἀναγκαστικά στὴ διαμετρικὰ ἀντίθετη πρὸς τὸν ὕλισμό θέσι· τὴν Ἰδεοκρατία⁽²⁾. Ὁ Χριστιανισμός, εἶναι καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὰ ἀντιϋλιστικά, ἰδεοκρατικά συστήματα.

Τέτοιο συμπέρασμα δὲν φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως καθόλου παράλογο. Ὁ Χριστιανισμός πιστεῦει στὴν δύναμι τοῦ πνεύματος, ἐπομένως καὶ τῆς ιδέας. Γιατί δὲν θὰ ἦταν καὶ αὐτὸς μιὰ μορφή τῆς ἰδεοκρατίας;

Ἄς ἀρχίσωμε τὴν προσπάθειά μας νὰ δώσωμε μιαν ἀπάντησι στὸ ἐρώτημα αὐτὸ μὲ τὴν ἀκόλουθη παρατήρησι. Τὸ ὅλο πρόβλημά μας ἔχει νόημα, μόνον ἂν μὲ τὸν ὄρον ἰδεοκρατία νοήσωμε τὸν μεγάλο ἐκεῖνο τομέα τῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως, τὴν φιλοσοφικὴ ἐκεῖνη σχολὴ πού βρίσκεται στὸν ἀντίποδα τοῦ ὕλισμοῦ καὶ —ὅπως θὰ μᾶς δοθῇ ἡ εὐκαιρία νὰ ἰδοῦμε διεξοδικώτερα ἀμέσως αὐτόπιν— προσπαθεῖ, μὲ βάσι τὴν ιδέα, τὸ πνεῦμα, νὰ ἐρμηνεύσῃ τὸν κόσμον καὶ νὰ δώσῃ τὴν δική της ἀπάντησι στὰ μεγάλα μεταφυσικά ζητήματα. Ἀντίθετα, τὸ ἐρώτημά μας

χάνει κάθε σημασία ἂν ὡς ἰδεοκρατία χαρακτηρίσωμε τὴν τάσι ἢ τὰ συστήματα ἐκεῖνα πού τονίζουν τὴν ἀνάγκη τῶν ἰδανικῶν γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ καὶ προβάλλουν τέτοια ἰδανικά. Μὲ μιὰ τέτοια σημασία τοῦ ὄρου, εἶναι ἀσφαλῶς καὶ ὁ Χριστιανισμός ἰδεοκρατία καὶ μάλιστα ἡ κατ' ἐξοχὴν ἰδεοκρατία, ἐφ' ὅσον καὶ αὐτὸς ἔχει ἰδανικά, ἐφ' ὅσον προβάλλει τόσο στὰ ἄτομα ὅσο καὶ στοὺς λαούς, ἓνα αἰώνιο πρότυπο καὶ περιεχόμενο τῆς βιοθεωρίας του πού ἔχει τὴν ἐπιταγὴ γιὰ τὸν ἀγῶνα πού πρέπει νὰ διεξάγεται, ὥστε ἡ ἀτομικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ νὰ πλησιάσῃ ὁλοένα καὶ περισσότερο εἰς τὸ πρότυπο αὐτό. Ἄλλωστε, καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ κομμουνισμός θὰ ἔπρεπε στὴ δευτέρῃ αὐτῆ περιπτώσει, παρὰ τὴν ὕλιστικὴ του κοσμοθεωρία, νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἰδεοκρατία, γιατί καὶ αὐτὸς προβάλλει τὸ ἰδανικὸ τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης πού, καθὼς ἰσχυρίζεται ὁ ἴδιος, εἶναι μόνος ἱκανὸς νὰ πραγματοποιήσῃ.

Θὰ προχωρήσωμε λοιπὸν στὴν ἔρευνά μας χρησιμοποιώντας τὸν ὄρο ἰδεοκρατία μὲ τὸ πρῶτο, εὐρύτερο, φιλοσοφικὸ καὶ κοσμοθεωριακὸ του περιεχόμενο. Ὅμως, ἀπὸ τὸ πρῶτο μας βῆμα προσκρούομε ἀμέσως σὲ ἓνα ἐμπόδιο. Ἡ ἰδεοκρατία ἀνήκει στὸν τομέα τῆς φιλοσοφίας. Μήπως αὐτὸ ἀποτελεῖ μιαν αἰτία, ἀσφαλῶς ὄχι ἀντιθέτως, πάντως ὁμως κάποια διαφοράς μὲ τὴν χριστιανικὴν πίστι;

Βέβαια, ἡ χριστιανικὴ θεώρησις δὲν ἀποκλείει, ἀντίθετα ἐνθαρρύνει καὶ τροφοδοτεῖ μὲ πλούσιο ὕλικὸ τὸν φιλοσοφικὸ στοχασμό. Ὅμως, μᾶς λείπει ὁ Χριστιανισμός ὅτι οἱ πρῶτες, οἱ βασικὲς ἀλήθειες, εἶναι ἀπρόσιτες στὸ ἀνθρώπινο λογικόν, εἶναι ἀλήθειες ὄχι παράλογες, ἀλλὰ «ὑπὲρ λόγον». Ὅτι οἱ ἀλήθειες αὐτὲς δίδονται στὸν ἄνθρωπον μὲ τὴν ἀποκάλυψιν, καὶ ὅτι

(1) Βλ. «Ἀκτίνες», Ἀπρίλιος 1951: «Τί εἶναι ὁ ὕλισμός».

(2) Χρησιμοποιεῖται καὶ ὁ ταυτόσημος ὄρος ἰδεαλισμός.

αὐτὸς πάλι τις δέχεται καὶ τις κάνει δικές του μὲ τὴν πίστι, τὴν ἰκανότητα αὐτῆ τοῦ πνεύματος νὰ ἐλέγξη τὰ μὴ βλεπόμενα. Ἀντίθετα ἡ φιλοσοφικὴ σκέψις ζητεῖ νὰ φθάσῃ τις πρῶτες αὐτὲς ἀρχές μὲ τὴν δύναμι τοῦ λογικοῦ παρ' ὅσον ὅτι προσπαθεῖ, πολλές φορές, νὰ προσθέσῃ σ' αὐτὴ καὶ μερικὰ ὑπερλογικὰ σχήματα. Καί, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸν ρόλο ποὺ ὑποσυνειδητὰ παίζει στὴν προσπάθεια αὐτὴ ἡ πίστις (μὲ τὴν γενικώτερη σημασία τῆς λέξεως), τὸ φιλοσοφικὸ σύστημα ἐμφανίζεται στὸ τέλος σὰν ἓνα αὐστηρὰ λογικὸν καὶ ἀποκλειστικὰ στὴ λογικὴ βασιτισμένο οικοδόμημα. Αὐτὸ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἀποτελεῖ αἰτία διαφοροποιήσεως ἀνάμεσα στὸν φιλοσοφικὸ καὶ τὸν χριστιανικὸ τρόπο ἐρεῦνης τῆς ἀληθείας. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Πασκάλ, μιλοῦσε γιὰ τὸν Θεὸ τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τοῦ Ἰσαάκ καὶ τοῦ Ἰακώβ καὶ ὄχι τὸν θεὸ τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν σοφῶν.

Περνώντας τώρα ἀπὸ τις γενικώτερες αὐτὲς παρατηρήσεις, εἰδικώτερα στὴν ἰδεοκρατικὴ φιλοσοφία, θὰ πρέπει ἀμέσως νὰ ποῦμε ὅτι ἔχουμε μπροστὰ μας ἓνα δολόκληρο νεφέλωμα. Μέσα στὴν ἰδεοκρατικὴ σχολὴ περιέχεται πλῆθος δολόκληρο ἀπὸ φιλοσοφικὰ συστήματα, ποὺ ἔχουν ἀναμεταξὺ τους διαφορὲς πολλὴ μεγαλύτερες ἀπὸ ἐκείνες ποὺ ξεχωρίζουν τις γνωστὲς ἀποχωρήσεις τοῦ ὕλισμου. Ἡ ἰδεοκρατία τοῦ Πλάτωνος διαφέρει ἀπὸ ἐκείνην τῶν νεωτέρων Γερμανῶν ἰδεαλιστῶν, πολλὴ περισσότερο ἀπ' ὅτι ὁ ὕλισμὸς τοῦ Δημοκρίτου ἀπὸ τὸν ὕλισμὸ τοῦ Μπύχνερ. Ὑστερα τὸ ἀκόμη χειρότερο εἶναι ἡ σύγχυσις ὄρων, ποὺ ἐπικρατεῖ. Ὁ κάθε φιλόσοφος μεταχειρίζεται τοὺς ἴδιους ὄρους μὲ περιεχόμενο διαφορετικὸ ἀπὸ κείνο ποὺ τοῦ δίνουν οἱ ἄλλοι. Πολλὲς δὲ φορές καὶ μέσα στὸ ἴδιο σύστημα ἀλλάζει ἡ ὀρολογία. Ὅμως, παρ' ὅλα αὐτὰ τὰ ἐμπόδια ποὺ κάνουν μιὰ συνοπτικὴ καὶ γενικευμένη ἐκθεσι τῆς ἰδεοκρατικῆς θεωρίας ἐξαιρετικὰ δυσχερῆ, ἄς προσπαθῆσωμε νὰ δώσωμε μιὰ εἰκόνα τῆς, ἔτσι ὅπως τὴν διετύπωσαν μερικὸι ἀπὸ τοὺς κυριωτέρους ἐκπαιδευμένους τῆς.

Ὁ κοινὸς ἄνθρωπος διακρίνει δύο

πραγματικότητες. Ἡ μία, ἡ ἐξωτερικὴ, ἡ ὕλική, ὅπως τὴν λέμε, εἶναι κάτι ποὺ αἰσθανόμεθα πὼς ἔχει μιὰν ἀντικειμενικὴ ὑπαρξί ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὴν συνειδησί μας, δηλαδὴ ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὴ συνειδησι τοῦ ὑποκειμένου ποὺ παρατηρεῖ καὶ σκέπτεται. Ἡ δευτέρη, εἶναι τὸ ἴδιο τὸ περιεχόμενο τῆς συνειδήσεώς μας. Εἶναι ὁ κόσμος τῶν αἰσθημάτων, τῶν παραστάσεων, τῶν ἰδεῶν, ποὺ ὅλα μαζὶ ἀποτελοῦν ἓνα ἐσωτερικὸ δεδομένο, μιὰν ἐσωτερικὴ, ὑποκειμενικὴ πραγματικότητα. Τὸ ἐρώτημα τώρα τῆς φιλοσοφίας, εἶναι: Τί σχέσις ὑπάρχει ἀνάμεσα στὶς δύο αὐτὲς πραγματικότητες; Ὑπάρχει μεταξὺ τους καμμία ἀντιστοιχία; Καὶ ἂν ὑπάρχη τίνος βαθμοῦ εἶναι; Μποροῦμε ξεκινώντας ἀπὸ τὴν μία, τὴν ἐσωτερικὴ, νὰ γνωρίσωμε ὀλοκληρωτικὰ τὴν ἄλλη, τὴν ἐξωτερικὴ;

Ἡ ἀπάντησις ποὺ δίνει ὁ ὕλισμὸς, εἶναι, ὅπως εἶδαμε, ὅτι ἡ δευτέρη πραγματικότητα εἶναι παράγωγη τῆς πρώτης. Τὸ περιεχόμενο τῆς συνειδήσεώς μας, μᾶς λέγει ἡ ὕλιστικὴ θεωρία, δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τις παραστάσεις, ποὺ μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον καὶ ὅλα τ' ἄλλα δεδομένα τῆς προέρχονται ἀπὸ τὴν ἐγκεφαλικὴ μας οὐσία, ὅπως τὰ οὖρα ἀπὸ τοὺς νεφροὺς. Ἀντίθετα, ἡ ἰδεοκρατία, μᾶς λέει πὼς ἐκείνο ποὺ λέμε ἐξωτερικὸν κόσμον στὴν πραγματικότητα δὲν εἶναι ἐξωτερικὸς ἀλλὰ ὑπάρχει μόνο μέσα στὴ συνειδησί μας. Ἡ ὕλικὴ πραγματικότης, εἶναι προβολὴ πρὸς τὰ ἔξω, ἓνα εἶδωλο, ἓνα ἀντικαθρέπτισμα τοῦ περιεχομένου τῆς συνειδήσεώς μας. Οἱ παραστάσεις τῶν «δῆθεν» ἐξωτερικῶν ἀντικειμένων δὲν μᾶς ἔρχονται ἀπ' ἔξω, ἀλλὰ εἶναι γεννήματα τῆς σκέψεώς μας. «Θὰ προκαλέσωμε μιὰ μεγάλη ἐκπληξί σ' ἓναν ἄνθρωπον ξένο πρὸς τὴν φιλοσοφικὴν θεωρήσει, γράφει ὁ Μπέρξον, ὅταν τοῦ εἰποῦμε, ὅτι τὸ ἀντικείμενον ποὺ ἔχει μπροστὰ του, ποὺ βλέπει καὶ ἐγγίζει, δὲν ὑφίσταται παρὰ μόνο μέσα στὸ πνεῦμα του καὶ γιὰ τὸ πνεῦμα του».

Ἐνας ἀπὸ τοὺς κυρίους ὑποστηρικτὰς αὐτῆς τῆς ἰδεοκρατικῆς ἀπόψεως, ὑπῆρξε στοὺς νεωτέρους χρόνους μετὰ τὸν Λαί-

μπνιτς, ὁ Berkeley, πὺν ἐδίδαξε ὅτι τίς παραστάσεις τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου προκαλεῖ μέσα μας, μὲ ἀπ' εὐθείας ἐνέργεια, ὁ Θεός. Τοὺς φυσικοὺς νόμους θεωροῦσε ὁ Berkeley ὡς τὸν αἰτιώδη εἰρόμ, πὺν συνδέει τίς παραστάσεις αὐτὲς ἀναμεταξύ τους, δηλαδὴ τὴν ἔννομη τάξι σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία μᾶς δίδονται ἀπὸ τὸν Θεό. Ἡ ἰδεοκρατία του, ἐπειδὴ μοναδικὸ κέντρο τῆς ἔχει τὸ σκεπτόμενο, τὸ νοοῦν ὑποκείμενο, ἀντιπροσωπεύει τὴν κατηγορία τῆς ὑποκειμενικῆς ἰδεοκρατίας.

Ἀπὸ τὴν ἴδια ἀφετηρία τοῦ σκεπτομένου ἐγὼ ξεκινᾷ καὶ μία ἄλλη ἰδεοκρατικὴ φιλοσοφία, ἡ Καντιανή. Ἐρευνῶντας ὁ Κάντ τὸ πρόβλημα τῆς γνώσεως, δηλαδὴ τὸ ἐὰν καὶ ὡς ποῦ βαθμὸ μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ γνωρίσῃ τὴν πραγματικότητα, διαπιστώνει ὅτι ἡ γνῶσις αὐτὴ δὲν εἶναι μόνον προῖόν τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν παραστάσεων πὺν μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον. Ὅλο αὐτὸ τὸ ὑλικὸν θὰ ἦταν τελείως ἄχρηστο, ἕνας ἀκατέργαστος ὄγκος πρώτης ὕλης, ἐὰν δὲν ἦταν δυνατὴ ἡ ταξινομήσις του, ἡ σύνθεσις του σὲ ἕνα λογικὸ καὶ νομοτελὲς ὄλον, χάρις σὲ ὠρισμένες γενικώτατες ἔννοιες, πὺν ὑπάρχουν μέσα στὸν ἀνθρώπινον νοῦ a priori δηλαδὴ πρὶν ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἐμπειρία. Αὐτὲς οἱ a priori ἔννοιες εἶναι πρωταρχικὰ δεδομένα τῆς συνειδήσεως, ἀπορρέουν ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ὕψι τοῦ λογικοῦ μας καὶ ἀποτελοῦν τὰ πλαίσια καὶ τὴν προϋπόθεσι κάθε γνώσεως. Ἔτσι, ὁ χῶρος καὶ ὁ χρόνος δὲν εἶναι καρποὶ τῆς πείρας καὶ τῆς ἐρεῦνης τῆς ἐξωτερικῆς πραγματικότητος, ἀλλὰ τέτοια πρωταρχικὰ δεδομένα πὺν ὑπάρχουν a priori μέσα στὸν ἀνθρώπινον νοῦ καὶ πὺν χάρις σ' αὐτὰ καὶ μόνον μποροῦμε νὰ βλέπωμε «ἐν χῶρῳ καὶ χρόνῳ» τὰ ἐξωτερικὰ φαινόμενα. Ἀκόμη καὶ ὁ γενικὸς νόμος τῆς αἰτιότητος πὺν χωρὶς αὐτὸν κάθε ἀντίληψις τῆς πραγματικότητος εἶναι ἀδύνατη δὲν εἶναι προῖόν τῆς ἐμπειρίας, ἀλλὰ ὑπάρχει a priori μέσα μας ἐφ' ὅσον ἡ ἔννοια τῆς αἰτίας εἶναι μέσα στὸ λογικὸ μας ἀναπόσπαστα συνδεδεμένη, συμφυῆς μὲ τὴν ἔννοια τῆς δράσεως τοῦ ἀποτελέσματος.

Ὅμως, ἐὰν ἡ γνῶσις σκελετό τῆς, κύριό τῆς πλαίσιο, μοναδικὴ τῆς προϋπόθεσι, ἔχει αὐτὰ, τὰ a priori δεδομένα, τότε, ἡ γνῶσις μας, εἶναι καθαρὰ ὑποκειμενικὴ. Ὁ ἐξωτερικὸς κόσμος, ὁ κόσμος τῆς ἐμπειρίας, στὸ τέλος τῆς ἀναλύσεως εἶναι προῖόν τῆς σκέψεώς μας, φαινόμενο, ἐμφάνισις πραγματικότητος καὶ ὄχι πραγματικότης. Ἀκόμη καὶ οἱ νόμοι πὺν διέπουν τὸν ἐξωτερικὸν αὐτὸν κόσμον, οἱ φυσικοὶ νόμοι, δὲν εἶναι νόμοι τοὺς ὁποίους συνάγομε ἀπὸ τὴν παρατήρησι, ἀλλὰ νόμοι πὺν τὸ ἴδιο τὸ λογικὸ μας ἐπιβάλλει στὸ ὑλικὸ τῆς ἐμπειρίας, συγκροτῶντας τὸ σὲ οἰκοδόμημα λογικὰ ἄρτιο.

Ἡ θέσις τοῦ Κάντ δὲν εἶναι ἰδεαλισμὸς «ἀνευ ὄρων». Δὲν ἀποκλείει τὴν ὑπαρξιν πίσω ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτὸ τῶν φαινομένων πὺν δημιουργεῖ ἡ σκέψις μας, μιᾶς πραγματικότητος ἀντικειμενικῆς καὶ ἀνεξάρτητης ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην συνείδησι. Φαίνεται μάλιστα ὅτι ὁ φιλόσοφος ὄχι μόνον δὲν ἀπέκλειε, ἀλλὰ καὶ ἐδέχετο ὅτι ὑφίσταται μία τέτοια πραγματικότης, τὸ «πρᾶγμα καθ' ἑαυτὸ» ὅπως τὸ ὠνόμαζε, πὺν ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀντικείμενο τῆς γνώσεώς μας γιατί βρῖσκεται ἔξω ἀπὸ τὴν δικαιοδοσίαν καὶ τὰ ὄρια δράσεως τῆς ἀνθρωπίνης λογικῆς. Ἡ κριτικὴ αὐτὴ τοποθέτησις τοῦ ζητήματος δικαιώνει γιὰ τὸν ἰδεαλισμὸν τοῦ Κάντ τὸν τίτλον «Κριτικὴ ἰδεοκρατία».

Μετὰ τὴν Καντιανὴν φιλοσοφίαν, ξαναγυρίζομε στις καθαρὰς μορφὰς τοῦ ἰδεαλισμοῦ. Ὁ Φίχτε ἀπορρίπτει ἐντελῶς τὴν ὑπαρξιν μιᾶς πραγματικότητος πὺν βρῖσκεται ἔξω ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα. Μόνον τὸ σκεπτόμενο ἐγὼ ὑπάρχει. Ὅτι ὀνομάζομε ἐξωτερικὴν πραγματικότητα εἶναι ἀπλῶς δημιούργημα τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως. Τὸ σκεπτόμενο ἐγὼ προβάλλει πρὸς τὰ ἔξω ἕνα μέρος τῶν παραστάσεών του, σχηματίζοντας τὸν δῆθεν ἐξωτερικὸν κόσμον, ἐκεῖνον πὺν δὲν εἶναι ἐγὼ, τὸ μὴ ἐγὼ. Καὶ τοῦτο γιὰ δύο λόγους. Πρῶτα πρῶτα γιὰ τὸ ἐγὼ μόνον σὲ ἀντιπαροβολὴ μὲ τὸ μὴ ἐγὼ μπορεῖ νὰ πάρῃ συνείδησι τοῦ ἑαυτοῦ του. Καὶ ὕστερα, γιὰ τὸ ἐγὼ χρειάζεται τὸ μὴ ἐγὼ σὰν αὐτοπεριορισμὸν, σὰν ἐξωτερικὴν ἀντίστασι πὺν

πρέπει νὰ ὑπερνικήσῃ γιὰ νὰ φθάσῃ στὴν ἠθικὴ του τελείωσι. Ἐτσι τὸ μὴ ἐγώ, ἡ ἔξωτερικὴ πραγματικότης, εἶναι ταυτόχρονα δημιουργημὰ καὶ «ὄλικὸ καθήκοντος» τοῦ σκεπτομένου ἐγώ.

Ἡ Ἰδεοκρατία τοῦ Φίχτε χαρακτηρίζεται καὶ αὐτὴ ὡς ὑποκειμενικὴ. Ὅμως ἡ κατάταξις αὐτὴ δὲν φαίνεται ἀπολύτως ἀκριβὴς καὶ ὑπάρχουν ἐνδείξεις, ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ὁ Φίχτε τὴν ἀπέκρουε. Πραγματικά, ὁ κόσμος στὸ σύστημά του, δὲν ὑφίσταται ὡς παράστασις μέσα στὸ πνεῦμα τοῦ μεμονωμένου ὑποκειμένου, μέσα στὴν ἀτομικὴ συνείδησι, ἀλλὰ μέσα σὲ μιὰ ὑπερατομικὴ συνείδησι πὺν ὠνόμαζε ἀπόλυτο Ἐγώ, καὶ τὰ μέρη της εἶναι οἱ ἀτομικὲς συνειδήσεις. Μὲ αὐτὴ τὴ γενίκευσι, ἀνοίγει ὁ δρόμος ἀπὸ τὴν ὑποκειμενικὴ πρὸς τὴν ἀντικειμενικὴ Ἰδεοκρατία.

Ἀντικειμενικὴ χαρακτηρίζεται καὶ ἡ Ἰδεοκρατία τοῦ Σέλλινγκ, πὺν πέρασε ἀπὸ πολλὰ στάδια καὶ ἐμφανίζεται πολὺ περισσότερο ἀκαθόριστη. Ἐδῶ πνεῦμα καὶ φύσις θεωροῦνται ὡς δύο ὄψεις τοῦ ἀπολύτου, πὺν δὲν εἶναι οὔτε τὸ ἓνα οὔτε τὸ ἄλλο, γιὰτὶ μέσα του παύει νὰ ὑπάρχῃ ἡ ἀντίθεσις στὸ ἀντικείμενο καὶ τὸ ὑπακείμενο. Στὴν Ἰδεοκρατία τοῦ Σέλλινγκ, ἡ φύσις εἶναι πνεῦμα καὶ τὸ πνεῦμα φύσις.

Τὴν πληρέστερη ὅμως μορφὴν, τὴν πῶ συγκεκριμμένη καὶ συγkροτημένη σὲ σύστημα, πῆρε ἡ Ἰδεοκρατία στὴ φιλοσοφία τοῦ Ἐγέλου. Σύμφωνα μὲ αὐτόν, τὸν μεγαλύτερο ἴσως ἀπὸ τοὺς νεωτέρους Ἰδεοκράτες, ἀρχὴ τοῦ παντός εἶναι ἡ Ἰδέα. Ὅχι ἡ ἰδέα πὺν ὑπάρχει μέσα στὴν ἀνθρώπινη σκέψι ἀλλὰ ἡ Ἰδέα πὺν ἔχει δικὴ της, ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, μεταφυσικὴ ὑπαρξί. Κόσμος τῆς Ἰδέας εἶναι ὁ κόσμος τῆς λογικῆς καὶ τῶν μαθηματικῶν. Ὁ κόσμος αὐτός δὲν εἶναι παράγωγο τῆς σκέψεώς μας, ἀλλὰ κάτι πὺν βρῖσκεται ἔξω ἀπ' αὐτὴν καὶ πὺν μὲ τὴν βοήθειά της ἀπλῶς ἀνακαλύπτομε τὴν ὑπαρξί του. Οἱ νόμοι τῆς λογικῆς δὲν εἶναι νόμοι πὺν χαρακτηρίζουν τὴν ἀνθρώπινη σκέψι, ἀλλὰ νόμοι μεταφυσικοὶ πὺν διέπουν τὴν ζωὴ καὶ τὴν κίνησι τῆς Ἰδέας. Ἡ κίνησις αὐτὴ εἶναι ἀντιθετικὴ.

Ὁ Ἐγελος δὲν ἐδέχθη τὴν συνήθη λογικὴ τῆς ταυτότητος, ἀλλὰ μιὰν ἄλλη, καινούργια, τὴν λογικὴ τῆς ἀντιθέσεως. Σύμφωνα μ' αὐτὴν, μιὰ ἔννοια δὲν εἶναι μόνον νοητὴ μὲ τρόπο στατικὸ, ὡς ταυτότης μὲ μιὰν ἄλλη, ἀλλὰ νοεῖται μόνον ὅταν σκεφθοῦμε μαζί καὶ τὴν ἀντίθετὴ της. Ἡ ἔννοια τῆς ὑπάρξεως δὲν εἶναι νοητὴ χωρὶς τὴν ἔννοια τῆς ἀνυπαρξίας. Αὐτὴ ὅμως ἡ ἀντίθεσις ἀποτελεῖ μιὰν τάσι, πὺν ὠθεῖ πρὸς μιὰν σύνθεσι σὲ ἀνώτερο ἐπίπεδο. Καὶ ἡ σύνθεσις γίνεται μέσα σὲ μιὰ ἀνώτερη ἔννοια, στὸ προκειμένο παράδειγμα τὴν ἔννοια τοῦ γίνεσθαι (μετάβασις ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία στὴν ὑπαρξί). Μὲ αὐτὴ τὴν ἀντιθετικὴ κίνησι ἐξελίσσεται ἡ Ἰδέα καὶ περνώντας ἀπὸ διαδοχικὰ στάδια συνειδητοποιήσεως λαμβάνει προοδευτικὴ συνείδησι τοῦ ἑαυτοῦ της. Ἀπὸ τὴν προαιωνία της κατάστασι τοῦ καθαρῶ εἶναι ὑποβιβάζεται, μεταπηδᾷ στὴν ἀντίθεσιν της καὶ γίνεται φύσις. Ἡ σύνθεσις τῶν δύο ἀντιθέσεων, Ἰδέας καὶ φύσεως, γίνεται μέσα στὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα ὅπου ἡ Ἰδέα ἐπιστρέφοντας στὸν ἑαυτό της ἀποκτᾷ αὐτοσυνείδησι. Ἰδέα-φύσις-πνεῦμα, εἶναι τὸ ἐγγελοιανὸ διαλεκτικὸ σχῆμα στὴν γενικώτατη μορφὴ του.

Μέσα στὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα πάλι ἡ Ἰδέα, ἐξακολουθώντας τὴν ἐξελικτικὴ τῆς κίνησι, περνᾷ ἀπὸ τρεῖς κυρίως βαθμοὺς συνειδητοποιήσεως. Πρῶτα-πρῶτα ἐμφανίζεται ὡς ὑποκειμενικὸ, ἀτομικὸ πνεῦμα. Ὅστερα ὡς ἄρνησις τοῦ ὑποκειμενικοῦ, δηλαδὴ ὡς ἀντικειμενικὸ, καὶ τέλος ὡς ἀπόλυτο πνεῦμα (δηλαδὴ ὡς σύνθεσις ὑποκειμενικοῦ καὶ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος). Καὶ τὸ μὲν ἀντικειμενικὸ πνεῦμα ἐκφράζεται στὸ δίκαιο, τὴν ἠθικὴ καὶ τὸ κράτος, τὸ δὲ ἀπόλυτο πνεῦμα στὴν τέχνη, τὴν θρησκεία, καὶ τέλος τὴν φιλοσοφία. Στὴ φιλοσοφικὴ σκέψι, ἡ Ἰδέα παίρνει τὴν πλήρη συνείδησι τοῦ ἑαυτοῦ της ὡς ἀπολύτου πνεύματος. Ἐτσι, ἱστορία τῆς φύσεως καὶ ἱστορία τοῦ πνεύματος δὲν εἶναι, γιὰ τὴν ἐγγελοιανὴ φιλοσοφία, παρὰ ἡ ἱστορία τῆς Ἰδέας, πὺν παίρνει προοδευτικὴ συνείδησι τοῦ ἑαυτοῦ της. Ἡ Ἰδεοκρατία τοῦ Ἐγέλου

χάρις στο έντονο μεταφυσικό της χρώμα μπορεί να χαρακτηρισθῆ ὡς μεταφυσική ἢ ἀπόλυτη ιδεοκρατία.

Καὶ ἡ σειρά τῶν ιδεοκρατῶν φιλοσόφων ἐξακολουθεῖ. Ἔτσι, ὁ Σοπενχάουερ δέχεται καὶ αὐτὸς οὐσία τοῦ κόσμου ἀντὶ γὰρ τὴν Ἰδέα τὴν βούλησι, πού ὅμως εἶναι τυφλή, χωρὶς καμμία σκοπιμότητα. Ὅταν ἡ βούλησις γίνῃ—στὸν ἄνθρωπο—συνειδητῆ, τότε ὁδηγεῖ στὴν ἐπιδίωξι ἀγαθῶν ψεύτικων καὶ ἔτσι κλείνεται μόνη της μέσα σὲ ἓνα φαῦλο κύκλο, πού μόνη διέξοδο ἔχει τὴν ἀρνησι τῆς ζωῆς. Παρόμοια ἀρχὴ δέχεται, μ' ὄλον ὅτι βγαίνομε κάπως ἀπὸ τὸ ιδεοκρατικὸ πλαίσιο, καὶ ὁ Wundt. Ἐνῶ ὁ Hartmann δέχε-

ται ὡς ἀρχὴ τοῦ παντὸς μαζί τὴν βούλησι καὶ τὴν Ἰδέα, πού ὅμως ἀποτελοῦν μιὰν ἐνότητα ἀσυνείδητη (χωρὶς συνείδησι).

Σὲ τί συμπεράσματα θὰ κατέληγε τώρα μιὰ κριτικὴ αὐτῶν τῶν ιδεοκρατικῶν ἀπόψεων μετὰ βάσι τὴ χριστιανικὴ θεώρησι τοῦ κόσμου; Θὰ εἶχε νὰ παρουσιάσῃ ἀντιθέσεις ἀξιόλογες, ἔτσι ὥστε ἡ ἀπάντησις στὸ ἐρώτημα πού θέσαμε στὴν ἀρχὴ νὰ διαφαίνεται ἀρνητικῆ;

Θὰ μπορούσαμε, ἴσως, νὰ παρουσιάσωμε ἀπὸ τώρα ἐνδείξεις, ὅτι αὐτὸ πραγματικὰ συμβαίνει. Ὅμως τὸ θέμα τοῦτο θὰ ἀποτελέσῃ ἀκριβῶς τὸ ἀντικείμενο τοῦ δευτέρου μέρους τοῦ ἔργου μας.

Δ. ΠΥΡΓΙΩΤΗΣ

ΣΤΕΝΟ ΤΟ ΜΟΝΟΠΑΤΙ

Στενό τὸ μονοπάτι:

Βαράθρα βάραθρα ἀπ' τὴ μιὰ
κι' ἀβύσσων ἀβύσσοι ἀπ' τὴν ἄλλη;
γχερμενοὶ
καὶ χάη...

Κι' ἡ ἁμαρτία ἐδῶ μπροστὰ
γλυκεῖα
μοῦ κλείνει τὸ δρόμο, με κρατάει.

Ἄν κάνω βῆμα ἀπὸ τὴ μιὰ
ἢ βῆμα ἀπὸ τὴν ἄλλη,
ἀβύσσοι,
βάραθρα
βαράθρα
καὶ ἀβύσσων
χάη...

Καὶ στέκει μπρὸς μου κείνη
γελαστή
τὸ μονοπάτι κλείνει.

Δεξιὰ, ζερβά δὲν ἔχει
μήτε πίσω.

Μπροστὰ μονάχα πρέπει νὰ βαδίσω.

Στενό τὸ μονοπάτι
πού διάλεξες, ψυχὴ μου,
δύσβατο ναί, μὰ ὄχι ἀδιάβατο
κι' ἄς στέκει αὐτὴ μπροστὰ μου, κεί,
ἄς καθηλώνει τὴν ἀδύναμ' ὑπαρξῆ μου.

Βῆμα
δὲν κάνω
μήτε πίσω
μήτε πλάι.

Αὐτὴ θὰ πέσει κι' ὄχι ἐγώ.
Θὰ τὴ ρουφήξουν οἱ γχερμενοὶ
καὶ θὰ τὴν καταπιοῦν τὰ χάη...

ΣΤ. ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ

« ΠΕΡΑΣΜΑΤΑ »

«Βί-ρα τις άγκυρες για νέ-ους τό-πους... Για να γνωρίσουμε άλλους ανθρώπους...». Τραγουδάει βραχνά το μεγάφωνο, από το κατάρτι, ψηλά.

Οί συνοδοί τών ταξειδιωτῶν τρέχουν να προλάβουν την κινητή σκάλα. Οί μικροπώληταί, με τις τσίκλες και τις σοκολάτες, τούς ακολουθούν με τὰ πανέρια τους υπό μάλης. Φεύγουμε από τὸ λιμάνι τοῦ Πειραιῶς Σαββατοῦραδο...

Στὸ κατάστρωμα τῆς πρώτης θέσεως κοπάζει ἡ νευρικότης τῆς ἐγκαταστάσεως. Ὁ χοντρὸς κύριος με τὸ δίκανο και τὴν κυνηγετικὴ τσάντα—για κάποιον πέρασμα τρυγητῶν ἐκστατευέι— βρήκε τέλος τὴν σχετικῶς ταιριαχτὴ σὰ μέτρα του πολυθρόνα. Δύο «σέτερ» τὸν ἀκολουθοῦν με πιχτὰ γαυγίσματα και σκορπίζουν τὸν πανικό σὲ τρεῖς κυρίες, πὺ περιφέρονται με ἡμιανδρική ἀμφίει σὸ κατάστρωμα. Ἐδέθησαν τέλος σὲ ἕνα γάντζο, ἐξάπλωσαν κάτω και κυττάζουν με ἀνήσυχη δυσπιστία τὴ θάλασσα, πὺ ἀρχίζει νὰ ἀφρίζη στὰ πλευρά του καραβιοῦ.

Τὰ ἀξιοθέατα τῆς ξηρᾶς ἔμειναν τώρα πίσω. Καὶ ἡ ζωὴ σὸ κατάστρωμα καλύπτει τὸ πεδίο τῆς προσοχῆς μας.

Σὲ χαλάρωσι ψυχῆς και σώματος, οἱ ἐπιβάτες συζητοῦν δημοσίᾳ και με κέφι περὶ θήρας, διεθνούς τουρισμοῦ, ἀντιαρθρικής διαίτης, περὶ φάρων και φανῶν, περὶ ἠθικής...

★

Περνάει ἡ ὥρα. Ἄναψαν τὰ φῶτα. Κάτω, στὴν τρίτη θέσι, εἶναι πρακτικώτεροι και ἴσως πιὸ κουρασμένοι. Ξετύλιξαν κουβέρτες στὰ ἀπάγκια, ἔβγαλαν τὰ παπουτσια τους, ἐξάπλωσαν και ἀπολαμβάνουν δροσερὸ ἐπιβαλάσσιο ὕπνο. Ἄλλὰ σὸ ἐπάνω κατάστρωμα, ἡ Μπεμπούλα—κὴρη τοῦ κυνηγοῦ, ὡς ἐπὶ χρόνων—βρήκε τώρα μιὰ διασκεδαστικὴ ἀσχολία. Ξεσχίζει τὴν ἐφημερίδα τοῦ μπαμπᾶ τῆς, φτιάνει και πετᾶ (δῆθεν στὴ θάλασσα) μικρὲς μπαλίτσες. Καὶ ὁ ἀέρας τις φέρνει στὴν ὑπαίθρια κρεββατοκάμαρα τοῦ κάτω καταστρώματος. Οἱ μισοκοιμισμένοι στόχοι δὲν ὑποπέθησαν στὴν ἀρχὴ τῆν προέλευσι τῶν χαρτίνων βλημάτων. Ἐνθαρρύνεται ἡ Μπεμπούλα και ἐνισχύει τὴ βολὴ με μισὸ ποτήρι νερὸ πὺ περίσσεψε ἀπ' τὸν πατρικό καφέ. Τὴν κατάλαβαν.

ἌΟχι ἀδικαιολόγητες ἀπειλὲς ἀκούονται... Καὶ ἔτρεξε λαχανιασμένη νὰ κρυφτῆ κοντὰ στὸν πατέρα τῆς. Ἐκεῖνος τὴν ἀγκάλιασε προστατευτικά και σὲ λίγο τὴν ἀπέλυσε με ἕνα χαμόγελο ὑπερηφανείας για τὴν ἐξυπνάδα τῆς.

Καὶ ἡ Μπεμπούλα ἀλωνίζει με ρυθμό, πὺ ἐξελίσσεται «κρεσσέντο»... Τώρα τρανάζει τὴν πολυθρόνα μιᾶς ἠλικιωμένης κυρίας με κίνδυνο νὰ τὴν ρίξη κάτω και νὰ τῆς σπάση κανένα πόδι... Μιμεῖται κοροϊδευτικά τὸ βάδισμα ἐνὸς ἀναπήρου πὺ πέρασε κουτσαίνοντας. Πετᾶ τὸ κουλουρι ἐνὸς παιδιοῦ στὴ θάλασσα... Τέλος, ἡσυχάζει για λίγο. Παίρνει μαθήματα ἀπὸ τρεῖς πιτσιρικούς τῆς ἄλλης πλευρᾶς τοῦ καταστρώματος, πὺ νὰ παίζη «μπίζ».

Ἦλθε ὁ καμαρῶτος, με νέους καφέδες και νερά. Ὁ πατέρας τῆς, ὁ κυνηγός—κάθεται πλάι μου— με διευκόλυνε νὰ φθάσω ἕνα φυλλάκι. Τὸν εὐχαρίστησα. Συστηθήκαμε. Ἐμαθα τὸ ἐπάγγελμά του: ἐκπαιδευτικός. Πῆρα μιὰ ρουφιζιά καφέ και ἔπειτα τὸ θάρρος νὰ πῶ καταλλήλως στὴ Μπεμπούλα, πὺ ἦλθε ἐκεῖνη τὴν ὥρα κοντὰ μας, ὅτι δὲν ἦταν δὰ και τὰ καλύτερα παιχνίδια αὐτὰ πὺ εἶχε ἐμπνευσθεῖ προηγουμένως. Ὑπέθεσα ὅτι τὸ ἐνδιαφέρον μου θὰ εἶχε τὴν ἐπιδοκιμασία τοῦ μπαμπᾶ τῆς... Ἐπάτησα ὅμως σὲ ἕνα χωράφια. Σχεδὸν ἐθύμωσα.

—Ξέρετε, φρονῶ ὅτι πρέπει νὰ ἀφίνωμε ἐλεύθερη τὴν παιδικὴ πρωτοβουλία. Με τὸν καιρὸ θὰ βρῆ κάθε παιδί τὸ δρόμο του...

Ἄρχισε ἀπὸ αὐτὸ, πέρασε στὴν «ἐλεύθερη ἀγωγή» και κατέληξε... στὸν Ζάν Πῶλ Σάρτρ και τὰ λόγια τοῦ ἥρωος τοῦ ἔργου του «Θεὸς και Διάβολος».

—Ἄν ὑπάρχη ὁ Θεὸς δὲν ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος. Καὶ ἂν ὑπάρχη ὁ ἄνθρωπος, τότε δὲν ὑπάρχει ὁ Θεός!

Ἐνα ἐλαφρὸ κῆνημα λιχνίζει τώρα τὸ πλοῖο. Οἱ πιὸ εὐπρόσβλητοι ἔχασαν τὸ χρῶμα τους. Οἱ ἀνθεκτικώτεροι τὴν ὄρεξι για κουβέντα. Οἱ προνομιούχοι πὺ μένουν ἀτρωτοὶ ἀπὸ τὴν ναυτιᾶ—ἔως τώρα τοῦλάχιστον—χαμογελοῦν με συμπάθεια πρὸς τοὺς πάσχοντα...

Ἐπειτα ἀπὸ λίγη ὥρα, ἕνας εἰδήμων τέντωσε τὸ δάκτυλο και ἔδειξε ἕνα μακρυνὸ φανάρι πὺ ἀναβοσβύνει σὸ σκοτάδι. Ἐφθάσαμε στὴν Κύθνο, λέει. Καὶ

αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ φουσκοθαλασσιά περνάει. Πράγματι, σὲ λίγο ξανάρχονται, ἢ σταθερότης στὸ πλοῖο καὶ τὸ κέφι στοὺς ἐπιβάτες.

★

Καὶ ἡ ζωὴ τοῦ καταστρώματος συνεχίζεται... Ἡ Μπεμπούλα, ἐν τῷ μεταξύ, εἶναι ξετρελλαμένη μὲ τὸ νέο παιχνίδι ποῦ ἔμαθε, τὸ «μπίζ». Καί, μὲ μιὰ νέα ἔμπνευσι, ἔρχεται, πατώντας στὰ νύχια, πίσω ἀπὸ τὴν πολυθρόνα τοῦ πατέρα της. Ὁ ἐκπαιδευτικὸς ἔαπλωμένους βαθεῖα στὴ «σαῖζ-λόγκ» ἀπολαμβάνει τὴν θαλασσινὴ δροσιά, μὲ κλειστὰ τὰ μάτια, μισοαρκωμένους. Στὸ ἐπάνω μέρος τῆς πολυθρόνας περισσεύει, ἢ φαλάκρα του, φωτισμένη ἀπὸ τὰ ἠλεκτρικὰ τοῦ καταστρώματος καί... φωτίζοντας ἐξ ἀντανακλάσεως.

Τάπ! Ἐκεῖ, ἐπάνω στὴ φαλάκρα τοῦ πατέρα της, χτυπᾶ τώρα δυνατὰ τὴν παλάμη της ἡ Μπεμπούλα, κάνοντας κάπως πρωτότυπη ἐφαρμογὴ τοῦ νέου παιχνιδιοῦ. Καὶ σηκώνει ἔπειτα τὸ δάκτυλο ψηλά, φωνάζοντας θριαμβευτικά:

—Μπιίίί!

Ὁ πατέρας της ἀνασηκώθηκε στὴν «σαῖζ-λόγκ» γεμάτος ἀγανάκτησι. Ἀπέναντί του ἡ γυναίκα του, χωρὶς νὰ κουνηθῆ ἀπὸ τὴν πολυθρόνα της, τὸν ὑπερασπίζεται ξεφωνίζοντας μιὰ... τρομερὴ ἐπίπληξι:

—Μπεμπούλα, χρυσό μου παιδί, δὲν ντρέπεσαι!;

Τὸ «χρυσό της παιδί» ἔσπευσε νὰ ἐξαφανισθῆ λαχανιασμένο πίσω ἀπὸ τὴν γέφυρα. Ὁ πατέρας της ἀναστέναξε, στάθηκε γιὰ λίγο σκεπτικός, ἔπειτα ξάπλωσε καρτερικά στὴν πολυθρόνα του καὶ ἔκλεισε πάλι τὰ μάτια ἀμίλητος. Οἱ θεαταὶ τῆς σκηνῆς δαγκωθήκαμε νὰ μὴν γελάσωμε καὶ κυττάξαμε δῆθεν τὴ θάλασσα.

★

Πλούσια ποικιλία παραστάσεων ἔχει ἓνα ταξεῖδι στὸ Αἰγαῖο. Τὸ βαπόρι μας ἔβριξε ἄγκυρα σὲ ἓνα γαλάζιο ὄρμιο. Οἱ βάρκες τὸ ἔφθασαν κι' ἄλλα, γιὰ νὰ πάρουν τοὺς ἐπιβάτες. Στὸ βουνὸ ἀπέναντι, μιὰ σειρά ἀσβεστοχρισμένα σπιτάκια μὲ γραφικὲς ταράτσες ἀσπρίζουν στὸ πρῶτο φῶς τῆς αὐγῆς. Μισὴ ὥρα καθάλα σὲ ψηλά μουλάρια. Θυμάρια καὶ φλυσοκούνια μοσκομυρίζουν γύρω...

Οἱ πρόσκαιρες γνωριμίες τοῦ βαποριοῦ ἐξεχάστηκαν. Ἐφθασα σ' ἓνα ἀπὸ τὰ γραφικὰ νησιώτικα χωριοῦδία στὸ Αἰγαῖο. Ἔχω μιὰ σύσταση γιὰ τὸν δάσκαλο τοῦ χωριοῦ. Τὸν ἀναζητῶ. Τὸν βρίσκω μὲ τὰ παιδιὰ τοῦ χωριοῦ στὴν Ἐλεούσα, τὸ ὀλόλευκο ἐκκλησάκι. Ὁλόγυρά του ἕνας

περιποιημένος ἀνθώνας. Χρυσάνθεμα, τριαντάφυλλα, βασιλικοί. Χαρὰ Θεοῦ. Ἀπὸ μέσα, ἀκούγεται παιδικὴ χορωδία, γλυκόφωνη, κατασκευτικὴ, μὲ σεβασμὸ. Μπήκα μέσα. Μιλοῦσε ὁ δάσκαλος. Λόγια ἀπλά, ἀπ' τὴν καρδιά του, γεμάτα πίστι καὶ αἰσιοδοξία. Καὶ οἱ νησιῶτες τὸν ἄκουγαν, κρεμασμένοι ἀπὸ τὰ χεῖλη του...

★

Τελείωσε ἡ ἐκκλησία. Καθίσαμε στὰ πεζούλια, ἀπ' ἔξω. Ἡ θάλασσα, στὰ πόδια μας στὴ ρίζα τοῦ βουνοῦ, ἀστράφτει-καθρέφτης. Τὰ νερά της ἄλλοῦ βαθύχρωμα ἀπὸ τὰ φύκια τοῦ βυθοῦ, ἀνοιχτογάλανα ἄλλοῦ, στοὺς πέτρινους καὶ τοὺς ἀμμουδεροὺς τόπους. Καί, ἄκρη-ἄκρη, φεστόνι ἀφράτο κυματιστό, ἢ παραλία μὲ τὰ λαμπερὰ βότσαλα...

Μίλησα μὲ τοὺς νησιῶτες, μὲ τὸ δάσκαλο, μὲ τὰ παιδιά, ἀρκετὴ ὥρα. Ἐτριβα στὰ χέρια μου ἀνθισμένο βασιλικὸ καὶ δυόσμο. Καὶ μαζῆ μὲ τὰ ἀρώματά τους ἀνέπνεα κοντὰ σ' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἔνα ἄλλο ἄρωμα, πολιτισμοῦ, ποῦ εἶχε—δὲν μπορούσε αὐτὸ νὰ κρυφθῆ—πηγὴ τοῦ ἐκείνου τὸν δάσκαλο. Ἐνα πραγματικὸ πνευματικὸ ἠγέτη τοῦ χωριοῦ.

★

Μπάμ!.. Μπούμ! Δύο σμπάρα.

Ἐνα τρυγονάκι κατακύλισε χτυπημένο μέσα στὶς πικροδάφνες τοῦ ὄχτου. Εἶχε πάει νὰ πῆ νερό...

Ἀριστερά μας, μέσα στὴν πράσινη ρεματιά—γυάλισε ἢ φαλακρίτσα του—ἀνεβαίνει ὁ κυνηγὸς τοῦ καραβιοῦ.

Μοῦ θύμιε τὴν παρουσία του. Καὶ ἀθέλητα στοχάστηκα...

Δάσκαλος κι' αὐτὸς στὰ παιδιά μας...

Ἀνοιγουν τώρα κάθε τέτοια ἐποχὴ τὰ σκολειά. Τὰ παιδιά—περάσματα τρυγονιῶν—θὰ καθίσουν στὰ πράσινα θρανία, νὰ πάρουν δυνάμεις γιὰ τὸ μακρυνὸ ταξεῖδι τους πρὸς τὸν νοτιὰ τῆς ζωῆς...

Μά, τὸ ἔξωμο τώρα ὀλοι... Στὰ περάσματα αὐτὰ τὰ παιδιά μας συναντοῦσαν—παλῆα ἱστορία αὐτῆ—τὸν δάσκαλο μὲ τὴν ἄδεια ψυχῆ, τὸν ἀρνητῆ. Χτὲς ὕλιστή τῆς μιᾶς μορφῆς, σήμερα ὑπαρξιστῆ, αὐριο ὅτι ἄλλο θέλετε...

Συλλογιστήκατε τὰ μικρὰ τρυγονάκια ποῦ κατακύλισαν, χτυπημένα ἀπ' αὐτόν, στὶς πικροδάφνες;

... Ἄλλὰ περιμένε πάντοτε, περιμένε σήμερα περισσότερο, σ' αὐτὰ τὰ «περάσματα» καὶ ὁ Δάσκαλος—Ὁδηγὸς στὴν πνευματικὴ δροσιά, ποῦ θὰ δώσῃ δύναμι στὰ φτερά τους γιὰ τὸ ψηλὸ πέταγμα...

Ἄς βοηθήσωμε αὐτόν τὸν δάσκαλο, ὅπως μπορεῖ ὁ καθένας.

ΟΥΤΙΣ

ΜΙΑ ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

*Μερικὲς γενικὲς ἐντυπώσεις ἀπὸ
τὴς ἑορτῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου.*

Οἱ ἑορτῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου δὲν ἦσαν ἀπλῶς ἓνα προσκύνημα στοὺς τόπους ποὺ καθαγίασε ἢ παρουσία, ἢ διδασκαλία καὶ ὁ πόνος του. Ὅντις ἦσαν μόνο μιὰ ἄμση καὶ ἔμπρακτῃ ἀγαπὸληση τῆς Ἱστορίας πάνω στὰ ἴδια τ' ἀποτυπώματά της. Ἦσαν ἀκόμα καὶ κάτι ἄλλο: μιὰ εὐλογημένη πνευματικὴ συγκέντρωση, ποὺ ἔδωσε τὴν εὐκαιρία στοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου νὰ ἐπικοινωνήσουν μεταξὺ τους βαθύτερα, νὰ συνθεθοῦν στενωτέρω καὶ νὰ πραγματοποιήσουν μιὰν ψυχικὴν ἐνότητα, μιὰν ἀληθινὰ χριστιανικὴν ἐνότητα. Γι' αὐτὸ καὶ ὅλα ἔκείνα τ' ἀποτυπώματα τῆς Ἱστορίας, ὅλα ἔκείνα τὰ ἱερὰ σημάδια (οἱ ἐρειπωμένους «ἀγορῆς» καὶ τὰ «βήματα», οἱ πανάρχαιοι δρόμοι, οἱ παλιὲς φυλακῆς καὶ ἐκκλησίαις), ποὺ εὐλογήθηκαν ἀπὸ τὸ ἄγγιγμα τοῦ θεοῦ Παύλου, ποὺ δονήθηκαν ἀπὸ τὴ φωνὴ του καὶ ἀπὸ τὸν στεναγμὸ του, ποὺ καθαγιάσθηκαν ἀπὸ τὸ κήρυμά του, δὲν ἔμειναν καθόλου μνημεῖα στατικά. Ἐγιναν ζωντανῆς ἀφῆτηρις γιὰ ἀνωτέρα πνευματικὰ ἐκινήματα καὶ χριστιανικὰ ἐπιτεύγματα.

Ἐπῆρχε μέσα στὸ «Αἶγατον» ἓνας Ἐσταυρωμένος, ποὺ τὸν εἶχε φέρει μαζί της κάποια ἀπὸ τὴς ἀντιπροσωπείας. Αὐτὸς ὁ Ἐταυρωμένος ἐχρησιμοποιεῖτο γιὰ κάθε τελετῇ, ποὺ γινόταν μέσα στὸ πλοῖο ἀπὸ τοὺς κληρικοὺς ὅποιοιδήποτε δόγματος. Τὸν τοποθετοῦσαν σ' ἓνα ψηλὸ σημεῖο τῆς μεγάλης αἰθούσας, καὶ ἢ τελετῇ ἐπαίρνε ἀμέσως τὴν ἱερὴ καθολικότητα, ποὺ χαρίζει, ἀλλὰ καὶ ποὺ ἀπατῆι ἢ πίστη στὸν Χριστὸ.

Ἄς ἦταν διαφορετικῆς οἱ στολῆς τῶν λειτουργῶν, διαφορετικὰ τὰ κείμενα ποὺ χρησιμοποιοῦσαν, διαφορετικὸ τὸ τυπικὸ τῆς τελετῆς καὶ ἢ γλῶσσα. Ὁ Ἐσταυρωμένος ἦταν ἐκεῖ ψηλὰ καὶ τὰ ἔκανε ὅλα ναητὰ, ἔδινε σὲ ὅλα τὴν ἴδια πνοὴ καὶ τὸ ἴδιο νόημα, καὶ τὰ ἔομιγε καὶ τὰ ὑψωνε ὅλα σὲ μιὰ κοινὴ προσευχῇ.

Μιὰ μέρα, στὴ θεῖα λειτουργία, ποὺ εἶχε τελεσθῆ ἀπὸ ὀρθοδόξους ἱερεῖς, χρησιμοποιήθηκαν τέσσερις διαφορετικῆς γλώσσας: Ἑλληνικῇ, Σλαυτικῇ, Ἀραβικῇ καὶ Αἰθιοπικῇ. Πολλοὶ βέβαια δὲν ἤξεραν τὴς γλώσσας αὐτῆς καὶ ὅμως κανεὶς δὲν ἐδυσκολεύθηκε νὰ παρακολουθήσῃ, νὰ αισθανθῆ, ἀκόμα καὶ νὰ κατανοήσῃ τὴ θεῖα λειτουργία. Καὶ ὅταν στὸ τέλος οἱ Ἀγγλικανοὶ ἱερεῖς ἄρχισαν νὰ ψάλλουν μερικοὺς ὕμνους, ὅλο τὸ ἐκκλησιαστικὸν μὲ τὰ διαφορετικὰ δόγματα, βοηθούμενο ἀπὸ τὸ Ἀγγλικὸν κείμενο ποὺ εἶχε διανεμηθῆ, ἔψαλλε καὶ αὐτὸ, στὴν ἀρχὴ οἶα καὶ διστακτικὰ, ἔπειτα δυνατὰ καὶ θαρρετὰ, τοὺς ἴδιους ὕμνους, κι' ἄς μὴν ἤξεραν οἱ περισσότεροι τὴ γλῶσσα τους!

Κάτω ἀπὸ τὴ σκέπη τοῦ Ἐσταυρωμένου,

κάτω ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ, εἶχε πραγματοποιηθῆ ἢ πιὸ βαθειὰ ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ ἐνότης.

Ἡ ἴδια ἐνότης εἶχε πραγματοποιηθῆ καὶ σ' ὅλες τὴς ἄλλες ἐκδηλώσεις τῆς κοινῆς ζωῆς τῶν προσκυνητῶν κατὰ τὴς δέκα μέρες τοῦ προσκυνήματος.

Κάθε μέρα, πολλὰς φορῆς καὶ δυὸ φορῆς τὴν ἡμέρα, γίνονταν μέσα στὸ πλοῖο ὀμιλίαι. Διακεκριμένοι ἱεράρχαι καὶ καθηγηταί, δικοὶ μας καὶ ἔξοι, μιλοῦσαν γιὰ διάφορα θέματα, τὰ περισσότερα βέβαια σχετικὰ μὲ τὸν Παῦλο, ἀλλὰ καὶ ἄρκετὰ μὲ γενικώτερα πνευματικὰ ἐνδιαφέροντα.

Ἔχαι λοιπὸν διαπιστωθῆ ὅτι καὶ ἢ ἐκλογὴ τῶν θεμάτων καὶ ἢ ἀνάπτυξή των ἦταν πάντοτε σύμφωνη μ' ἓνα γενικώτερο πνεῦμα. Μὲ αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἐμπνευστῆ καὶ ὀδηγὸ ἀντάλλαζαν τὴς σκέψεις τους καὶ τὰ συναισθηματά τους, ὄχι μόνο στὴς διαλέξεις, ἀλλὰ καὶ στὴς ἰδιαιτέρως συζητήσεις καὶ συνομιλίαις τους, στὴν μεταξὺ τους συμπεριφορὰ, σ' αὐτὸν ἀκόμα τὸν ἀμοιβαῖο χαριετισμὸ τους. Παντοῦ δῆρχε τὸ πνεῦμα τῆς ἀμοιβαίας κατανοήσεως, ἢ πνοῆ τῆς ἀγάπης.

Ἰδιαιτέρως συγκινητικῆς ἦσαν οἱ καθημερινῆς συγκεντρώσεις τῶν Νέων. Κρατώντας ὁ καθένας τὴν Ἅγια Γραφῇ του, διάβαζαν ἀπὸ κοινοῦ διάφορα ἀποσπάσματα. Ὁ ἓνας διάβαζε φωναχτὰ καὶ οἱ ἄλλοι παρακολουθοῦσαν τὸ κείμενο στὴν ἰδιαιτέρη ὁ καθένας γλῶσσα του. Καμμιά δυσκολία, κανένα ἐμπόδιο στὴν ταυτόχρονη μελέτη, στὴν κοινὴν κατανοήσῃ, στὴν ἀμοιβαία συνενόησῃ.

Καὶ ὅταν κατόπιν ἔφαλλαν ὅλοι μαζί θρησκευτικοὺς ὕμνους καὶ συνέχιζαν τὴς συγκεντρώσεις τους μὲ συζητήσεις ἐπάνω σὲ διάφορα θέματα σχετικὰ μὲ τὸ Χριστιανικὸν πνεῦμα καὶ τὸν Χριστιανικὸν πολιτισμὸ, χαίρουν βαθύτατα τὴν δλοφάνερη καὶ ζωντανὴν πνευματικὴ ἀνωτερότητα καὶ ψυχικὴν ἀγνότητα τῶν Νέων αὐτῶν, ποὺ τοὺς εἶχε τόσο ὑψώσει καὶ τόσο καλλιεργήσει ἢ πνοῆ τοῦ Χριστιανισμοῦ.

* *

Ἐπιτὸς ὅμως ἀπὸ τὴν ἐρυθρτερη αὐτῇ Χριστιανικῇ ἔννοια, οἱ ἑορτῆς εἶχαν συγχρόνως μεγάλη καὶ πολυτιμὴ σημασία καὶ ἀπὸ Ἑλληνικῇ ἀποψη.

Ἡ σημασία αὐτῇ ὀφείλεται πρῶτα-πρῶτα στὸ γεγονός ὅτι ἀπὸ αὐτὴν ἔδω τὴν Ἑλληνικὴ γῆ ἐκείνησ ὁ Παῦλος, γιὰ νὰ διδάξῃ στὰ Ἐθνη τὴ θεῖα διδασκαλία τοῦ Ναζωραίου ὅτι τὴν

Ἑλληνική γλώσσα χρησιμοποίησε, γιά νά μπορέση ν' ἀποδώσῃ καί νά μεταδώσῃ τά νοήματα τοῦ θεοῦ λόγου· ὅτι σ' αὐτό ἐδῶ τὸ πανάρχαιο καί ἀθάνατο ἔθνος, πού εἶχε δημιουργήσει καί εἶχε χάρισι· σὸν κόσμο τὸν πρῶτον ἀληθινὸ πνευματικὸ πολιτισμὸ, εὐδόκησε ὁ Θεὸς νά ἐμπιστευθῇ τὴν ἐπέρτατη τιμὴ νά μεταδώσῃ ἐπίσης στὴν ἀνθρωπότητα τὸ θεϊκό κορυφαῖο τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ, τὸν Χριστιανικὸ πολιτισμὸ, σ' ἕναν ἄρμονικὸ, θαυμαστὸ καί αἰώνιο συνδυασμὸ.

Ὅλοι οἱ ξένοι προσκυνηταί, πού ἦσαν ὄχι μόνον διακεκριμένοι ἱεράρχαι καί καθηγηταί Πανεπιστημίων, ἀλλὰ καί ἐξέχουσες πνευματικὲς φυσιογνωμίαι, ἀναγνώριζαν μὲ ἀδιστακτὴ προθυμία καί κατηγορηματικότητα τὴν καίρια καί βασικὴ αὐτὴ συμβολὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος στὴ διαμόρφωση, τὴν ἀνάπτυξη καί τὴ διάδοση τοῦ χριστιανισμοῦ.

Καί ἦταν πραγματικὰ συγκινητικὸ τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἀλήθεια αὐτὴ δὲν ἀναδιδόταν μόνον ἀπὸ τὴν ἱστορίαν, ἀλλὰ εὗρισκε συγχρόνως τὴν πιὸ χειροπιαστὴ καί πιὸ θεϊκὴ διακρίσιμη ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ μνημεῖα καί τὰ εἱερίαι, πού ὀρθώνονταν στὰ διάφορα σημεῖα τῆς χώρας. Πανοῦ, δίπλα στὰ ἱερὰ ἴχνη τῆς πορείας τοῦ Παύλου, ἐπήρχαν καί τὰ οσπτά σημεῖα τῆς παρουσίας τοῦ Ἑλληνος σοφοῦ καί καλλιτέχνη. Κοντὰ στὴν παλαιὰ χριστιανικὴ ἐκκλησία τὰ εἱερίαι ἐνὸς ἀρχαίου ναοῦ. Ἀντίκρου σὸν Ἄρειο Πάγιο ἢ Ἀκρόπολις.

Μαζὶ μὲ τὴν χριστιανικὴ πνοή, ἀναδιδόταν ἀπ' ὅλα καὶ τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ πνεύμα. Καί ἦσαν τόσο δεμένα μεταξύ τους καί συνταυτισμένα, πού δὲν μπορούσαν κανεὶς νὰ τὰ ξεχωρίσῃ, γιατί ἀποτελοῦσαν μίαν ἀδιάσπαστη καί ἀδιαίρετην ἐνότητα, τὴν ἐνότητα τοῦ Ἑλληνο-χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἄλλὰ δὲν ἦταν μόνον ἡ Ἱστορία πού μαρτυροῦσε καί διαπίστωνε τὴν παρουσία τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος. Ἦταν καί ἡ ῥεσπὴ καί ζωντανὴ καρδιά τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, πού ἐντελῶς αὐθόρμητα μετέδινε σὸ ἱερὸ προσκύνημα τὸν ἄγνὸ καί δυνατὸ παλμὸ τῆς.

Κανεὶς δὲν εἶχε φροντίσει γιά τὴν συμματοχὴ τοῦ λαοῦ στὶς ἐορτές, ἐνῶ πολλά θὰ μπορούσαν νὰ γίνονιν πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση. Ἡ ζωντανὴ ἐπαφὴ καί ἐπικοινωνία ὄλων τῶν

προσκυνητῶν μὲ τὴ χριστιανικὴ κίνηση τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, πού ἀποτελεῖ μιά τόσο ἐπιδοφόρα πραγματικότητα, θὰ ἔδινε ἕνα τόνο στὶς ἐορτὲς αὐτές, πού θὰ ἦταν πολὺ κοντὰ σὸ πνεῦμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Ἐπὶ τήλους θὰ ἦταν μιά εὐκαιρία νά γνωρίσουν καί οἱ ξένοι ἀπὸ κοντὰ τὴν πνευματικὴ Ἑλλάδα, μὲ τὴν πλοῦσια συμμετοχὴ τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου, πού πάντα ἦταν ἡ φροντίδα καί τὸ ἐννερο τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Πολλά θὰ μπορούσαν νὰ γίνονιν γιά νὰ ἐορτασθῇ σὲ ὅλη του τὴν πληρότητα καί τὴν ἀξία ἕνα τέτοιο γεγονός... Ἄλλὰ, ἐκτὸς ἀπὸ τίς φροντίδες τῆς ἀρμοδίας ἐπιτροπῆς, πού τόσο ἐκοπίας γιά τὴν ὑποδοχὴ τῶν ξένων καί τὸ σχετικὸ ἐπίσημο πρόγραμμα γενικώτερα, καμμιά κρατικὴ ἢ ἄλλη πρόδειξη. Καμμιά συστηματικὴ ἐργασία μὲ στοργή. Καί αὐτὸς ἀκόμα ὁ Τύπος περιορίσθηκε σὲ ἀπλὴ χρονογραφικὴ ἀναγγελία, χωρὶς νὰ δώσῃ στὶς ἐορτὲς τὴ σημασία πού ἔπρεπε. Ὅλοι λοιπὸν ἐπερίμειναν ὅτι μοιραία ὁ λαὸς θὰ ἔμεινε ἔξω καί μακριὰ ἀπὸ τίς ἐορτὲς.

Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ὅμως ὄχι μόνον δὲν ἔμεινε ἔξω καί μακριὰ ἀπὸ τίς ἐορτὲς, ἀλλὰ τίς ἔκαμε δικές του, τίς ἐνοήτως βαθύτατα, τίς ἐγκολπώθηκε μὲ ὅλη τὴ δύναμη τῆς ἐπέροχης ψυχῆς του καί τίς γέμισε μὲ τὴν ὠραία, τὴν πηγαία καί ἐκρηκτικὴ παρουσία του.

Ἐκλείσει τὰ καταστήματά του, ἐσημαιοτόλισε τὰ μπαλκόνια του, καθάρισε τοὺς δρόμους του, ἐδάφει τὰ σπύτια του μὲ ἄσπρο καθαρὸ χρῶμα—τὸ ἴδιο χρῶμα τῆς πεντακάθαρης ψυχῆς του— καί παίρνοντας στὰ χέρια του ροδαπέταλα καί ρεδόσταμα—ἀπ' αὐτὸ τὸ ἴδιο πού ἐξεχιλοῦσε ἀπ' τὴν καρδιά του—βγήκε οὐσωμμος ἔξω ἀπὸ τὰ χωριά του καί τίς πολιτείας του, ὄχι γιά νὰ κάμῃ ἀπλῶς μίαν ἐθνοσυϊώδη ὑποδοχὴ στοὺς προσκυνητὰς, ἀλλὰ γιά νὰ ἐνωθῇ ψυχικὰ μὰζὶ τους, νὰ προσκυνήσῃ μὰζὶ τους τοὺς καθαγιασμένους τόπους, νὰ προσευχηθῇ μὰζὶ τους σὸν Παῦλο καί σὸν Χριστὸ.

Δίπλα στὰ ἱστορικὰ μνημεῖα, ἑλληνικὰ καί χριστιανικὰ, ὑψώθηκε, τὸ ἴδιο μνημειώδης καί τὸ ἴδιο ἐπιθλητικὴ, ἡ καρδιά τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, διατηρόντας καί ἀκτινεβολώντας τὸ ἴδιο ἀκριβὸς πνεῦμα, πού ἀπέπνευαν ἐκείνη τὸ γνήσιο καί τὸ ὑψηλὸ χριστιανικὸ πνεῦμα.

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ

Προπέμπουμε μὲ συγκίνηση καί μὲ χαρὰ τοὺς 28 ἀρχιμανδρίτας, πού ἐκίνησαν γιά τὴν «πνευματικὴν ἐκστρατεία» τους στὴ Βέρβειαν Ἑλλάδα. Δίπλα σὸνὸς κακοτραφεμένους ναοὺς ὑπάρχουν καί πολλοὶ ἄλλοι, πού διατηροῦν τὸ κτίριό τους, ἀλλὰ πού ἔχουν χάσει τὴ φωνὴ τους, πού ἔχουν σταματήσει τὴν ἐπικοινωνία τους μὲ τὸν Οὐρανὸ, γιατί ἔχουν στερηθῇ τοὺς ἱεροῦ-

γοὺς των. Αὐτὴ τὴ θεία φωνή, αὐτὴ τὴν ἱερὴ ἐπικοινωνία πάνε νὰ τοὺς ξαναδώσουν οἱ 28 ἀρχιμανδρίται, πού ὁ προκαθήμενος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας εἶχε τὴ φωτεινὴ ἐμπνευση νὰ στείλῃ σ' αὐτὴ τὴν ὠραία σταυροφορία. Προσωρινὸ μέτρον βέβαια, ἀλλὰ ὁ Θεὸς θὰ ἐλογίση τὴν καλὴ ἀρχὴ καί θὰ εὐδοκήσῃ σὺντομα, μὰζὶ μὲ τὴν κτιριακὴν ἀνοικοδόμηση, νὰ πραγματοποιηθῇ καί ἡ πνευματικὴ ἀνοικοδόμηση τῶν Ἐκκλησιῶν μας.

"Ο ΑΓΙΟΣ ΠΑΥΛΟΣ..

Πρέπει νὰ χαίρετόμαστε μὲ χαρὰ τὸ μουσικὸ ἔργο τοῦ κ. Πέτρου Πετρίδη «Ὁ Ἅγιος Παῦλος», ποῦ δόθηκε μὲ πολλὴν ἐπιτυχία στὸ θέατρο Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ. Καὶ μόνο τὸ γεγονός ὅτι τὸ ἔργον αὐτὸ ἀποτελεῖ τὸ πρῶτο ὀλοκληρωμένον Ἑλληνικὸ ὁρατόριο δίνει σ' αὐτὸ ἰδιαίτερη σημασία καὶ θέση στὴ σύγχρονη Ἑλληνικὴ μουσικὴ δημιουργία. Δὲν ἔσχομεν βέβαια τὸ «Προανάκρουσμα στοὺς ψαλμοὺς τοῦ Δαυὶδ» τοῦ κ. Νεξερτίτη, ὅτε τὴν πρόσφατη συμφωνία τοῦ Παρτέσσα «Χριστὸς» (*). Ὁ κ. Πετρίδης δὲ μῶς, προχωρῶντας πρὸς τὸ πρῶτον φωνητὸ καὶ ὀψηλὸν αὐτὸ δρόμο, ἔδωσε ἕνα πλήρες καὶ ἀριτοῦ μουσικὸ δραματικὸ ἔργο. Ἐμπνευσμένον ἀπὸ τὴν μεγάλη μορφή καὶ τὸ ὑπέροχον ἔργο τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν, στηριγμένον πιστὰ στὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορία καὶ παράδοση, διαποτισμένη βαθύτατα ἀπὸ γνήσια Χριστιανικὴ πνεύση, ὁ ἐκλεκτὸς Ἑλληὴ συνθέτης μπόρεσε ὄχι μόνο νὰ ἱστορήσῃ μὲ τὴν μουσικὴν του καὶ νὰ ζωντανέψῃ ὀλόκληρην τὴν πολύμοχθην καὶ πολυκύμαντην ζωὴν τοῦ Παύλου, ἀλλὰ καὶ νὰ δώσῃ προπάντων, σ' ὅλες τὶς ἐναλλαγὰς καὶ τὶς ἐξάρσεις τούτου, τὸ μεγάλο καὶ εὐρύτατον πνεῦμα του. Ἐκινῶντας ἀπὸ τὶς ὥραϊες καὶ φωνητὴς αὐτῆς ἀφειρητὴς καὶ χρησιμοποιοῦντας μὲ τέχνην καὶ δύναμιν τὴν σεμνὴν ἀπλότητα καὶ τὴν ἀπαραμιλλὴν πνευματικότητα τῆς Βυζαντινῆς μας μουσικῆς, πραγματοποιήσας μιὰν ἐξαιρετικὴν μουσικὴν δημιουργίαν, ἣ ὅποια, ἐνὸς τιμᾶ τὸν ἴδιον καὶ τὴν μουσικὴν παραγωγήν τοῦ τόπου μας, ἀνοίγεις συγχρόνως καὶ φωτίζει ἕναν καινούργιον δρόμον γιὰ τὴν Ἑλληνικὴν μουσικὴν τέχνην, ποῦ εἶναι ὁ δρόμος καὶ ἡ δὴλα τῆς μορφῆς τῆς Ἑλληνικῆς Τέχνης, ὁ δρόμος γιὰ ἕναν πάντα ἀνώτερον καὶ τελειότερον Ἑλληνοχριστιανικὸν πολιτισμόν.

"Η ΑΡΡΩΣΤΕΙΑ ΚΑΙ Η ΨΥΧΗ..

Πρέπει ἀσφαλῶς νὰ προκαλέσῃ τὴν ἰδιαίτην προσοχὴν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ λογοτεχνικοῦ καὶ καλλιτεχνικοῦ μας κόσμου τὸ βιβλίον «Ἡ Ἀρρώστεια καὶ ἡ Ψυχὴ», ποῦ μὲ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ ψυχιάτρου κ. Ἀρ. Α. Ἀσπιώτη, συνθέτει σὲ μιὰ σφιχτοδεμένην καὶ ἀρμονικὴν ἐνότητα τριάντα περίπου μελέτες σχετικὰς μὲ τὴν ἔρσην τοῦ ψυχικοῦ καὶ σωματικοῦ βίου τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ βιβλίον αὐτὸ, ποῦ εἶναι βέβαια ἀπαραίτητο γιὰ κάθε γιατρὸν, ἐκπαιδευτικὸν καὶ ἐπιστήμονα ἐν γένει, εἶναι συγχρόνως ἐξαιρετικὰ πολύτιμο γιὰ κάθε πνευματικὸν ἄνθρωπον, ποῦ θέλει νὰ μελετᾷ καὶ νὰ ἐρμηνεύῃ τὴν ἀνθρώπινην ψυχὴν.

Ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ βιβλίου εἶναι βέβαια ἐπιστημονικός: ἡ μελέτη τοῦ προβλήματος τῶν

σχέσεων τῆς ἀρρώστειας τοῦ ἀνθρώπου ὀργανισμοῦ μὲ τὴν ψυχὴν. Ἀλλὰ ἡ μελέτη αὐτὴ συνδυάζεται μὲ τόσα θέματα ψυχολογίας, φωτίζει τόσους πλευρὲς τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἰσχωρεῖ σὲ τόσους πνευματικὸς τομαίς, ὥστε νὰ ὑπερπηδᾷ τὸ ἐπιστημονικὸν πλαίσιον καὶ ν' ἀπλώνεται εἰς πλατύτατους πνευματικὸς ὁρίζοντας.

Ὁ λογοτέχνης ἰδιαίτερα, ποῦ δὲν ἀποβλέπει στὴν ἀπλὴ φωτογράφησιν τῶν περιστατικῶν τῆς ζωῆς, ἀλλὰ προσπαθεῖ νὰ εἰσδύσῃ στὴν πολυπλοκὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ μεταδώσῃ, μετουσιωμένους σὲ τέχνην, τοὺς κραδασμοὺς, τὶς ἀντιδράσεις καὶ τὶς ἐκδηλώσεις τῆς, γιὰ νὰ ζωντανέψῃ τὴν ζωὴν στὸ βαθύτερον καὶ ὀσιαστικώτερον τῆς νόημα, δὲν μπορεῖ ν' ἀνταποκριθῇ σ' αὐτὸ τὸν σκοπὸν, ἂν δὲν ἔχῃ τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἰκανότητα νὰ εἰσδύσῃ καὶ νὰ κατανοῇ τὴν ἀνθρώπινην ψυχὴν. Καὶ γι' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἰκανότητα θὰ τὸν προποιοῦμαι καὶ θὰ τοῦ δώσῃ τὰ πρῶτα βασικὰ καὶ ἀπαραίτητα στοιχεῖα τὸν χρησιμώτατον πρῶτον βιβλίον τοῦ Ἰνστιτούτου Ἰατρικῆς Ψυχολογίας καὶ ψυχικῆς Ὑγιεινῆς «Ἡ Ἀρρώστεια καὶ ἡ Ψυχὴ». Περιμένουμε μὲ χαρὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐκδόσεων τοῦ Ἰνστιτούτου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΒΛΑΧΟΣ

Διορθῶνται καὶ ἡ στήλη αὐτὴ τὸ καθῆκον νὰ προσθέσῃ λίγα λόγια τιμῆς καὶ ἀναγνωρίσεως στὰ δίκαια καὶ ἐρόθυμα ἐγκώμια ποῦ ἀπηύθυναν στὸν νεκρὸν τοῦ Γεωργίου Βλάχου ἡ Κυβέρνησις, ὁ Ὑπουργὸς καὶ τὸ θέατρο. Ἄξιζε ἀπόλυτα τὰ ἐγκώμια αὐτά. Γιατὶ ὁ Γεωργίος Βλάχος δὲν ἦταν μόνο ἕνας κορυφαῖος δημοσιογράφος, μὲ ἀγνότητα ἀκρίβειας καὶ προθέσεων καὶ μὲ πρωτατυπία καὶ δύναμιν ἐκφράσεως, ἀλλὰ ἦταν συγχρόνως καὶ ἕνας πραγματικὸς καὶ πλατειαὶ καλλιτεργημένος πνευματικὸς ἐν γένει ἄνθρωπος, ποῦ τὸ θεῖο δῶρον τῆς δημιουργικότητος τὸ διέθεσε μὲ πρῶτον καὶ γενναίαν ἀπλοχερίαν στὴν ὑπηρεσίαν τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς χώρας του.

ΔΙΚΑΙΕΣ ΤΙΜΕΣ

Οἱ τιμῆς, ποῦ ὁ ἐκπαιδευτικὸς, ὁ λογοτεχνικός καὶ ὁ πνευματικὸς ἐν γένει κόσμος ἀπένειμε στὸν Μανώλη Τριανταφυλλίδην μὲ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς πανεπιστημιακῆς καὶ συγγραφικῆς του δράσεως, ἦταν πολλὰ δίκαιες. Διότι ἔπρεπε πραγματικὰ νὰ τιμηθῇ ὄχι μόνον ὁ εὐσυνείδητος γλωσσολόγος ποῦ, χωρὶς φανατισμοὺς καὶ ἀκρότητες, χωρὶς ὑπερβολὰς καὶ μονομῆρεις, ἀφιερῶθηκε μὲ ἀνώτερον ἐπιστημονικὸν πνεῦμα στὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἐπιστήμης του, ἀλλὰ καὶ ὁ ἰκανὸς συγγραφεὺς, ποῦ μὲ τὴν σειρά τῆς «Νεοελληνικῆς Βιβλιοθήκης» καὶ μὲ τὴν «Νεοελληνικὴν Γραμματικὴν τῆς Δημοτικῆς» ἔδωσε τὸν πρῶτον φωνητὸν καὶ πολῦτιμον ὀδηγὸν στὰ σχολεῖα, στοὺς ἐκπαιδευτικούς, στοὺς λογοτέχνες, σ' ὅλους τοὺς πνευματικὸς ἀνθρώπους,

(*). Δὲν ἔσχομεν ἀκόμα καὶ τὴν ὥραϊαν προσάθεια τῆς διλλοῦς Ἑλένης Οἰκονομοπούλου μὲ τὴν ὀραματικὴν τῆς σύνθεσιν «Ὁ Κοινωνικός» (ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὴν «Ὡδὴ τοῦ Ἀγαπητοῦ») τοῦ δικοῦ μας ἀξέχαστου Βερίτη).

Ο Κόσμος των Γραμμάτων

ΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ...

(ΤΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΤΟΥ ΜΑΣ ΣΤΕΛΝΟΥΝ)

Ένα από τὰ πιό συγκινητικά θεάματα πού μπορεί ν' αντικρύσει κανείς μέσα στόν κόσμο, είναι, χωρίς αμφιβολία, τὸ θέαμα τοῦ ἀληθινοῦ χριστιανοῦ. Κάθε φορά πού βρίσκω κανείς μπροστά του τὸν ἀληθινὸ χριστιανό, τὸν ἀναγνωρίζω ἀδίσταχτα, ὄχι ἀπὸ διάφορες «σοφίες», ἢ, ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἐξωτερικὰ χάρσιμα, ἀλλ' ἀπὸ κάποιο ἰδιαίτερο, πέρα γιὰ πέρα μοναδικό, πνευματικὸ ἄρωμα. Καί δὲν ὑπάρχει μέσα στήν ἀχμηρότητα τοῦ κόσμου πιό εὐτυχομένη συνάντησι ἀπ' αὐτή...

Ἡ χαρὰ ἀπὸ μιὰ τέτοια συνάντησι ἔγραψε, μιὰν ἄλλη φορά, μερικές γραμμές σ' αὐτὴν ἐδῶ τῆ στήλι γιὰ τὸ «Φῶς», τὸ χριστιανικὸ περιοδικὸ πού βγαίνει στήν Πόλι. Καί τώρα, σ' ἕνα ἀπὸ τὰ τελευταία του φύλλα, τὸ «Φῶς» ξαναδημοσιεύει τίς γραμμές ἐκεῖνες, συνοδεύοντάς τες μὲ τὰς ἀκόλουθα ὥρατα λόγια:

«Αἱ εὐμενεῖς κρίσεις τῶν «Ἀκτινῶν» δημο-

λογουμένως μᾶς συγκινοῦν βαθειά. Τὴν φωνὴν των δὲ ἐρμηνεύομεν ὡς τὸν ἐν Κυρίῳ στόχον, τὸν ὁποῖον δὲν ἐφθασε τὸ «Φῶς». Πάντως σκοπὸς του εἶναι, νὰ προσβλέπῃ πρὸς αὐτὸν καί νὰ κατατείνῃ διὰ τῶν ἀσθενῶν του δυνάμεων, ἐνισχυόμενον ἀνθρωπίνως διὰ τῶν ἐπισκεπτικῶν κρίσεων καί ἐλικρινῶν ἐνθαρρύνσεων. Παρακαλοῦμεν δὲ τὸν ἀγωνοθέτην καί φωτοδότην Κύριον νὰ μὴ ἐπαισχύνῃ τοὺς ταπεινοὺς Του ἐργάτας, τοὺς ἀναλαβόντας νὰ διηρησθήσουν τὸ ἔργον Του εἰς μίαν γωνίαν τῆς γῆς καί εἰς περιωρισμένην ἀκτίνα».

Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀλήθεια ὅτι ἡ συνάντησι μὲ τὸν χριστιανὸ εἶναι τὸ πιό εὐτυχομένο συναπάντημα; Κι' ὅτι τὸ γνήσιον χριστιανικὸ πνεῦμα τὸ ἐξωρίζεις ἀμέσως; Πρῶτα - πρῶτα ἀπὸ τὴν ἀγαθὴν ἐπίδρασι πού ἔχει πάνω σὲ σένα τὸν ἴδιον ἢ ἀληθινὴν του ἀνωτερότητα.

πού παράδερναν (καί παραδέρνουν ἀκόμα) μέσα στὴ γλωσσικὴ καί ὀρθογραφικὴ ἀναρχία. Συμμετέχουμε κι' ἐμεῖς εὐχαριστῶς στήν ἐμόθυμη καί δίκαιη αὐτὴ ἀναγνώριση.

ΑΠΟ ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

Νὰ γίνονται οἱ ἐορταὶ στόν ἴδιον ἄνθρωπον τῶν Δελφῶν; νὰ παίζεται ὁ «Ὀιδίπους Τύραννος» τοῦ Σοφοκλέους; νὰ δίδεται μιὰ ἀρχαϊκὴ ὀρχηστικὴ παράσταση μὲ τὸν τίτλο «Πανδώρα»; νὰ παισιάζονται ὅλα αὐτὰ μ' ἕνα καθαρῶς λαϊκὸ πανηγύρι; καί ὅμως οἱ Ἑλληνικώτατες αὐτὰς ἐορταὶ νὰ λέγονται... «Φεστιβάλ»; Ἐστρέψατε τάχα τὸ Ἑλληνικὸ λεξιλόγιον ἢ ἐστρέψατε ἢ ἐθνικὴ ἀξιοπρέπεια;

— Ὁ Ἑλληνικὸς Τύπος εἶναι γεμάτος ἀπὸ... ἐγκλήματα! Ἄν ἐξαίρεση κανεῖς τὰ κομματικὰ καί ἐκλογικὰ ζητήματα, κανένα ἄλλο κοινωρικὸ ἢ ἐθνικὸ θέμα δὲν ἀπασχολεῖ τίς στήλες καί τὰ ἐνδιαφέροντα τῶν ἐφημερίδων τόσο πολὺ, ὅσο τὰ διαπραττόμενα κακοουργήματα! Δεσπομερστατεῖς περιγραφῆς, εἰκόνας τῶν θυμάτων ἀλλὰ καί τῶν... θυτῶν, ἔκτατες ἀποστολῆς τῶν συντακτῶν στός τόπους τοῦ ἐγκλήματος, ἀκόμα καί... πολὺσθηλες συνεντεύξεις μὲ τοὺς... ἐγκλημάτιες! Καί ὅστερα κατηγοροῦμε τίς γκαγκαστρικὰς κινήματογραφικὰς ταινίες καί τὰ ληστρικὰ ἀναγνώματα πού ἐνθαρρύνουν καί προάγουν τὸ ἐγκλημα!

— Πρὶν ἀπὸ λίγο καιρὸ τὸ Ἐφῆτεῖο καταδίκασε ἕναν συγγραφέα σὺ δόκταμονη φυλάκιση καί στέρησιν τῶν πολιτικῶν τῶν δικαιωμάτων γιὰ δύο χρόνια, διότι σ' ἕνα κριτικὸ βιβλίον του

χρησιμοποίησε «ἀνακριθὴ στοιχεῖα». Δὲν εἴμαστε χαϊρέκακοι, ἀλλὰ νομίζουμε ὅτι τὸ Δικαστήριον ἔκαμε μιὰ... καλὴ ἀρχή. Ἴσως μάλιστα, ἀν ἐπικτεινόνταν ἡ ἀρχὴ αὐτὴ σ' ὅλα τὰ εἶδη τῆς γραπτῆς κριτικῆς καί σ' ὅλες τίς ἐκδηλώσεις τῆς «ἀνακριθείας» — ἀνακριθείας ὄχι μόνο στὰ θετικὰ καί σωματικὰ στοιχεῖα, ἀλλὰ καί στὴν καλὴ πίστη, στήν εὐσυνειδησία, στήν ἀντιμῶτητα, στήν ἀνιδιοτέλεια, ἀκόμα καί στήν ἀκριβῆ κατανόηση (στὰ πνευματικὰ θελαδῆ «στοιχεῖα», πού εἶναι καί αὐτὰ τὸ ἴδιον ἀναγκαῖα, ἀλλὰ καί πολὺ σπανιότερα φεῖ! ἀπὸ τὰ πρῶτα) — ἢ ἴσως ἔτι ἐπὶ σφοδρῶς ἀσφαλῶς πολυτίμως δηρησεῖς ὅτι... Μόδιος.

— Ἀνάμεσα στίς ἀπειράριθμες κινήματογραφικὰς ταινίες, πού πρόβαλαν οἱ ἐπίσης ἀπειράριθμοι θερινοὶ κινήματογράφοι, μόλις καί μετὰ βίας ἐξωρίζουν δύο - τρεῖς, πού ν' ἀξίξῃ νὰ τίς ἀναφέρῃ κανεῖς. Μιὰ ἀπ' αὐτὰς εἶναι τὸ Γαλλικὸ ἔργον «Τὸ κλουβὶ μὲ τ' ἀγρόνια». Ἡ δόξασίς του — ὁ ψυχικὸς ἐξαγνισμὸς μᾶς δμάδος ἀπὸ ἐξῆθλιωμένα παιδιὰ ἐνὸς ἀναμορφωτικοῦ ἰδρύματος μὲ τὴν ἀκατανίκητὴν δύναμιν τῆς ἀγάπης — εἶναι τόσο μεταχειρισμένη, πού νὰ ἔχη καταντήσῃ κοινὴ καί ἐσπερασμένη. Κι' οὕτως μπορεῖ νὰ θεωρηθῇ τὸ ἔργον ἄρτιο τεχνικὰ. Καί ὅμως εἶναι τόσο γεμάτο ἀπὸ καλωσύνη καί ἀνθρωπιά, καί ἀναδίνει τόσο εὐγένεια καί παῖηση, ὅστε ν' ἀξίξῃ νὰ τὸ ἐξωρίσῃ κανεῖς τιμητικὰ μέσα ἀπὸ τὰ ἀσήμαντα καί ἄθλια κατασκευάσματα, πού παρουσιάζει συνήθως ὁ κινήματογράφος.

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Τὸ «Φῶς», μᾶς στέλνει καὶ μίαν ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως του, τὴν «Προσυχὴ» τοῦ ΑΙ. Carrel, μεταφρασμένη ἀπὸ τὸν καθηγητὴ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης κ. Ἰωάν. Γ. Παναγιωτίδη. Καὶ εἶναι ἀξιοσημείωτο ὅτι ἡ μικρὴ αὐτὴ μελέτη τοῦ διασήμου βιολόγου ἔχει ἀκροθῆ ἀπὸ τὸ «Φῶς» σὲ τέσσαρες ἀλλεπάλληλες ἐκδόσεις ἀπὸ τὸ 1947 ὡς σήμερα, μὲ ὅκτω χιλιάδες ἀντίτυπα! Ὅκτω χιλιάδες ἀντίτυπα, (καὶ μάλιστα στὸν περιορισμένον κύκλον τῆς ἑλληνικῆς παροικίας στὴν Κωνσταντινούπολι) στὴν ἐποχὴ πού τὸς λόγος γίνεται γιὰ τὴν κρίσι τοῦ βιβλίου! Κάτι λέει, βέβαια, αὐτὸ γιὰ τὴ δουλειά πού κάνει τὸ «Φῶς» καὶ γιὰ τὴν ἀπήχησι πού βρῆκαί.

Μὰ δὲν μπορούσες νὰ συμβάλῃ ἀλλοιῶς...

★

Στὸν «Ἀρμενόπουλο», τὸ νομικὸ περιοδικὸ τῆς Θεσσαλονίκης, ἀπὸ ἐργασίας μὲ γενικώτερον ἐνδιαφέρον: «Τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τοῦ νέου Ποινικοῦ Κώδικος» (ἀπὸ τὸν καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου, κ. Ἡλία Γάφου) καὶ «Gerhard Anschütz» (ἀπὸ τὸν καθηγητὴ Πανεπιστημίου κ. Ἡλία Γ. Κυριακόπουλο). Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ νομοθεσία γενικὰ καὶ ἡ ποινικὴ εἰδικώτερα ἔχουν καὶ σπουδαιότητα Παιδαγωγικῆς σημασίας μέσα σ' ἓνα δλόκληρο Κράτος. Ἡ ἐξέτασι τοῦς λοιποῦν, ἔξω ἀπὸ τὴν τεχνικὰ νομικὴ ἀποψι, ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῆς γενικώτερης ἐπιρροῆς πού ἔχουν στὰ σύγχρονα ἦθη, εἶναι κατὰ ἀπαραίτητο. Ὅσο γιὰ τὸν γερμανὸ νομοδιδάσκαλο, καθηγητὴ Πανεπιστημίου Gerhard Anschütz, παρουσιάζει τοῦτο τὸ ἀξιοσημείωτο, ὅτι τὴν καθηγητικὴν του θέσι καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν του ἰδιότητα δὲν τὴν ἀντιλαμβάνονταν οἱ κἀν τὸ τεχνικὸ καὶ ἐμπειρικὸ, ἀλλὰ σ' ὅλο τὸ πλάτος μίσε πνευματικῆς λειτουργίας. Γι' αὐτὸ μάλιστα τὸ ἐθνικοσοσιαλιστικὸν κόμμα πήρε στὴ Γερμανία τὴν ἀρχή, ὁ Anschütz ἐδήλωσε ὀρθὰ - κοφτὰ πῶς δὲν μπορούσε πιά εἶναι νὰ διδάσκῃ ὅτε καὶ νὰ γράφῃ! «Ἡ μόνη ἐργασία», μᾶς πληροφορεῖ μιά ὑπόσημεισι τοῦ παραπάνω ἄρθρου, «ἡ ὅποια ἐξήλθε τῆς γραφίδος του μετὰ τὴν παρατήρησιν αὐτοῦ, εἶναι ἡ διὰ τὸν τίτλον «Wandlungen der d. evangelischen Kirchenverfassung». Μήπως λοιπὸν ὁ σύνθεσις τοῦ μετ' τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας τοῦ τόπου του, πού μαρτυρεῖται ἀπὸ τὴν ἐργασία του αὐτῆ, ἐξηγεῖ τὴν ἀξιοπρέπεια καὶ τὴ γενναιότητα τῆς συμπεριφορᾶς του;

★

Ὁ αἰθεο. Νικ. Τζιώτης μᾶς στέλνει τὸ πολὺ γραφημένον δελτίο «Ἡ Ὁρθοδοξία», πού ἐκδίδει στὴν κοινότητά του, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (Des Moines, Iowa). Ἐχεῖ ἀπ' ὅλα τὸ δελτίο αὐτό, ἀλλὰ ἐδῶ ἄς ὑπογραμμίσουμε τὰ ἀκόλουθα δύο σημεῖα: Πρῶτον, κἀνι ἀπλοῦστατο ἀλλὰ μὲ ὅλους διόλου βασικὴ σπουδαιότητα, τὴ σημεῖσι τῆς παραπομπῆς (Βιβλία, κειφάλαια καὶ στίχοι τῆς Καινῆς Διαθήκης) γιὰ τὰ Εὐαγγέλια καὶ τοῦς Ἀποστόλους πού διαβάζονται στὴν

Ἐκκλησία τῆς Κυριακῆς. Γιὰ κάθε πιστὸ, ἀκόμη περισσότερο γιὰ τὸν ξενιττεμένο, ἡ τόνισι τῆς ἐπαφῆς του μὲ τὰ κείμενα τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἔχει, βέβαια, πρωταρχικὴ σημασία.

Τὸ ἄλλο σχετίζεται μὲ κάποια ἐπισκεψι τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς, κ. Μιχαήλ. Γράφει λοιπὸν ἡ «Ὁρθοδοξία»: «Ἐπίσης καθῆκον ἔχει καὶ ὁ ὀρθόδοξος τῆς παροικίας μας, μεγάλος καὶ μικρὸς, ἄνδρας καὶ γυναίκα, νὰ ἐλθῃ εἰς προσωπικὴ γνωριμία καὶ ἐπαφὴ μὲ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον, ὁ ὅποτος θὰ δεχθῇ καὶ θὰ ἀκούσῃ ὅλους μὲ πατρικὸν ἐνδιαφέρον». Καὶ παρακάτω: «Καὶ πάλιν συνιστῶμεν τοῦς ἀναγνώστους τῆς παροικίας μας νὰ μὴ χάσουν τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσουν προσωπικῶς τὸν Ἀρχιεπίσκοπόν μας...»

Δὲν μπορούμε νὰ μὴ χαρακτηρίσῃ τὴν πληροφορία αὐτῆ, πού θυμίζει τοῦς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνες. Στὴν ξενιτειὰ μάλιστα τῆς Ἀμερικῆς, ἡ προσωπικὴ ἐπικοινωνία τοῦ Ἐπισκόπου μὲ τοῦς πιστοὺς εἶναι κατὰ ἀκόμη πιὸ ὄρατο καὶ πιὸ χρήσιμο.

Π. ΚΛ.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Νικόλαος Ἀντωνόπουλος, μνημόσυον. Ἀθήναι, 1951.

Τὸ ἐπιμνημόσυον τεῦχος, πού τὰ Συνεργαζόμενα Χριστιανικὰ Σωματεία ὁ «Ἀπόστολος Παῦλος» ἐξέδωσαν εἰς μνήμην Νικολάου Ἀντωνοπούλου, εἶναι μιά μικρὴ ἀπόδοσι τιμῆς καὶ σεβασμοῦ στὴν ἀγνή καὶ φωτεινὴ προσωπικότητά του καὶ στὴν πολύτιμη καὶ γόνιμη, γεμάτη ἀπὸ πίστι καὶ αὐτοθυσία συμβολή του σ' ἓνα μεγάλο κοινωνικὸ καὶ πνευματικὸ ἔργο.

Τὸ πικρὸ καὶ ὀδυσιαστικὸ ἄρθρον τῶν «Ἀκτίων» καὶ ἡ μεστὴ ἀπὸ βαθεῖα γνώσει καὶ κατανόησι καὶ ἀπὸ συγκινημένη ἀγάπη ἐπιμνημόσυνη ὁμιλία τοῦ καθηγητοῦ κ. Γ. Ράμμου, πού περιέχει τὸ τεῦχος, εἶναι τὸ πεντακάβαρο ἀπόσταγμα τῶν κοινῶν συναισθημάτων καὶ σκέψεων ὄλων ἀνεξαρτέτως τῶν ἀνθρώπων, πού εἶχαν γνωρίσει ἀπὸ κοντὰ τὴ σεμνὴ καὶ εὐγενικὴ φουτογνωμία τοῦ ἀληγομόνητου φίλου καὶ εἶχαν παρακολουθήσει κατὰ κάποιον τρόπο τὸ πολὺπλευρον καὶ πολύμοχθον ἔργον του. Θὰ κρατοῦν καὶ γιὰ τὰ δύο, πάντα, μέσα τους τὴν πιὸ ζωηρὴ, θερμὴ καὶ ἀνεξάλειπτη ἀνάμνησι.

Ἄλλὰ τὸ τεῦχος περιέχει ἐπίσης καὶ κἀνι πιὸ ζωντανὸ καὶ πιὸ χαρακτηριστικὸ: δύο θαυμάσιες ὁμιλίαι, πού ὁ Ἰβρις ὁ ἀείμνητος Ἀντωνόπουλος εἶχε κάμει στῆς κυρίαι τῆς «Προνοίας τῶν Συνεργαζομένων Χριστιανικῶν Σωματείων» γιὰ τὸ ἔργον τῆς Ἐπισκοπίας. Διαβάζοντας τῆς ὁμιλίαις αὐτῆς ἑνακοῦσι αὐτοῦσια τὴ ζεστὴ φωνή του, ἑνακοῦσι τοῦς δυνατοὺς παλμούς τῆς εὐγενικῆς καρδίαις του, ἑνακοῦσι τὴν φωτεινὴ καὶ πολιτισμένη σκέψι του, ὁλοκληρώνεις γιὰ μίαν ἀκόμα φορὰ τὴν γνήσια Χριστιανικὴ προσωπικότητά του. Καὶ γεμίζεις ἀπὸ συγκίνησι καὶ θαυμασμό, ἀπὸ ἀγάπη καὶ σέβας.

Μ. Ν.

Ἀνδρέα Σ. Ἰωάννου: Ἀνθολογία Κυπρίων ποιητῶν. Ἀθήναι, 1951.

Πρόκειται γιὰ ἔργο μεγάλο ἐνδιαφέροντος καὶ ἀληθινῆς ἀξίας. Τριάντα σύγχρονοι ποιηταὶ τῆς Κύπρου παρουσιάζονται σ' αὐτὸ τὸ βιβλίον μὲ τὰ πρὸ ἀντιπροσωπευτικὰ ποιήματά τους. Καὶ μολοντί ἢ φωνῆ τῶν τραγουδιῶν τους εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἢ γνώριμη φωνῆ τῆς ὅλης Ἑλληνικῆς ποιήσεως, καὶ τὰ θέματά τους εἶναι ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὶς ἴδιες πηγές, αἰσθάνεται κανεὶς συχνὰ ν' ἀναδίνεται ἀπὸ τοὺς στίχους τους ἢ ἰδιαίτερη πνοή τοῦ ὅρατου κί' ἀγαπημένου νησιοῦ, ὃ ἐσχωριστὸς παλμός τοῦ εὐγενικοῦ λαοῦ του. Στὰ ποιήματα προπάντων τῶν πέντε ποιητῶν, ποῦ ἔγραψαν τὴν Κυπριακὴν νησιολογίαν, παίρνει τόση ἐνταση αὐτῆ ἢ πνοῆ καὶ τόση ζωντανία ὃ παλμός, ποῦ νοιώθεις καθαρῶτα πῶς κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀδρῆ καὶ μελωδικῆ γλώσσα—καὶ δταν ἀκόμα δυσκολεύσαι συχνὰ νὰ τὴν ἐξηγήσης—σφύζει ἢ ζεστὴ καρδιά τῆς Κύπρου.

Ἄλλὰ ἢ συγκίνησή σου δὲν εἶναι μόνον αἰσθηματικῆ. Εἶναι συγχρόνως καὶ καλλιτεχνικῆ. Διότι διαπιστώνεις μὲ βαθσιὰ ἱκανοποίησιν πῶς μέσα στὰ ποιήματα αὐτὰ διέρχεται συγχρόνως καὶ Ποίηση, μιὰ καλὴ κί' ἀληθινὴ Ποίηση. Καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς, μαζὶ μὲ τοὺς τριάντα Κυπρίους ποιητὰς, αἰσθάνοσαι τὴν ἀνάγκη νὰ τιμῆσαι καὶ τὸν Κύπριον ἀνθολόγο, ποῦ μὲ τόση ἀγάπη καὶ στοργή, ἀλλὰ καὶ μὲ τόση κριτικὴ εὐσυνειδησία καὶ ἀντιλήψην ἐμόχθησε καὶ ἐπέτυχε νὰ παρουσιάσῃ ζωντανὰ καὶ χαρακτηριστικὰ τὴν ψυχὴ καὶ τὴν ποίησιν τοῦ τόπου του.

M. N.

*

Νίκου Κρανιδιώτη: «Σπουδές». Ἐκδόση Ἑλληνικοῦ Πνευματικοῦ Ὁμίλου Κύπρου, 1951.—Κ. Σπυριδάκις, ὃ ἄνθρωπος καὶ τὸ ἔργον του». Δευκωσία Κύπρου, 1951.

Χαμηλόφωνος καὶ ἀπαλός, ἀλλὰ καὶ θερμὸς καὶ ζωντανός εἶναι ὃ τόνος τῶν ποιημάτων τοῦ κ. Κρανιδιώτη. Μπορεῖ νὰ μὴ δοκιμάξῃ μεγάλες πτήσεις, ἀλλὰ ἢ ἀτμόσφαιρα, μέσα στὴν ὁποίαν ζοῦν καὶ τὴν ὁποίαν ἐκφράζουσι τὰ ποιήματά του, εἶναι ἢ ἀτμόσφαιρα τῆς ἀγνῆς καὶ καθαρῆς ποιήσεως. Μακριὰ ἀπὸ ἐκζητήμενους καὶ ψεύτικους ἐκφραστικούς τρόπους, μακριὰ ἀπὸ ἄψυχα καὶ κρῶα ἐκεφαλικά κατασκευάσματα, ὃ Κύπριος ποιητῆς ἀφήνει τὴν καρδιά του νὰ λαλήσῃ ἐκ τοῦ περισσέματός τῆς. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ τραγοῦδι του εἶναι γεμάτο ἀπὸ αἰσθημα: ἀπὸ εὐγενικὴ μελαγχολία καὶ συγχρόνημην χαρὰ, ἀπὸ θλιμμένη νοσταλγία καὶ βαθσιὰ ἐλπίδα, ἀπὸ πικρὰ ἄλεγετα καὶ φωτεινὸς ἔμνος. Τὸ κλίμα αὐτὸ ἀποπνέει ἴσως μιὰν κάπως πιὸ αἰσθητικὴ καὶ πιὸ βαρσιάν ἀπαισιοδοξία, ποῦ θὰ προτιμούσαμε νὰ μὴν ὀπῆρχε, ἀλλὰ πάντως ὃ σεμνὸς καὶ εἰλικρινῆς τόνος τῶν ποιημάτων καὶ ἢ λιτῆ, ἀλλὰ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ πιὸ ταιριαστὴ καλλιτεχνικὴ μορφὴ τους, συγκινοῦν καὶ θέλγουν.

Μὲ τὴν ἄλλη του ἐργασία, μιὰ λιγοςέλιθη μελέτη γιὰ τὴν ἀξία καὶ τὸ ἔργο ἐνός ἐκλεκτοῦ Κυπρίου πνευματικοῦ ἀνθρώπου, τοῦ Γυμνασιάρχου τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου κ. Κ. Σπυριδάκι, ὃ κ. Κρανιδιώτης μᾶς παρουσιάζει μιὰν ἄλλη ἀξιόλογη πλευρὰ τοῦ πολυσύνθετου ταλέντου του καὶ μᾶς δείχνει: ὅτι δὲν εἶναι μόνον ἓνας εὐγενικὸς καὶ λεπταίσθητος ποιητῆς, ἀλλὰ καὶ ἓνας βαθύς καὶ στοχαστικὸς μελετητῆς.

M. N.

*

J. H. Schultz: «Bionome Psychotherapie» (ἔκδ. Georg Thieme, Stuttgart 1951). Ὁ καθηγητῆς τῆς Νευρολογίας καὶ Ψυχιατρικῆς J. H. Schultz μὲ τὸ νέον του ἔργον: «Βιόνομος ψυχοθεραπευτικῆ» προσφέρει μιὰν νέαν συμβολὴν εἰς τὸν κλάδον τῆς θεραπευτικῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νεωτέρων ἀντιλήψεων τῆς ἐπιστήμης. Χρησιμοποιοῦν τὸν ἑλληνικὸν ὄρον «βιόνομος» θέλει νὰ διγοραμμίσῃ τὴν ἀνάγκη, ὅπως ἢ θεραπευτικῆ καὶ ἰδιαίτερος ἢ ψυχοθεραπευτικῆ, βασίζεται ἐπὶ τῶν κανόνων ἐκείνων οἱ ὁποιοὶ διέπουν τὴν ὄλην ζωὴν, τὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου. Μὲ τὴν ἐπιστημονικὴν του διαύγσιαν καὶ τὴν συστηματικότητά του ὃ καθηγ. Schultz χρησιμοποιοῖ ὄλα τὰ νεώτερα δεδομένα τῆς φυσικῆς, τῆς βιολογίας, τῆς ψυχολογίας, μὲ τὰ ὁποῖα δημιουργεῖται νέα τάσις εἰς τὴν ἐπιστήμην εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὴν ἀντιλήψιν τοῦ ἀνθρώπου, διὰ νὰ συνθέσῃ μιὰν πληροτέραν ἀποφιν περὶ τῆς ψυχοθεραπευτικῆς.

Ὁβτὼ π. χ. αἱ νεώτεροι ἀντιλήψεις τῆς φυσικῆς (Planck, Heisenberg κλπ.) περὶ τῆς φυσικῆς αἰτιότητος, τῆς βιολογίας (Uexküll, Hartmann κ. ἄ.) περὶ τῆς σκοπιμότητος τῆς ζωῆς, καὶ τῆς ψυχολογίας (Weizsäcker, McDougall) περὶ τῆς συνόλης θέσεως καὶ ἀξίας τῆς προσωπικότητος, διὰ νὰ ἀναφερῶμεν μόνον μερικὸς ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς, τὰς ἐργασίας τῶν ὁποίων χρησιμοποιοῖ ὃ Schultz, ἐξαικοῦν τεραστίαν καὶ αὐτόχρημα ἐπανάστατικὴν ἐπίδρασιν ὄχι μόνον ἐπὶ τῆς ἀνθρωπολογίας καὶ ἀνθρωπογενετικῆς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς θεραπευτικῆς.

Συνεπῆς πρὸς τὰς ἀπόψεις ταύτας ὃ καθηγητῆς Schultz ἐρυσθῆ εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον τοῦ ἔργου του τὴν θέσιν τοῦ ἱατροῦ καὶ τοῦ ἄρρώστου εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὴν ψυχοθεραπείαν, εἰς τὸ δεῦτερον τοὺς νόμους καὶ τοὺς κανόνας τῆς ζωῆς καὶ τῆς ψυχῆς, τοὺς ὁποίους περιλαμβάνει ὑπὸ τὸν γενικὸν ὄρον «βιονομία» (bionomie), εἰς τὸ τρίτον τὸν ὀργανισμόν ὡς σύνθετον καὶ τὴν θέσιν τοῦ ζωικοῦ, τοῦ ψυχικοῦ καὶ τοῦ πνευματικοῦ μέρους εἰς αὐτόν. Εἰς δὲ τὸ τελευταῖον μέρος τοῦ βιβλίου του ὃ σ. μελετᾷ τὴν φύσιν τῆς «νευρώσεως» ἢ ὁποῖα εἶναι χαρακτηριστικῆ, ὅπως λέγει, ἂ—ἢ ἀντιβιόνομος κατάστασις.

Ὁ νευρωτικὸς ἔχει ἀπαρνηθῆ ἓνα ἢ περισσότερος κανόνας τοῦ ὕγιου βίου, ὃ ὁποῖος περιλαμβάνει ὄλην τὴν πραγματικότητά τῆς ὀργανικῆς, τῆς ψυ-

χι κῆς καὶ πνευματικῆς ὑποστάσεως τοῦ ἀνθρώπου.

Πᾶσα λοιπὸν ψυχοθεραπευτικὴ, εἴτε μικρὰ, εἴτε μεγάλη, διὰ νὰ εἶναι πλήρης, πρέπει νὰ περιλαμβάνῃ ἑλὴν τὴν πραγματικότητα τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἔννοιαν. Ἡ πραγματικὴ, ζωντανή, ἀντίληψις ὀλοκλήρου τοῦ ὄργανισμοῦ ἀποτρέπει τὴν ἀσφαλεστέραν καὶ σαφεστέραν ὁδὸν διὰ τὴν ὀρθὴν ψυχοθεραπείαν καὶ τὴν ἔρπυναν τῆς ἱατρικῆς ψυχολογίας (σ. 124, αἱ ὑπογραμμίσεις τοῦ σ.). Ὁ δὲ ἐπιλαμβανόμενος τῶν θεραπευτικῶν ἢ καὶ τῶν ψυχοθεραπευτικῶν προβλημάτων — πᾶς ἱατρός θλι. κατ' ἀρχὴν — ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ τὴν ἀληθῆ οὐσίαν καὶ τὴν ἔννοιαν τῆς ζωῆς, διότι ὅπως λέγει ὁ σ., πρόκειται νὰ καταβῆται εἰς τὸν ἄρρωστον ἢ ἀνάγκη μιᾶς νέας στάσεως εἰς τὴν ζωὴν διὰ νὰ θεραπευθῆ ἀποτελεσματικῶς.

Βιόνομος ἄρμονία εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς ψυχοθεραπείας: Μία βαθεῖα αὐτογνωσία, αὐτοκυριαρχία, καὶ αὐτοσυνάντησις (σ. 175, αἱ ὑπογραμμίσεις τοῦ σ.).

Ἡ συνάντησις τοῦ ἀληθοῦς ἀνθρώπου εἶναι τὸ ἔργον τῆς ἀξίας τοῦ ὀνόματός της ἐπιστήμης τῆς σήμερον. Εἰς αὐτὴν τὴν συνάντησιν, μαζὶ μὲ πολλὰ ἄλλα ἔργα διασήμων συγχρόνων ἐργατῶν τῆς ἐπιστήμης, τὰ ὅποια παρουσιάζουν ἀπὸ τῶν στηλῶν των αἱ «Ἀκτινές», ἐρχεται νὰ βοηθήσῃ τόσοσ ἐπιτυχῶς καὶ εὐστόχως καὶ τὸ νεώτερον ἔργον τοῦ καθηγητοῦ J. H. Schultz «Bionome Psychotherapie». Ὁ ἐκδοτικὸς οἶκος Georg Thieme, μὲ τὴν ἔκδοσιν τοιούτων βιβλίων εἰς τὴν ἐποχὴν μας, προσφέρει ἀναντιρρήτως μίαν σπουδαίαν συμβολὴν εἰς τὸ ἐκδοτικὸν ἔργον, τὸ ὅποιον ὑπηρετεῖ τὴν ἀληθῆ ἐπιστήμην.

A. A. A.

★

High Horse Riderless by L. T. C. Rolt. Κάθε βιβλίον πού σάν θέμα του ἔχει τὴν κρίσι πού ἀντιμετωπίζει: ὁ πολιτισμὸς μας εἶναι ἀξιοπροσοχῆς.

Ἐνα τέτοιο βιβλίον εἶναι τὸ βιβλίον τοῦ L. T. C. Rolt «High Horse Riderless» τὸ ὅποιο ἔχει ἀποκτᾶ ἀκόμη πῶς πολὺ ἐνδιαφέρον, γιατί εἰς τὸ ἔχει γραφᾶ μέσα σ' αὐτὸ εἶναι καρπὸς προσωπικῆς πείρας ἐνὸς μηχανικοῦ πού ὑπῆρξε κατ' ἀρχὴν ἀδιάφορος γιὰ κάθε τι τὸ πνευματικὸ καὶ πού σιγά σιγά, ἀνεκάλυψε μὲ βᾶσι τὴν πέτρα του, ὅτι κάθε προσπάθεια γιὰ πρόοδο καὶ ἀληθινὸν πολιτισμὸ εἶναι μάταιη, ὅταν γίνεται ἔξω ἀπὸ τὰ πλαίσια τῆς πνευματικῆς δημιουργίας, ὅταν δηλαδὴ γίνεται χωρὶς βᾶσεις γερὰς πού, κατὰ τὸν συγγραφέα, εἶναι ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἡ διδασκαλία του.

«Ὅσο μεγαλώνομε—λέει ὁ σ.—τόσο πῶς καθαρὰ νοιθώμομε πόσα λίγα γνωρίζομε καὶ ἔτσι ἡ ζωὴ μας μᾶς ὀδηγεῖ, ὄχι εἰς τὴν ὑπερφάνεια, ἀλλὰ εἰς τὴν ταπεινὴν καὶ τὸν θαυμασμὸ ἐνώπιον τοῦ μεγαλείου τοῦ Σόμπαντος» καὶ μὲ βᾶσι τὴν

ἀποφί του αὐτὴ κάνει μὴ ἀνασκόπησι τῆς ἱστορίας ἢ ὅποια τὸν φέρνει εἰς τὴν μεσαιωνικὴ κοινωνία πού ἀντιμετωπίζει τὸν ἄνθρωπον ὡς ἓνα ἀτελὲς μῆμα μιᾶς φυσικῆς τάξεως πού δείχνει τὴν δύναμι καὶ τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ἀνάπτυξις ἔχει τὸ πλοῦτον καὶ τῆς γνώσεως καθὼς καὶ ἡ «κοσμικοποίησις» «secularization» τῆς Ἐκκλησίας ὡδήγητος εἰς μιᾶ διαφορετικὴν τοποθέτησι τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι τοῦ φυσικοῦ κόσμου.

Ἡ ἠθικὴ πτώσις ἦταν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ὀλιστικῆς ἀντιμετωπίσεως τοῦ φυσικοῦ κόσμου μὲ ἄμεσο ἀποτέλεσμα τὴν ἀκράτητη ἀνάπτυξι τῆς ἐλευθερίας, τῶν ὀλίγων εἰς βᾶρος τῶν πολλῶν καὶ τὸν γενικὸ ἔσπεσο τὸ ἄτομον πού συνῶδευος τὴν ἀπελευθέρωσι τῶν ἐντικειμένων.

Στὸ φῶς λοιπὸν τῆς ἱστορίας βλέποντας ὁ σ. τὴν κρίσι τῆς ἐποχῆς μας τονίζει: ὅτι ἡ κρίσις αὐτὴ πού ὀδηγεῖ εἰς τὸ χάος καὶ τὸν βαρβαρισμὸ δὲν μπορεῖ νὰ βρῆ τὴν λύσι τῆς ζωῆς χωρὶς νὰ προηγηθῆ ἡ ἀναγνώρισις τῆς εὐθύνης τῶν ἀτόμων μὲ τὴν κρίσι αὐτὴ καθὼς καὶ τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων τὰ ὅποια πρέπει νὰ γίνωνται σεβαστὰ μὲ βᾶσι τὸν ἠθικὸ Νόμον.

Ἀναμόρφωσις καὶ ἀναγέννησις τοῦ πολιτισμοῦ μας, ἐσπεμένως, θὰ γίνῃ μόνο ἐάν ἡ κοινωνία μπορεῖ νὰ νοιώσῃ τίς εὐθύνες της, γίνῃ δηλαδὴ μιᾶ ἐπεύθυνη κοινωνία, γιὰ τὴν ἀξιοποίησι τῶν δυναμῶν πού διαθέτει: ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ φύσις.

Γιὰ μιᾶ φορά ἀκόμη ἓνας ἄνθρωπος ἔσκειν ἀπὸ τὸν περιωρισμένον κόσμον τῆς μηχανῆς γιὰ νὰ καταλήξῃ, ἀπογοητευμένος ἀπὸ τὴν στενότητα τοῦ κόσμου αὐτοῦ, εἰς τὴν δύναμι τοῦ πνεύματος μπροστὰ εἰς τὴν ὅποια, μόνον, ἀξίζει νὰ σκύψῃ κανεῖς.

★

Prospect for Christendom (Essays in Catholic Social Reconstruction) edited by Maurice B. Reckitt. Τὸ βιβλίον αὐτὸ, μὴ πολὺ ἐνδιαφέρουσα μελέτη γύρω ἀπὸ διάφορα κοινωνικὰ ζητήματα καὶ συγχεκριμένα γύρω ἀπὸ προβλήματα σχετικὰ μὲ τὸ ἄτομον, τὴν συμβίωσι του εἰς τὴν κοινωνία καὶ τὸν πολιτισμὸ γενικὰ μὲ ἄλλες του τίς ἐκφάνσεις, σκοπὸ ἔχει νὰ δείξῃ πᾶν ὡς ποῖα βᾶσι ἡ χριστιανικὴ κοινωνικὴ ἔρασις μπορεῖ ν' ἀναπτυχθῆ καλύτερα καὶ πῶς ἀληθινὰ ἡ κοινωνία μᾶς εἰς τὴν ὅποια ζοῦμε μπορεῖ νὰ προοδύσῃ.

Ὁ σκοπὸς αὐτὸς ἐπιδιώκεται, ἀπὸ τοὺς συγγραφῆς τοῦ βιβλίου, μὲ βᾶσι τὴν ἀρχὴν ὅτι «αὐτὸ πού κάνομε πρὸς ὄψαν Θεοῦ καὶ ὅτι κάνομε, γενικὰ, γιὰ τοῦτον τὸν σκοπὸ πρέπει νὰ γίνονται μὲ προσοχὴ καὶ μελέτη» πρᾶγμα πού τοὺς κάνει εἰς τὴν γράφουσαν νὰ τὰ γράφουν μὲ ταπεινὴν καὶ συναίσθησι.

Καὶ ὡς ἐπέκτασι τῆς βασικῆς αὐτῆς ἀρχῆς διαβλέπει κανεῖς τὴν πίστι τῶν συγγραφέων τῶν διαφόρων ἔργων πού ἀποτελοῦν τὸ βιβλίον αὐτὸ, ὅτι, ἐν καὶ ἡ τέλεια κοινωνία εἶναι οὐτοπία, ἐν τοῦτοις δὲν εἶναι οὐτοπία τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ

Ἰτακοῦ στὸν Νόμο τοῦ Θεοῦ ἐγγυᾶται μιά ὕγια κοινωνία. Καί ἡ πίστις αὐτὴ προβάλλεται σὰν καρπὸς πείρας καὶ ἐπιστημονικῆς καὶ ἀντικειμενικῆς ἐρεύνης τῶν γινικῶν καὶ ἐπὶ μέρους κοινωνικῶν προβλημάτων.

Ἡ ἴδια δὲ πίστις καλεῖ δούρειοὺς θέλουν νὰ δοκιμάσουν τὴν δύναμιν τῆς γιὰ νὰ τὴν κάνουν πρᾶξι μέσα στὴν καθημερινὴ ζωὴ, πρᾶγμα ποῦ ἀπαιτεῖ ὅπως υπογραμμίζεται στὸ τέλος τοῦ βιβλίου, ἀκούραστους ἀγωνιστὰς γιὰ τὴν δημιουργία ἐνὸς Χριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ, ἀγωνιστὰς ποῦ στὴν πρᾶξιν θὰ δεῖξουν ὅτι «ἡ ἐποχὴ τῆς πίστεως δὲν ἀνῆκε στὸ παρελθὸν ἀλλὰ στὸ μέλλον».

★

Mysticism Old and New by Arthur W. Hopkinson. Χωρὶς δὲ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου αὐτοῦ νὰ προσπαθῆ νὰ δώσῃ μιά περὶ μυστικισμοῦ πλήρη μελέτη ἢ ν' ἀναθεωρήσῃ ὅτι ἔχει γραφῆ γιὰ τὸν μυστικισμό, θέλει ἀπλῶς νὰ δώσῃ ἀπάντησι σὲ μερικὰ ἐρωτηματικὰ ποῦ ὁ μυστικισμὸς δημιουργεῖ εἰς τοὺς ὁπαδοὺς του εἰς τοὺς ἀντιπάλους του.

Κατ' ἀρχὴν ὁ σ. δίνει μιά περιγραφή τοῦ τί εἶναι μυστικισμὸς ἐν σχέσει μὲ ἄλλους τρόπους ἐπαφῆς μὲ τὸν Θεὸν ἀνοδοῦσι δὲ τὴν περιγραφή του αὐτὴ μὲ τὴν πείρα μικρῶν ἢ μεγάλων μυστικιστῶν ποῦ ἔκαναν χρῆσι τοῦ μυστικισμοῦ τους στὴν ποίησι, τὴν πρόζα καὶ ἄλλες ἐμφανίσεις πνευματικῆς δημιουργίας.

★

1) Philosophy and Politics by Bertrand Russel F. R. S. 2) Man in the Modern World by Julian Huxley. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ βιβλία ἔχουν δύο κοινὰ σημεῖα, πολὺ ἐνδιαφέροντα, πρῶτον ὅτι καὶ τῶν δύο οἱ συγγραφεῖς εἶναι ὀρθολογισταὶ καὶ δεῦτερον ὅτι, ἂν καὶ ὀρθολογισταί, δὲν μποροῦν νὰ ξεφύγουν ἀπὸ τὴν σφαῖρα τῶν πνευματικῶν ἀξιών μέσα στὴν ὅποια κινοῦνται.

Ἔτσι ἐνῶ ὁ Russel στὸ βιβλίον του «Φιλοσοφία καὶ πολιτικὴ» καταλήγει στὸ συμπέρασμα πὼς κάποια «πίστι» εἶναι ἀπαραίτητη στὴν πολιτικὴ ζωὴ, γιὰτι χωρὶς αὐτὴν ὁ μηχανικὰ ἐνωμένος μὰ πολιτικὰ χωρισμένος κόσμος δύσκολα μπορεῖ νὰ ἐπιζῆσῃ, ὁ Julian Huxley στὸ βιβλίον του «ὁ ἄνθρωπος μέσα στὸν σύγχρονον κόσμον» — ποῦ εἶναι μιά σειρά δοκιμίων ποῦ ἔχει γράψῃ κατὰ καιροὺς ὁ συγγραφεὺς — δεῖχνει ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ἀναγνωρίσῃ τὸν πνευματικὸν παράγοντα σὰν βασικὸ στοιχεῖον τῆς ζωῆς.

Ὅσοι λοιπὸν ἔχουν ἀμφιβολίας γιὰ ὅσα οἱ πιστοὶ ἐκπρόσωποι τῆς Ἐπιστήμης γράφουν, ἄς διαβάσουν τὰ βιβλία αὐτὰ καὶ ἄς γύρουν γιὰ λίγο τὸ δρᾶμα τοῦ ἐπιστήμονος ποῦ δὲν βρῆκε τὸν ὄρομό του, ἀλλὰ ποῦ σιγὰ-σιγὰ, ἐφ' ὅσον εἶναι ἐντιμὸς ἄνθρωπος, ἀναγκάζεται νὰ ἀναγνωρίσῃ, ἔστω καὶ βραδυπορῶντας καὶ μὲ δικούς του τρόπους, τὴν ἀξία τῆς μοναδικῆς Ἀληθείας.

Man: His Origin And Destiny τοῦ E. L. Mascall («Ὁ ἄνθρωπος: Ἡ καταγωγή του καὶ ὁ προορισμὸς του»).

Μέσα στὸν πολὺ ὄρυθο, ποῦ γίνεται ἀπὸ διαφόρους συγγραφεῖς γιὰ τὸν προορισμὸ τοῦ ἀνθρώπου, βλέπει κανεὶς μερικὰ βιβλία ποῦ πραγματικὰ καθοδηγοῦν τὸν ἄνθρωπο στὴν κατανόησι τοῦ πραγματικοῦ του προορισμοῦ καὶ στὴν ἐξαγωγή τῶν συνεπειῶν αὐτῆς τῆς κατανόησεως. Σὰν ἓνα τέτοιο βιβλίον δὲν θάταν τολμηρὸ νὰ νὰ χαρακτηρίσῃ κανεὶς τὸ μικρὸ βιβλίον τοῦ E. L. Mascall, Man: His Origin And Destiny.

Ὁ σ. καταπιάνεται μὲ τὸ θέμα τὸν ὅχι γιὰ νὰ κἀν φιλολογία ἢ γιὰ νὰ ἐπιδείξῃ θεολογικὰς γνώσεις, ἀλλὰ γιὰτι νοιώθει ἐπιτακτικὰ νὰ τοῦ ὑπαγορεύῃ ἢ σύγχρονῃ πραγματικότητι τὴν ἀνάγκη νὰ γνωρίσῃ ὁ ἄνθρωπος τὸν ἑαυτὸ του.

Ἄλλὰ, πρὶν ὁ σ. προχωρήσῃ στὴ διασάφησι τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς προσλεύσεώς του, ἀρτίζει τὸν ἀναγνώστη γὰ βγάλλῃ μόνος του τίς συνέπειας μιᾶς παρεξηγημένης ἐρμηνείας τοῦ προορισμοῦ μας παρουσιάζοντας ὅσο μπορεῖ πρὸ σύντομα τὴν εἰκόνα τοῦ ἀποτυχημένου ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος φαίνεται γομνὸς ἀπὸ κάθε ἀξία, αἰτία κάθε κκοῦ, ἔτοιμος νὰ καταστρέφῃ μὲ τὰ ἴδια του τὰ χέρια τὸν ἑαυτὸ του.

Καὶ ἐνῶ βλέπομε τὸν Δημιουργὸ νᾶχη βάλλει μίαν ἐκπληκτικὴν τάξι στὴν ἐξέλιξι τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, παρατηροῦμε τὸν ἴδιον τὸν ἄνθρωπο νᾶχη ἀναποδογυρῆσι καὶ καταστρέφῃ τὴν θεῖα αὐτῆς ἱεραρχία. Μιά χαρακτηριστικὴ τοῦ σ. εἰκόνα δεῖχνει πὼς ὁ ἄνθρωπος ἄλλαξε τὴν σειρά Θεός-ἄνθρωπος-πράγματα-χρήματα γιὰ νὰ τὴν κἀν χρήματα-πράγματα-ἄνθρωπος-(Θεός;) καὶ φέρνει στὴ σκῆψι τοῦ ἀναγνώστου τὴν πραγματικὴ αἰτία τῆς ἀποτυχίας τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ προσωπικότης τοῦ ἀνθρώπου, ποῦ γι' αὐτὴ θυσιάστηκε ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς καὶ ἔγιναν τόσες θυσίαι, ἐπειδὴ ἀκριδῶς ἔχασε τὴν θέσι τῆς μέσα στὴν Δημιουργία, ἔβαλε σὲ κίνδυνον καὶ τὴν ἄλλη τῆς ὑπόστασι. Ὁ θεὸς, λοιπὸν, προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου προβάλλει τίς ἀξιώσεις του, δίνοντας ὅμως καὶ τὴν δυνατότητα γιὰ μιά ἀνώτερη καὶ καλύτερη ζωή...

Ὁ σ. δὲν παραλείπει νὰ δεῖξῃ καὶ τὴν ἄλλη ὄψιν. Τῆ ζωῆ, δηλαδὴ, τῆ φωτισμένη ἀπὸ τὴν θεῖα Χάρη, ποῦ συντροφεῖται τὸν ἄνθρωπο, ποῦ ἐκπληρῶνει τὸν ἀληθινὸν προορισμὸν του. Μᾶς τὸν δεῖχνει αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο σὰν τὴν μοναδικὴν ἀξία ποῦ ἀπομένει καὶ ποῦ θὰ ἀναδημιουργήσῃ τὴν κοινωνία καὶ τὴν οἰκογένεια. Δ. Σ.

★

Henri Mignet: Pour une éducation réaliste.

Μέσα στὸ πλῆθος τῶν ἐργασιῶν ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ καὶ τὸ βιβλίον τοῦτο ἀποτελεῖ μιά προσπάθεια γιὰ νὰ διατυπώσῃ τὰ μέσα μὲ τὰ

όποια ή εκπαιδεύσεις θα γίνη συγχρόνως πρακτική, ρεαλιστική. Και «ή πραγματικότερη αυτή δὲν εδρίσκειται οὔτε στὰ πράγματα οὔτε σὲ μόνη τὴν ἐπιθυμία καὶ ἐνδιαφέρεται κανεὶς γιὰ κάθε ἄλλο, πρακτικὸ καὶ σύγχρονο. Εδρίσκειται στὴν καλλιέργεια τοῦ πνεύματος».

Ἀπαραίτητη, κατὰ τὸν σ., γιὰ τὴν καλλιέργεια αὐτή, ἐκτός ἀπὸ τὴν διδασκαλία τῶν διαφόρων μαθημάτων, εἶναι ἡ ἠθικὴ διαπαιδαγώγησις τῶν μαθητῶν, ἡ ὁποία δὲν μπορεῖ νὰ γίνη ἀνεξάρτητη τῆς διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τῆς ἠθικῆς καὶ αὐτὸ πάλι δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ νὰ εἶναι ἐπηρεασμένο ἀπὸ τὴ Βίβλο.

Ἐδῶ ὁ εκπαιδευτικὸς καλεῖται νὰ γίνη ὁ διαμορφωτὴς τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως τοῦ μαθητοῦ, καλεῖται στὴ διπλὴ ἐργασία: νὰ ὑποδείξη τὸ καθήκον καὶ νὰ διδάξῃ μὲ τὸ παράδειγμα. Πρέπει νὰ εἶναι, λέγει ὁ σ., ἀπὸ τοὺς διδασκάλους ἰσχυροὺς, τοὺς ὁποίους μὲ τόσο σεβασμὸ ἀναφέρει ὁ Régny: «Οἱ παλαιοὶ μας διδάσκαλοι δὲν ἦσαν μόνο πολῖται τῆς παλαιᾶς Γαλλίας... Θὰ τοὺς ἐκπλήξω: μᾶς ἐδίδασκαν τὸ ἴδιο πρᾶγμα μὲ τοὺς ἱερεῖς. Καὶ οἱ ἱερεῖς ἐδίδασκαν τὸ ἴδιο πρᾶγμα μ' αὐτούς. Καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ καὶ μαζὶ τοὺς οἱ γονεῖς μας, μᾶς ἐδίδασκαν τὴν ἠθικὴν, ἡ ὁποία ἐδημιούργησε τὴ Γαλλία καὶ ἡ ὁποία ἀκόμη καὶ σήμερα τὴν ἐμποδίζει: νὰ καταστραφῇ».

Ἀπὸ τὸν κύκλο τῆς ὄλης ἐρεῦνης τοῦ Mi-gnot δὲν διαφεύγει ἡ σημασία τοῦ κινηματογράφου γιὰ τὴν ἐκπαίδευσι. Ἐξστᾶζει τί δίδει ὁ σημερινὸς κινηματογράφος καὶ διαπιστώνει ὅτι κατ'ἔντησε νὰ εἶναι, ἐκτός ἀλαχίστων ἐξαιρέσεων, ἓνα μέσο διαφθορᾶς, ἓνα δηλητήριο ποὺ ἐλαττώνει τὴ φυσικὴ καὶ πνευματικὴ μας ὕψαι. Εἶναι «τὸ ὄπιον τοῦ λαοῦ». Ὅπως βρίσκεται λοιπὸν σήμερα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχη ἀγαθὴ ἐπίδρασι στὸ παιδί.

Ἄν ὁμως ἀναπτυχθῇ καλὰ καὶ χρησιμοποιηθῇ κατάλληλα μπορεῖ νὰ ἀποβῇ βοηθητικὸ—καὶ μόνο βοηθητικὸ, τονίζει—τῆς ἐκπαιδεύσεως.

Καὶ καταλήγει: «Ἡ γλώσσα εἶναι τὸ καλλίτερο καὶ τὸ χειρότερο πρᾶγμα. Τὸ χαρτί ἀνέχεται τὸ καὶ τὸ κακὸ, τόσο τὸ ψεύτικο ὅσο καὶ τὸ ἀληθινὸ, τόσο τὸ κακὸ ὅσο καὶ τὸ καλὸ. Ἡ ὀθόνη ἐπίσης».

Σὲ μᾶς ἀπόκειται νὰ προτοιμάσωμε καλλιτεργημένα πνεύματα ποὺ δὲν θὰ ἐγκαταλείπονται οὔτε στὰ θάλαττα τῶν σοφισμάτων τοῦ λόγου οὔτε στὴν ἀπάτη τοῦ ἐντύπου οὔτε στὴ μαγεία τῶν φωτεινῶν προβολῶν.

Ἡ ἐργασία δὲν εἶναι μικρὴ».

Νὰ ἔχη ἄραγε κανεὶς ἀντίρρηση γιὰ τὸ μέγεθος τῆς ἐργασίας ποὺ περιμένει τὸν ἐκπαιδευτικὸ;

M. K.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Μία πρόσφατη ἐκδοσις τῆς «Collection des maîtres» γιὰ τὸν γνωστὸ ζωγράφου Georges Rouault ξαναφέρει τὸ θέμα «μοντερνισμὸς καὶ πίστις». Ἡ ἀντίληψις πὼς ὁ Χριστιανισμὸς συνταυτίζεται μὲ τὸν συντηρητικισμὸ, στὴν Τέχνη, διαψεύδεται ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ πιστοῦ—τοῦ ἀγίου τῆς σύγχρονης γαλλικῆς ζωγραφικῆς—Georges Rouault ποὺ στάθηκε ὁ πιὸ πιστὸς μαθητὴς τοῦ Gustave Moreau. «Κανένας ζωγράφος—ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Giotto ἀκόμη—δὲν μᾶς ἔδωσε τὴν χριστιανικὴν θαλπωρὴν, ὅσο ὁ Rouault» γράφει ὁ αἰσθητικὸς Marcel Brion.

—Τρεῖς μελέτες τοῦ καθηγητοῦ στὴ Σορβὸνη Louis Réau ποὺ κυκλοφοροῦν σὲ καλλιτεχνικὲς ἐκδόσεις, μὲ ἐξαιρετικὰς φωτογραφίαις μνημείων, ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸν οἶκον Fernand Nathan, ἔχουν σκοπὸ νὰ κάνουν προσιτὸν στὸ σύγχρονο κοινὸν, τὸν πλοῦτον τῶν παλιῶν μνημείων τοῦ παρελθόντος, καὶ ἀναφέρονται: στὶς παλιὰς ἐκκλησίας, βασιλικὰς καὶ ἱερὰ καὶ στὴ θρησκευτικὴ τέχνη τοῦ Μεσαίωνα.

—Ὁρισμένα βιβλία τέχνης, γύρω ἀπὸ τὰ χριστιανικὰ θέματα ἢ μνημεῖα ἔχουν κάνει: ἐξαιρετικὴ ἀντύπωση γιὰ τὴν καλλιτεχνικὴν τοῦ ἐμφάνει καὶ τὸν περιεχόμενον τους. «Le visage de Jesus» εἶναι ὁ τίτλος βιβλίου τοῦ Pierre Bourguet, ποὺ ἔχει ἀντικείμενον μελέτης τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ στὴν τέχνη καὶ στὴν ἱστορία. Δύο ἄλλα βιβλία «Μοναστήρια καὶ Ἀββατεῖα τῆς Γαλλίας» (Cloîtres et Abbayes de France) τοῦ πρώτου τοῦ Georges Pillement καὶ «Καθεδρικοὶ ναοὶ τῆς Γαλλίας» (Cathedrales de

France) τὸ δεύτερον τοῦ Maurice Malingue, προλογίζονται ἀπὸ τὸν Daniel-Rops.

—Τὸ θεατρικὸ ἔργο τοῦ Gabriel Marcel «Le chemin de crête», ἐκυκλοφόρησε σὲ βιβλίο ἀπὸ τὴς ἐκδόσεις Crasset. Τοῦ ἴσου συγγραφέως ἐξακολουθεῖ καὶ παίζεται μὲ ἐπιτυχία τὸ ἔργο «La chapelle ardente». Τὸ ἔργο ἔχει: γιὰ βασικὸν θέμα τὴν δυστυχία τῆς ψυχῆς.

—Ἀναθεωρημένο τὸ «Partage de Midi» τοῦ P. Claudel ἔχει κυκλοφορήσει μὲ προοπτικὴν τὸ ἀνέδασμά του στὴ σκηνήν.

—Ἐκυκλοφόρησε τὸ γνωστὸ θεατρικὸ ἔργο τοῦ Fr. Mauriac «Ἀσμοδαῖος».

—Ὁ κινηματογράφος ἐπιχειρεῖ νὰ ἐκλαικεύσῃ σὲ μὴ καινούργια ὠφέλιμη προσπάθεια (film sur l'art) τὸ πλοῦστον ὄλικὸν ποὺ δίδουν τὰ ἔργα τέχνης. Ἐπιχειρεῖ δηλαδὴ νὰ δώσῃ σὲ φιλμ τὴν ζωγραφικὴν καὶ τὴς εἰκαστικὰς τέχνες. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ πιστεύεται πὼς θὰ φέρῃ σ' ἐπαφὴ τὸ μεγάλον κοινὸν μὲ τὴν μεγάλην τέχνην. Ἐταῖ μὲ βᾶσι τὴν νωπογραφίαν τοῦ Giotto παλαιότερα εἶχαν τεθῆ σὲ κυκλοφορίαν τὰ films du cinéma de l'immobilité) «Σκηνῆς ἀπὸ τὸ βίον τοῦ Ἰησοῦ». Καὶ ἀργότερα ἀπὸ τὴς εἰκαιογραφίαις τοῦ Jérôme Bosch ὁ «Γήϊνος Παράδεισος».

—Ἐφῆτος ὁ André Bureau μὲ βᾶσι τὰ γλυπτὰ τῶν καθεδρικῶν ναῶν ἔδωσε τὸ ἄσφαγον καὶ ἄριτον τεχνικὸν φιλμ «Τὸ Ἑθαγγέλιον ἐπὶ τὴν πέτραν» (Μουσικὴ: Jacques Chailley).

—Τὸ γνωστὸ μυθιστόρημα τοῦ G. Bernanos «Le journal d'un curé de campagne» (τὸ ἡμερολόγιον ἐνὸς ἱερέως τοῦ χωριοῦ) ἔγινε φιλμ

από τον Robert Bresson που τιμήθηκε με το βραβείο Luis Delluc.

— Στο κινηματογραφικό φεστιβάλ της Βενετίας έκαναν εντόπιοι τα έξι της κινηματογραφικά έργα με χριστιανική ατμόσφαιρα: «Saint François, chantre de Dieu (ο Άγιος Φραγκίσκος, ο δμνητής του Θεού)», τα έργα θρησκευτικής πνοής: «Ευκολώτερον έστι κάμηλον...» (il est plus facile à un chameau...), «ή πρώτη μετάληψις» (Première Communion) και το «αύριο θα είναι πολύ άργα» (Demain il sera trop tard).

Άκόμα ευγύρισθηκαν δύο νέα έργα με θέμα την Ίωάννα της Δωραίνης και με τίτλους: «ή Ίωάννα και οι Δικαστές. (Jeanne et les Juges) του Thierry Maulnier και «ή Παρθένος» του Audiberti.

Κ. ΔΑΜ.

Μέσα στο πρόγραμμα, που έχει εφαρμοσθή από τη χριστιανική κίνηση των Έλλήνων της Γαλλίας συμπεριλαμβάνονται και οι εκδρομές, υπό μορφήν μορφωτικού και ένισχυτικού χαρακτήρος. Τελευταία έγινε μία δεκαπενθήμερη επίσκεψις στην Ίσπανία με συμμετοχή πολλών επιστημόνων και φοιτητών.

Ίδιαίτερη εντόπιοι έκανε εις τους Ίσπανούς ή γενική συμπεριφορά των εκδρομίων στη χώρα τους καθώς και τα πνευματικά ενδιαφέροντά τους.

Μετά την επάνοδο συνεχίσθησαν οι δεκαπεν-

θήμερες ανά Σάββατο συγκεντρώσεις των έδω φοιτητών και επιστημόνων. Μεταξύ των αναπτυχθέντων θεμάτων συμπεριλαμβάνονται και τα έξι:

Χριστιανική κίνηση εις την Ελλάδα.

Σχέσις θρησκείας και βιολογίας.

Θρησκεία και Δίκαιον.

Η Έλληνις διά μέσου των αιώνων.

Ο Χριστιανισμός διά μέσου των αιώνων.

Γιατί είμαι χριστιανός;

Γάμος και Έκκλησία.

Τι άποσκοπει ή νέα επιστήμη «κυβερνητική»;

Θρησκεία και τέχνη.

Η επιστήμη των άστρων και το θρησκευτικό συναίσθημα.

Π. Α. Γ.

Ο Χριστ. Έκδοτ. Οίκος N. V. Gebr. Zomer — Keunings (Vitgeversmaatschappij) Wageningen, Holland ειχε την έμπνευσιν να ιδρύσθ ήσχηνη άλληλογραφίας μεταξύ των χριστιανών έδου του κόσμου διά την ανταλλαγήν σκέψεων επί των μεγάλων μεταπολεμικών προβλημάτων.

Γράφει λοιπόν και εις τας «Ακτίνας», άπειθυόμενος εις τους Έλληνας άναγνώστας διά την σχετικήν άλληλογραφίαν.

Η διεύθυνσις, δι' όσους επιθυμούν, είναι: «De Spiegel» Wageningen, Holland.

ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Συμπεράσματα από το Διεθνές Ίατρικόν Συνέδριον του Montpellier
(17 - 22 Ιουλίου 1951)

Ός μία άκόμη επιβεβαίωσις των άπόψεων περί της ύγείας, της άσθενείας και του άνθρωπίνου όργανισμού, αί όποια κατά καιρούς εξετέθησαν εις τας «Ακτίνας», έρχεται ή έκδοσις των συμπερασμάτων του Διεθνούς Ίατρικού Συνεδρίου του Montpellier, που μόλις έλήθη εις τα γραφεία των «Ακτίνας». Λόγω της σπουδαιότητός της την παραθέτομεν όλόκληρον:

Η έννοια της ύγείας εξεβλήθη βραδέως διά μέσου των αιώνων από του ιδιωτικού προς το κοινωνικόν. Εις το πεδίον τούτο, ως εις τόσα άλλα, λόγω της τεχνικής επαναστάσεως, ή σύγχρονος εποχή εις ταχίσαις και επαναστατικαίς μετατροπáis ν' αντικαθιστούν την βραδείαν ταύτην εξέλιξιν. Εις την μελέτην και εις την εκτίμησιν των μετατροπών τούτων, προς τον σκοπόν να τας κατευθύνου, επεδόθησαν έφετος εις Μονπελιέ, παραβάλλουσαι τας άπόψεις των θεωρητικών και την πείραν των πρακτικών, αί κοινωνικαί έδδομάδες της Γαλλίας.

Πρός τούτο έλαβον θέσιν εις το σημειον της διασταυρώσεως, όπου βιολογικαί και ψυχολογικαί ανακαλύψεις άφ' ένός και κοινωνικαί μεταβολαί άφ' έτέρου, μεταβάλλουν άκαταπαύτως τας συνθήκας της άνθρωπίνης ύγείας, και τούς τρόπους δι' ών δύναται ν' άσκηθή επίδρασις επί αútης.

Διά να δυναθής τις να κατευθύνη την χρήσιν των νέων αυτών μέσων ως και την διαρρύθμι-

σιν των νέων βιαδικών διαμορφώσεων, αναγκατον καθίσταται να λάβη πρό παντός θέσιν, έναντι των αξιών, αιτινες μόνα δύναται να φωτίσουν και να εμπνεύσουν μίαν άνθρωπίνην δράσιν.

1. Η ύγεια είναι βεβαίως άγαθόν, αλλά δέν είναι το ήπέρτατον άγαθόν του άνθρώπου. Προϋποθέται ίσορροπία και άρμονία, τόσον βιολογική δσον και ψυχολογική, αί όποιαί είναι χρήσιμα εις τον ήπέρτατον βαθμόν εις την άνάπτυξιν της άνθρωπίνης προσωπικότητος και εις την πραγματοποίησιν του προορισμού της, αλλά δέν άποταλει ή ύγεια την ήπερτάτην αξίαν της προσωπικότητος. Γφίστανται μάλιστα κλήσις, αιτινες δέν εξεπληρώθησαν ειμή διά της μετουσίωσεως της νόσου και του όνου.

2. Αί νέαι δυνάμεις, τας όποιαις αί σύγχρονοι ανακαλύψεις διδουν εις τον άνθρωπον, τόσον επί του έαυτού του δσον και των όμοίων του, δύναται να συντελέσουν εις την φυσιολογικήν

και ψυχολογικήν ευτυχίαν του δοφ και εις την καλύτεραν κοινωνικήν διαγωγήν του.

Τό πᾶν ἐξαρτάται ἀπό τήν φύσιν τῶν δυνάμεων αὐτῶν, ἀπό τοῦ σκοποῦ εἰς τήν ἐξυπηρέτησιν τῶν ὁποίων τάσσονται, καί ἀπό τήν προσαρμογήν τῶν μέσων αὐτῶν πρὸς τοὺς σκοποὺς τούτους. Θὰ ἦτο ἀντιθετος πρὸς μίαν ὀρθὴν ἀντίληψιν τῆς Θείας Προνοίας, ἡ ὁποία χρησιμοποιοῦν καί τὸν ἄνθρωπον εἰς τήν ἐκπλήρωσιν τῶν σχεδίων της, ἡ ἀρνηθῶμεν κατ' ἀρχὴν νὰ χρησιμοποιοῦμεν τὰ νέα μέσα τὰ ὅποια θέτουν εἰς τήν διάθεσίν μας αἱ νέαι ἀνακαλύψεις διὰ νὰ βελτιώσωμεν τὴν ἰδικήν μας υγείαν καὶ τὴν υγείαν τῶν ἀπογόνων μας. Ἄλλὰ μόνον με μεγάλην φρόνησιν ἐπιβαλλομένη ἀπὸ τοὺς ἀναριθμήτους καὶ συχνάκις ἀπροόπτους ἀντικτύπους πάσης παρεμβάσεως εἰς τὸ πεδίον τοῦ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ἡτις εἶναι ταυτοχρόνως τόσον περίπλοκος καὶ τόσον πλησίον τοῦ ἱεροῦ, πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦμεν τὰ μέσα ταῦτα. Τὸ ἦθ.κὸν αἰσθητικὸν πρέπει ἄλλως νὰ παρεμβάλῃ ἐδῶ διὰ νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ νὰ πράττωμεν τὸ κακὸν με τὴν πρόφασιν, ὅτι θὰ προκύψῃ καλὸν καὶ ἡ αἰσθησις τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ ἀποτρέψῃ νὰ στρέψωμεν τὰς δυνάμεις, τὰς ὁποίας ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει εἰς τὸν ἄνθρωπον ν' ἀποκτήσῃ, κατὰ τῶν σχεδίων ἀληθείας καὶ ἀγάπης, τὰ ὁποία ἐπιδιώκει διὰ τὴν ἀνθρωπότητα διὰ μέσου τῆς ἱστορίας.

3. Ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ἀνήκει εἰς τὸν Θεόν, οὐδαίς δύναται νὰ τὴν διαθέσῃ ἐλευθέρως ἢ νὰ στειρώσῃ τὴν πηγὴν της. Στενῶς συνδεδεμένη πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα μόνον ὑπὸ συνθήκας οὐρανοῦ τὴν ἀξιοπρέπειάν της δύναται νὰ χρησιμοποιοῦθῃ. Ἐκ τῶν ἔξω δὲν εἶναι δυνατόν νὰ κατευθύνωμεν ἕνα ἄνθρωπον προορισμὸν, τοῦ ὁποίου ἐκουσίως ἕκαστος πρέπει νὰ παραμυθῶν ὀρεσθῆναι.

4. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει προκειμένου περὶ τοῦ συνειδητοῦ ἢ ἀσυνειδητοῦ ψυχισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Οἰαδήποτε ἐν τῷ πεδίῳ τούτῳ παρεμβάσεις μόνον πρὸς τὸ συμφέρον τῆς προσωπικότητος—καὶ αὐτὸ με ἄκραν λεπτότητα—πρέπει νὰ ἐκτελεσθῆται, ὅχι διὰ νὰ ὑποβληθῇ αὐτὴ εἰς κηδεμονίαν ἀποβλέπουσαν εἰς σκοπὸν ἐξωτερικόν, οἰοσδήποτε καὶ ἂν εἶναι οὗτος, ἀλλὰ διὰ νὰ δοθῇ εἰς αὐτὴν καλύτερα γνῶσις καὶ διὰ νὰ δυναθῇ αὐτὴ νὰ καταστῇ περισσότερον κυρία τοῦ ἑαυτοῦ της.

5. Τὸ πρωταῖον αὐτὸ τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας καὶ εὐθύνῃς πρέπει νὰ δηγήθῃ τὸν ἄνθρωπον κατὰ τὴν διαμόρφωσιν τῶν κοινωνικῶν μηχανισμῶν ἀσφαλείας τῶν περὶ τὴν προσωπικότητα τυχόν λειτουργούντων. Πράγματι δὲν ἐφίσταται ἄλληθις ἀνθρωπίνῃ ἐλευθερίᾳ ἄνευ ἐλαχίστων ὀρίων ἀσφαλείας ἀλλ' ἡ ἐπαρβολικὴ ἀσφάλεια φρονεῖ τὴν ἐλευθερίαν. Ἡ ἀνθρωπίνῃ ἀσφάλεια μόνον εἰς ἰσορροπίαν, ἀκαταπαύστως ἀναθεωρουμένη καὶ ἀναενομένη, δύναται νὰ εὑραθῇ.

6. Ἄν καὶ δεχόμενοι εἰς τὸν ἀνώτατον δυνατὸν βαθμὸν τὴν συνδρομὴν τῶν ἰδιωτικῶν ἱδρυμάτων, τῶν ὁποίων θὰ συντονίζουμ καὶ θὰ ἐ-

λέγχουν τὴν δρᾶσιν, τὸ Κράτος καὶ ἡ Κοινωνία τῶν Κρατῶν ἔχουν τὸ δικαίωμα καὶ τὸ καθήκον—οὐδόμενοι τοὺς ἀνώτερος νόμους τοῦ φυσικοῦ δικαίου—νὰ ἐπιλαμβάνονται ἐκείνου τὸ ὅποιον εἰς τὸ πεδίον τῆς υγείας εἶναι κοινὸν ἀνθρώπινον ἀγαθόν. Ἄλλὰ μία υγειονομικὴ πολιτικὴ δὲν θὰ εἶναι πλήρως ἀνθρωπίνη, εἰμὴ ἂν εἶναι συνεχῶς καὶ ταυτοχρόνως μία μορφωτικὴ προσπάθεια ἡτις, χωρὶς ν' ἀποκλείῃ ἀπολύτως τὴν ἐφαρμογὴν μέτρων ἐξαναγκασμοῦ, δταν εἶναι ταῦτα ἀναγκαῖα, προτιμᾷ νὰ ζητῇ ἀπὸ τὰς συνειδήσεις νὰ προαχωρήσουν ἐλευθέρως εἰς αὐτὴν.

Ὁ ρόλος τῶν δημοσίων ἀρχῶν εἶναι πρωταρχικὸς εἰς τὴν προληπτικὴν ἱατρικὴν. Τὸ ἰδιάζον αὐτῆς ἔργον εἶναι νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰς γενικὰς βιοτικὰς συνθήκας, αἱ ὁποιαί εἶναι εὐνοϊκαὶ διὰ τὴν ζωὴν ὅλων καὶ πρὸ παντὸς συνίσταται εἰς τὴν καταπολέμησιν τῶν κοινωνικῶν νοσημάτων (ἀλκοολισμοῦ, ἀθλήτων ὀρων κατωκίας). Εἶναι παράλογον νὰ καθιστῶμεν ἐκ τῶν προτέρων ἀσθενεῖς ἐκείνους τοὺς ὁποίους θὰ προσπαθῶμεν κατόπιν νὰ θεραπεύσωμεν.

Προκειμένου περὶ θεραπευτικῆς ἱατρικῆς οἱ ἔχοντες τὴν εὐθύνην τῆς υγείας εἰς ὅλας τὰς βαθμίδας πρέπει νὰ προσπαθοῦν νὰ ἔχουν ὅπ' ὅσιν τῶν ὅλα τὰ συσκευασμένα στοιχεῖα, τόσον προσωπικὰ, οἰκογενειακὰ καὶ κοινωνικὰ, ὅσον καὶ βιολογικὰ καὶ κοινωνιολογικὰ. Πρέπει πάντοτε νὰ θεραπεύσωμεν ἕνα ἀσθενῆ καὶ ὅχι μίαν ἀσθένειαν. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν τεχνικῶν ἱατρικῶν καὶ κοινωνικῶν μεθόδων δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ ὡς συνέπειαν ν' ἀποβάλλῃ ἢ ἱατρικὴν τὸν ἀνθρώπινον χαρακτήρα της.

7. Μετὸ πρόβλημα τῆς υγείας εἶναι στενῶς συνδεδεμένον τὸ πρόβλημα τοῦ πληθυσμοῦ ἕφ' ὅσον ὁ παλλαπλασιασμοῦ αὐτοῦ θέτει τὸ ζήτημα τῆς συντηρήσεώς του.

Ἄν αἱ δημογραφικαὶ συνθήκαι δὲν προσδίδουν εἰς τὸ πρόβλημα τοῦτο ἐν Γαλλίᾳ τὸν χαρακτήρα προβλήματος ἀπαιτούντων ἄμεσον λύσιν, οὐχ ἦττον ἀποτελεῖ τοῦτο ἐν ἕκ τῶν σοβαρωτέρων προβλημάτων τοῦ συγχρόνου κόσμου, ἡ λύσις τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ εἰς μίαν θετικὴν εὐγονικὴν, λαμβάνουσα ὅπ' ὅσιν τὸν σεδασμὸν τὸν ὀφειλόμενον πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα, πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν εὐθύνην της ἕφ' ἐνὲς καὶ ἕφ' ἑτέρου εἰς τὴν ἔρευναν τὴν ἔχουσαν ὡς ἀντικείμενον τὴν ἀνακαλύψιν νέων τρόπων ἀυξήσεως τῶν μέσων διατροφῆς. Ἡ ἔρευνα αὐτὴ πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῇ μετὸ ζῆλον ἐπιστημονικὸν ἀνάλογον.

8. Ἡ παιδικὴ ἡλικία καὶ ἡ εφηβικὴ ἡλικία εἶναι ἐκείναι αἱ ὁποιαὶ ἀπαιτοῦν ν' ἀσκηθῇ ἐπιμελέστερον ἡ ἐπαγρύπνησις διὰ τὴν υγείαν, ὅχι μόνον τὴν φυσικὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἡθικὴν τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλ' ἡ ψυχολογικὴ τὴν ὁποίαν ἔχομεν εἰς τὴν διάθεσίν μας δὲν δύναται νὰ χρησιμοποιοῦθῃ χωρὶς νὰ ἐμπνέται ἀπὸ μίαν μεγάλην συναίσθησιν τῶν πολυπλόκων προβλημάτων τὰ ὁποια θέτουν ἡ κατανόησις, ἡ κατεύθυνσις, ἡ ὁλοκλήρωσις καὶ ἡ ἀνάπτυξις μιᾶς νέας προσωπικότητος εἰς τὰ διάφορα περιβάλλοντα, εἰς τὴν ζωὴν

των όποιων συµµετέχει. Αί άπαντήσεις τές όποιας ό ψυχολόγος δύναται νά δώση έν συνεργασία µετ' άλλων τεχνικών, εκπαιδευτικών, διδασκάλων, κοινωνικών έργων, Ιατρών και ψυχιάτρων δέν δύνανται ός επί τό πλείστον νά είναι, ειμή ένδειξεις υπαγορευόµενοι υπό τής φρονήσεως και όχι άλλάθητοι αποφάσεις.

9. Ό έφηδος επιδίδεται συχνάκις ένωρίτατα εις τήν έργασίαν. Πρέπει τότε νά καταβληθί φροντίς διά νά επιτευχθί άµοιβαία προσαρμογή των συνθηκών τής έργασίας και των συνθηκών υπό τές όποιας διατελεί ό έργασίον. Πρόβλημα ταυτοχρόνως τεχνικών, Ιατρικών και ψυχολογικών. Πρόβληµα τό όποτον συχνάκις περιπέλεκται από τήν ανάγκην άνακατάταξης και άναπροσαρμογής, ή όποία είναι ιδιαιτέρως δύσκολος εις τήν περίπτωσιν των καθυστερηµένων. Έν τούτοις μία καλή θέλησις θά έπρεπε νά επιτρέψι τήν έφαρμογήν.

10. Ειδικοί κίνδυνοι άπειλοϋν τήν συλλογικήν (δµαδικήν) Ιατρικήν. Αϋτή αϋτη ή εϋρύτης τής τείνει εις τό νά τήν καταστήσῃ άπάνθρωπον. Πρέπει ν' αντιδράσωµεν ιδιαιτέρως εις τά τρία πεδία, τής κοινωνικής ασφαλίσως, του νοσοκοµείου και τής προληπτικής Ιατρικής. Η κοινωνική ασφάλισις πρέπει νά διαµορφωθί προσλαµβάνουσα κατά τό δυνατόν τήν θέσιν της εις τήν άθρωπίνην κλίµακα. Τό νοσοκοµείον πρέπει ν' αποφεύγῃ τές γιγαντιαίας διαστάσεις των οικοδοµών και νά προβλέπῃ τεχνικάς εγκαταστάσεις και διοικητικούς οργανισµούς οσοβέτους τον προσωπικών και άνθρώπινων χαρακτήρα των Ιατρικών φροντίδων. Η προληπτική Ιατρική δέν πρέπει νά λησμονή, ότι τά μέτρα προσφάξως άκουδνται επί άνθρώπων άνηκόντων εις οίκογενειακόν περιβάλλον και έχόντων ιδιαιτέραν προσωπικήν ύπαρξιν. Ένας περιορισμός εις τές περιεργίας, εις τούς έλέγχους, και εις τούς εξαγωγασµούς είναι άπαραίτητος.

11. Ούτω υπό οίανδήποτε μορφήν και άν άσκηται ή Ιατρική, τοιούτοιον εις τές χώρας όπου είναι έπαρκώς άνεπτυγµένη (και ή άνάπτυξις αϋτή πρέπει νά έπισυµωθί εις τές άλλας χώρας) πρέπει νά περιφρουρηθούν τό επαγγελµατικούς άπόρρητον, τό δικαίωµα έλευθέρως εκλογής του Ιατροϋ και ή θεραπευτική έλευθερία, άπαραίτητα διά νά διατηρηθί ή προσωπική έλευθερία και ή έµπιστοσύνη.

12. Τιποτς τό καλόν δέν θά γίνῃ εις όλα τά πεδία, άν όλοι οι υπεύθυνοι διά τήν ύγείαν, τεχνικοί όλων των κλάδων και διάφοροι οργανωταί, όχι µόνον δέν έχουν οσοβαρές καταρτισθί εις τές ιδιαιτέρας εις τόν κλάδον των τεχνικών και επαγγελµατικών µεθόδους, αλλά δέν έµπνέωνται από φωτισομένην συνείδησιν και εϋρεταν κατανόσιν των άτοµικών και δµαδικών άναγκών, οδηγουµένη από τήν µελέτην τής ψυχολογίας του συγκεκριµένου και κοινωνιολογίας των διαφόρων κοινωνικών στρωµάτων.

13. Έν τούτοις ή κατάρτισις αϋτη, όρος άναγκαίως διά µίαν άξίαν του άνθρώπου λειτουργίαν των υγειονοµικών υπηρεσιών, δέν θά έπαρκέσῃ µόνη διά νά εξασφαλίσῃ τήν ύγείαν, άν δέν

δποστηριχθί από τά Ιδρύµατα. Εις τήν διαµόρφωσιν αϋτών, εις τούς κανόνες τής Ιδρύσεως και τής λειτουργίας των πρέπει νά ένοσρκώνωνται αι άπαιτήσεις του άνθρωπίνου αγαθού.

Πρέπει ρητός νά προβλέπωνται υπό των όργανικών καταστατικών και των πειθαρχικών κανονισµών. Μόνον ύπ' αϋτόν τον όρον αι άπαιτήσεις αϋται θά καταστή δυνατόν νά περιφρουρηθούν. Καί αϋτό πρέπει νά Ισχύσῃ εις όλας τάς βαθµίδας από τής άπλουστερας τοπικής κοινωνικής δηησείας, μέχρι τής παγκοσµίου οργανώσεως τής ύγείας.

Τέλος μία πολιτική τής ύγείας, οίαιδήποτε και' άν είναι αι επιτεύξεις της, οδδέποτε δύναται νά εξαλειφῃ τήν άπέραντον άνάγκην χριστιανικής αγάπης τήν όποιαν έχουν οι άνθρωποι. Η αγάπη αϋτή, τήν όποιαν μία υγειονοµική πολιτική οδδέποτε ήν µπορεί νά υποκαταστήσῃ, πρέπει νά είναι έν τούτοις τό υπέρτατον φώδ της και ή οδδάτη προσφυγή της.

ΕΝΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΓΑΛΛΙΚΟ ΦΙΛΜ :

"ΑΠΟΝΟΜΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ,,

Η εϋθανασία, ή άξία του όρκωτού συστήµατος και ή άξία τής δικαιοσύνης των άνθρώπων είναι τρία προβλήματα ποδ θέτει τό γαλλικό φίλμ «justice est faite» (σκηνοθεσία Ceyatte, διάλογος Spaan) και βραβεϊον του φεστιβάλ τής Βενετίας.

Ό Γάλλος Vandrémont βοηθεϊται εις τό χηµικόν έργαστήριόν του από τήν Lundestein, Λιθουανήν πτυχιόχοον Ιατρικής, µε τήν όποιαν συνδέεται. Οι γονεϊς του άντιτίθενται εις τόν γάµον και αι παράνοµοι σχέσεις συνεχίζονται. Ό Vandrémont προσβάλλεται από καρκίνον του άναπνευστικού συστήµατος, κατατρυχεται από φοβερός πόνους και εις στιγµές άπελπισίας, άποσπᾶ από τήν Lundestein, ή όποία τόν περιποιείται, τήν πρόσχσιν νά θέσῃ τέρµα εις τήν δυστυχίαν του, όπότς ήθελεν αϋτός κρίνει, ότι ό θάνατος θά ήτο προτιµότερος. Μετά διεταν ή Lundestein συνδέεται µε τρίτον πρόσωπον, µε τό όποιον έπιθυµει νά σχηµατίσῃ οίκογενεϊαν, εξακολουθαί θυως νά περιποιήται τόν Vandrémont. Η αδελφή του τελευταίου άνακαλύπτει τυχαίως τούς νέους δεσµούς τής Lundestein, ή όποία όλίγως ύρακ κατόπιν δίδει τόν θάνατον εις τόν Vandrémont µε ένισχυµένην ένσειν μορφίνης. Αι' έπιστολής της καταγγέλει τήν πράξιν εις τήν αδελφήν του θύµατος και τής γνωρίζει ότι τό θυµα τήν εγκαίσιον (τήν Lundestein) µόνην κληρονόµον ελῃς τής περιουσίας του άνερχοµένης εις 35 εκατοµµύρια φράγκων. Οι συγγενεϊς καταγγέλλουν τήν πράξιν. Η Lundestein εισάγεται εις δίκην ως ένοχος φόνου και καταδικάζεται εις δετή εϊρκτήν ως ένοχος άνθρωποκτονίας άνω προµελέτης.

Τό φίλμ επιτρέπει εις τόν θεατήν νά παρακολουθήσῃ τό έσωτερικόν δρᾶµα και τά βήµατα τής ψυχής τής κατηγορουµένης, αλλά και τών ένόρκων, οι όποιοι τοποθετοϋνται δεξιότεχνικά

εις τὰ πλαίσια τῆς καθημερινῆς των ζωῆς καὶ ἀδυνατοῦν νὰ ὑπερνικήσουν τὴν ἐπιρροὴν τοῦ περιβάλλοντος. Διὰ τὴν κριτικὴν ἢ ὁποία γενικῶς ὀπῆρουν εὐμενῆς, τὸ «justice est faite» εἶναι ἕνα ἀριστούργημα τῆς γαλλικῆς παραγωγῆς, αἱ γυνῶμαί δμως ἐδιχάσθησαν ὡς πρὸς τὰ προβλήματα, τὰ ὅποια θέτει. Ἄξιζε μὲν ἕνα σύντομος ἀνάλυσις τῶν ἀπόψεων, αἱ ὁποῖαι διευτυπώθησαν εἰς τὴν δημοσίαν συζήτησιν, τὴν ὁποίαν ὀργάνωσε τὸ Centre Catholique des intellectuels Français, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ καθηγητοῦ τῆς Νομικῆς Σχολῆς τῶν Παρισίων Leon Mazeaud, συζητήσαν εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβον μέρος δύο ἐκπρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας καὶ πολλοὶ ἀνώτεροι δικαστικοὶ καὶ δικηγόροι.

Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς εὐθανασίας, ἡ θέσις τῆς καθολικῆς ἔκκλησιᾶς εἶναι σαφής: «Non possumus». Διὰ τὸν Χριστιανὸν ἡ ζωὴ ὅπως καὶ ἡ δοκιμασία εἶναι ἱερὸν μυστήριον. Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι κύριος τῆς ζωῆς. Ἡ ἐπιμονὴ τοῦ ἀρρώστου νὰ ταβῆ τέρμα εἰς τὴν ζωὴν του δὲν πρέπει νὰ ληθῆ ὀσθαρθῶς ὅπ' ὄψιν, διότι εἰς στιγμὰς πόνου καὶ ἀπελπισίας ὁμιλεῖ ὁ «παλαιὸς ἄνθρωπος». Εἶναι πρόσχημα νὰ ἐπικαλούμεθα τὸν οἶκτον διὰ νὰ δικαιολογήσωμεν τὴν πράξιν. Ἡ εὐθανασία δὲν ἀποτελεῖ κατ' οὐδάναν τρόπον πράξιν ἀγάπης. Ἡ εὐθανασία εἶναι ἔγκλημα. Ἄλλο εἶναι τὸ ζήτημα τῆς θέσεως τοῦ χριστιανοῦ ἔναντι τοῦ ἐνόχου τῆς εὐθανασίας. Ἡ κατανόησις ἐπιβάλλεται. Μόνος ἀλάνθαστος κριτὴς εἶναι ὁ Θεὸς ποῦ «τάζει καρδίας καὶ νεφρούς».

Ἀπὸ ἀπόψεως γαλλικοῦ δικαίου, ἡ εὐθανασία ἐμφανίζει ὅλα τὰ στοιχεία τοῦ φόνου. Ἀφαίρει τὴν ζωὴν τοῦ θύματος, ἐνῶ γινώσκει ὅτι τοῦτο ἀπαγορεύεται ὑπὸ τοῦ ποινικοῦ νόμου. Ἄλλο τὸ ζήτημα ἂν τὰ ἔλατῆρα θὰ ληφθοῦν ἐνδεχομένως ὅπ' ὄψιν ὡς ἔλαφρυντικά περὶ τὰς αἰτίαι. Τὸ γαλλικὸν Ἄκυρωτικὸν ἀπέρριψεν ἐξ ἄλλου τὴν ἀποψιν ὅτι ἡ συναίνεσις τοῦ θύματος αἰρεῖ τὸν ἔγκληματικὸν χαρακτῆρα ἀπὸ τὴν πράξιν. Αἱ προστατεύουσαι τὴν ζωὴν διατάξεις εἶναι δημοσίας τάξεως.

Εἰς τὸ ἐρώτημα, ἂν πρέπει νὰ διασπασθῆ ἡ ἀνωτέρω ἀρχὴ καὶ ἐπιτραπῆ, νομοθετικῶς ἡ εὐθανασία εἰς ὀρισμένας περιπτώσεις, ἐδόθη ἀπὸ τοῦς νομικοῦς ἀρνητικὴ ἀπάντησις. Ἡ ἐφαρμογὴ παρομοίας διατάξεως θὰ προποθέτῃ ἀσφαλῶς 1) τὴν συναίνεσιν τοῦ ἀσθενοῦς καὶ 2) καταστάσιν ἀνίατον καὶ θάνατον ἐπικείμενον. Ἄλλ' ὁ ἀσθενὴς εἰς τὴν πραγματικότητα, πάντοτε ἐλπίζει, εἰς στιγμὰς δὲν ὑπερβολικοῦ πόνου, ἡ ἐλπιρίσις τοῦ πρέπει νὰ τίθεται ἐν ἀμφιβολῷ, διότι τότε στερεῖται τῆς ἐλευθερίας χρῆσεως τοῦ λογικοῦ. Ὡς πρὸς τὴν β' προϋπόθεσιν ἐλάχθη ὅτι ἡ ἐπιστήμη δύναται νὰ πλανηθῆ, μία δὲ ἀνακαλύψις δύναται νὰ καταστήσῃ δυνατὴν τὴν βελτίωσιν ἢ ἀκόμη καὶ τὴν θεραπείαν. Εἰς τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν τοῦ φιλμ συγκροτοῦνται αἱ καταθέσεις δύο καθηγητῶν τῆς Ἰατρικῆς. Ἐτονόμηθι γενικῶς ὅτι μία τοιαύτη διάταξις εἶναι ἐπικίνδυνος. Ἀνοίγει τὸν δρόμον εἰς πολλὰς καταχρήσεις, δὲν εἶναι δὲ με-

γάλη ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τῆς εὐθανασίας καὶ τῆς γενεκτονίας, εἰς τὴν ὁποίαν ὠδήγησεν ὁ ναζισμός.

Οἱ δικασταὶ καὶ οἱ δικηγόροι διεφώνησαν ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ ὄρκου τοῦ συστήματος, ὡς τοῦτο λειτουργεῖ σύμφωνα εἰς τὴν γαλλικὴν νομικὴν δικαιοσύνην. Οἱ δικηγόροι εἶναι ἐναντίον τοῦ μικτοῦ ὄρκου τοῦ συστήματος (3 δικασταὶ καὶ κληρωτὰ μέλη), τὸ ὅποιον ἰσχύει ἀπὸ τὸ 1941. Τὸ κοινὸν ἀπέδωσε μεγάλην σημασίαν εἰς τὸ ζήτημα καὶ πολλοὶ διερωτήθησαν, ἂν εἶναι ὀρθόν, ἡ δικαιοσύνη νὰ ἀπονέμεται ἀπὸ οἰαδήποτε πρόσωπα, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα ἐξέρχονται τυχαίως ἀπὸ τὴν κληρωτίδα, καὶ τὰ ὅποια ἀδυνατοῦν νὰ ἀρθῶν ὑπεράνω τῶν λατομηρίων καὶ τῶν μικρῶν γεγονότων ποῦ συνθέτουν τὴν ζωὴν των. Πράγματι οἱ ἔνορκοι τοῦ φιλμ δὲν εἶναι ἐλεύθεροι ἄνθρωποι: ὁ ἀπρόστρατος ἀξιωματικὸς ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ κατηγορούμενη εἶναι ἄθρησκος καὶ ξένης ἐθνικότητος, ὁ ἀριστοκράτης δίδει καταδικαστικὴν ψήφον, διότι «ἐγνώριζε τὰς γυναίκας», τὸ γὰρ τοῦ καφενεοῦ πιστεύει εἰς τὴν διαβεβαίωσιν τῆς μνηστῆς τοῦ ὅτι ἡ ἐθώσις τῆς κατηγορουμένης, θὰ τοῦς φέρῃ εὐτυχίαν, ἡ κυρία τῆς ἀριστοκρατίας πιστεύει «εἰς τὴν ἐλπιρίσιαν τῶν γυναικῶν», ὁ ἐργάτης τοῦ τυπογραφείου ἀκαλοῦθαί τὴν συμβολὴν τοῦ προϊσταμένου τοῦ τυπογραφείου, ὁ χωρικός ὁ ὅποιος συζητεῖ εἰς τὰ διαλείμματα μόνον διὰ τὴν σποράν τῆς πατάτας, προδιατίθεται αἰφνιδίως ἐναντίον τῆς κατηγορουμένης, διότι κάτι τὸν κάνει νὰ ὑποψιάζεται τὴν γυναίκα του καὶ ὁ ἔμπορος θὰ ἐδίδαν ἀθωωτικὴν ψήφον, ἔαν ἐγνώριζε 10' ἐνωρίτερον τὴν αὐτοκτονίαν τῆς γυναικὸς, μὲ τὴν ὁποίαν συνεδέετο παρανόμως.

Ὁ ἀρσοπαγίτης Brouchof ὠμίλησεν ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του ὡς ἐπιθεωρητοῦ τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης καὶ διεβεβαίωσεν ὅτι ἡ ὑπεροχὴ τοῦ μικτοῦ συστήματος εἶναι ἀναμφισβήτητος καὶ ὅτι οἱ δικασταὶ πρέπει νὰ συνεδριάξουν μαζί μὲ τοῦς ἐνόρκους διὰ νὰ τοῦς ὑπενωμιζέωσιν τὰ δικαιώματα καὶ τὰ καθήκοντά των. Δὲν ἀρκεῖ, εἶπε, νὰ ἐξασφαλισθῆ ἡ ἀνεξαρτησία τῆς δικαιοσύνης ἐναντι τῶν ἰσχυρῶν τῆς στιγμῆς, τῆς κοινῆς γνώμης καὶ τοῦ τύπου. Τὸ οὐσιώδες διὰ τὸν δικαστὴν εἶναι νὰ ὑπερνικήσῃ τὸν ἑαυτὸν του καὶ νὰ ἔχη τὴν δύναμιν νὰ κρίνῃ καὶ ἐναντίον ἀκόμη τῶν προσωπικῶν του πολιτικῶν καὶ ἄλλων πεποιθήσεων. Ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο ὁ ἐπαγγελματίας δικαστὴς παρουσιάζει περισσοτέρως ἐγγυήσεις. Εἰς ἐπίκουρον ἕνας φοιτητὴς προσέθεσεν, ὅτι δὲν ἴσαν τακτικοὶ οἱ δικασταὶ ποῦ καταδίκασαν τὸν Σωκράτη, τὴν Jeanne d'Arc κλπ. καὶ ὅτι ὁ Πλάτων ἀπεδείχθη περισσοτέρων δικαίως ἀπὸ τὸ πλῆθος. Ἡ παρέμβασις αὐτῆ ἔδωσεν ἀφορμὴν νὰ διατυπωθοῦν διάφοροι ἀπόψεις ἐπὶ τῶν ἀτελειῶν τῆς ἀνθρωπίνης δικαιοσύνης. Ἄλλ' ἄς κλείσωμεν μὲ τὴν φράσιν, μὲ τὴν ὁποίαν τελειώνει τὸ φιλμ, φράσιν ἐνδεχόμενης τῆς σχετικότητος τῆς δικαιοσύνης τῶν ἀνθρώπων: «Πέντε ἔτη! Ἐὰν ἐνθρηγος μὲ ἰδιοτέλειαν, εἶναι ὀλίγα. Καὶ ἐν τούτοις δικαιοσύνη ἔγινε».

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

κ. Θ. Κρίτ. Ἐνταῦθα, Συχαρητήρια διὰ τὴν νέαν σας συνεργασίαν. Οἱ τελευταῖοι δέκα στίχοι πολὺ καλοὶ. Εὐχαρίστας διὰ περιμένωμεν νέαν παραγωγήν.—Στρ. Νικ. Σπυρ. Τ.Υ.Σ.—Β. Σ. Τ. 902. Τὸ «Γιὰ μιὰ μητέρα» ἔχει ἀπλότητα ποῦ συγκινεῖ, χρειάζεται ἄλλοις κάποιον λυρικό ἐμπλουτισμόν. Ἡ ἀπλότης δὲν σημαίνει ξηρότητα.—δ. Α. Ἄθαν. Ἐνταῦθα. Καὶ τὸ νέον σας διήγημα ἀξιόλογον. Προσέξατε μόνον ὡστε ἡ διήγησις σας νὰ εἶναι περισσότερο ζωντανὴ καὶ ἡ φράσις σας περισσότερο ὑποβλητικὴ.—δ. Α. Ρ. Κρίτ. Ἐνταῦθα. Καὶ τὰ δύο σας ποιήματα ἔχουν ἐξαιρέτους στίχους χωρὶς ἄλλο. Μὴ παρασυρθε μόνον ἀπὸ τὴν εὐχέριαν τῆς καλῆς καὶ μουικῆς στιχοπλοκίας.—κ. Μ. Γ. Χανιά. Ἐχόμεν νὰ σὰς συστήσωμεν νὰ μελετήσατε ποιήον καὶ λογοτεχνίαν. Τὸ ἀποσταλὲν ὄχι ἐπιτυχές.—κ. Στ. Α. Μουλ. Ἐνταῦθα. Ὁ λυρισμὸς καὶ ἡ ἀπλότης τοῦ ποιήματός σας προδικάζουν καλὴν μελλοντικὴν ἐξέλιξιν. Προσέξατε τὴν φραστικὴν ἐπένδυσιν τοῦ στίχου σας.—κ. Α. Σίτην. Ἄλεξάνδρου Πόλιον. Παρατηροῦμεν κάποιαν ἀνισότητά εἰς τὴν πεντάδα τῶν ποιημάτων σας. Τὸ πρῶτον καὶ τὸ τελευταῖον τὰ καλύτερα.—κ. Σπ. Γεωργ. Ἐνταῦθα. Ἀξιόπαιον ἡ προσπάθειά σας νὰ ζωντανεύσατε εἰς τὴν δημοτικὴν ἐξαιρέτα ἐκκλησιαστικὰ κείμενα. Ἐργάδιος καὶ λεπτεπίλεπτος. Εὐχαριστοῦμεν θερμῶς.—κ. Ἄλ. Θυαμ. Χαλάνδριον. Τὸ ἀποσταλὲν στιχογραφικῶς ἄριον. Ὑπολείπεται ὅπως εἰς λυρισμὸν καὶ ἡ μουσικότης τοῦ δὲν εἶναι ἐξαιρέτος.—κ. Ἄντ. Ὠνιον Γαλ. Πειραιᾶ. Παρακαλοῦμεν νὰ προσέξετε ἄσας ἐγράψαμεν εἰς προηγούμενην ἀπάντησιν. Τὰ αὐτὰ ἴσχυον καὶ διὰ τὴν νέαν σας συνεργασίαν. «Στὸ ἴσχυος τῆς ψυχῆς μου» δὲν ἔχει τὴν θέσιν του εἰς στίχον.—κ. Γ. Μαν. Χανιά. Ἐχετε κάθε δυνατότητα καλῆς ἐξελίξεως εἰς τὴν πεζογραφίαν. Τὸ μικρὸν σας διήγημα δείχνει ὅτι γνωρίζετε πολλὰ μουσικὰ τὸ καλὸν ἀφήγηματός. Χρειάζεται ἄλλοις καλλιέργειαν εἰς τὴν προσπάθειάν.—κ. Ἄθ. Ζηκ. Χαλάνδριον. Εὐχαρίστας διαπιστώνομεν ἐπιμέλειαν καὶ πρῶτον εἰς τὴν νέαν σας συνεργασίαν. Πολλὰ τετράστιχα πολὺ καλά. Ἄλλα κατώτερα. Προσέξατε τὴν ἰριότητα τοῦ κάθε στίχου σας ἔστω καὶ τὸ πλεον λεπτομερειακοῦ.—κ. Βασ. Τσ. Ψυχικόν. Ἐξαίρετος ἡ ἐμπνευσις. Τὸ ποιῆμα ἄλλο ὕστερον τεχνικῶς. Ἐχει πολλὰ ἀντιποιητικὰ στοιχεῖα. Δοκιμάσατε ἐκ νέου εἰς θέμα περισσότερο προσιτόν.—κ. Δ. Κ. Πετρ. Πειραιᾶ. Ἡ δευτέρα στροφὴ καὶ πολὺ ὑπερέχει τῶν ἄλλων. Εὐχαρίστας διὰ περιμένωμεν κατὶ νεώτερον καὶ περισσότερο ἄριον.—κ. Γ. Φραντζ. Νέαν Φιλαδέλφειαν. Δὲν ἀρκεῖ ἡ καλὴ πρόθεσις. Χρειάζεται νὰ διαβάσατε στιχογραφικὴν καὶ ποιήον.—κ. Θεοδ. Γεωργ. Ἀρεόπολιν. Διατὴ τὴν ἀνυψήσια σας καὶ ἡ δραματικότης τῆς ἐπιστολῆς σας; Ἀχοληθῆτε μὲ τὰ τωρινὰ σας καθήκοντα καὶ προσπαθήσατε εἰς τοὺς στίχους σας νὰ εἰσαθε περισσότερο λυρικός καὶ περισσότερο ἀποδοτικός. Τὰ συμπεράσματά σας ἀπὸ τὸ ἄρθρον ποῦ ἐδίαβάσατε εἶναι ἐσφαλμένα.—δ. Βιολλ. Κωνστ. Ἐνταῦθα.

θ. α. Ἀπὸ τὰ ὑπὸ «διόρθωσιν» καλύτερα τὰ Ἐωθινὴ δρόσος καὶ «Quo Vadis». Τὸ «Διαβάς βοήθησον» ἔχει ἀνάγκην περαιτέρω ἐπεξεργασίας.—κ. Γεωργ. Π. Τζεϊρ. Χανιά. Παρ' ὅλον ὅτι δὲν ἐπιστρέφονται χειρόγραφα, σὰς ἐπιστρέφωμεν τὰ ἰδικὰ σας προκειμένου νὰ τὰ ἀποστείλατε εἰς ἐιδικὸν θρησκευτικὸν περιοδικόν. Τὰ ποιήματά σας δυστυχῶς δὲν εἶναι ἐπιτυχή.—κ. Ἄ. Ζεβραν. Ἐνταῦθα. Τὸ διήγημά σας ἔχει τὸ πρῶτον ὅτι οἱ ἠρώες τοῦ ἔχουν ζωντανεῖα, ἀλλὰ ἡ διάρρησις τοῦ εἶναι ἐλαττωματικὴ, διὰ νὰ ἀξιοποιηθῇ ἡ δημιουργικὴ φαντασία σας θὰ πρέπη νὰ γίνετα κάτοχος τῆς τεχνικῆς τοῦ διηγήματος.—δ. Λ. Σ. Πλεσι. Ζάκυνθον. Διὰ τοῦ ἐλευθέρου στίχου νομίζομεν, ὅτι δὲν ἀξιοποιεῖται ἡ ἀναμφισβήτητος πλουσία λυρική σας διδασίς. Καλὸν θὰ ἦτο νὰ ἐδοκιμάζατε ὡς τρόπον ἐκφράσεως καὶ τὸ μουσικὸν τετράστιχον.—κ. Ι. Π. Ι. Ἐνταῦθα. Εἰς αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν διευκρινίσιν ἀποβλέπει τὸ ἄρθρον τοῦ Allan Mac Rae περὶ τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας τῆς Ἁγίας Γραφῆς.—κ. Α. Κ. Κ. Ἡ πράξις ἐντιμότητος βιοπλασιαστῶν Ἑλλήνων, τὴν ὁποῖαν ἀναφέρετε, πηγαίνει κοντὰ εἰς τὰς τόσας ἄλλας ποῦ βλέπομεν καὶ ἀκούομεν καθημερινῶς. Ἡ ἀνωτερότης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ εἶναι πραγματικότης!—Δ. Γ. Δ. Π. Γ. Μεσολόγγι. Μὰ ἀκριβῶς δι' ἐν τέτοιον ἐκκαθάρισμα ἐργάζεται καὶ ἡ Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων καὶ τὸ περιοδικόν αὐτό. Καὶ ὑπάρχει πολλὴ δουλειὰ ἀκόμη διὰ νὰ διεχθῇ τί διδάσκει ἡ ἀληθινὴ ἐπιστήμη εἰς τοὺς καιροὺς μας ἐπὶ βασικῶν θεμάτων τοῦ πολιτισμοῦ.—κ. Φώτ. Μ. Ἐλευθέριαν Ναυπακτίαν. Σύμφωνοι, ἀλλὰ θὰ χρειασθῇ ἀπὸ μέρους τῶν νέων ἰδιαιτέρως, πολλὴ δουλειὰ καὶ πολλὴ μελέτῃ διὰ νὰ καταρτισθοῦν εἰς τὰ θέματα τοῦ Χριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ καὶ νὰ γίνουν ἐργατὰ πολιτικοῦ.—κ. Ε. Χ. Ἄθαν. Καστανιά Βεροῖας. Ἀναμφιβόλως ἡ δράσις πρέπει νὰ εἶναι συνένια τῆς θεωρίας. Καὶ ἀναμένομεν τὴν ἰδικὴν σας πλουσίαν δράσιν ὡς φίλου τῶν Ἀκτινῶν εἰς ἕνα τοιά ποῦ ἔχετε τόσα πολλὰ νὰ προσφέρετε.—κ. Γ. Κ. Φρ. Βάμον Χανίων. Ἡ ἴδαι τοῦ ἄρθρου σας εἶναι θαυμάσια καὶ σὰς συγχάρομεν. Χρειάζεται ἄλλοις πολλὴν ἐπεξεργασίαν ἀκόμη τὸ ἄρθρον σας.—κ. Ἄνδρ. Κεφ. Κέρκυραν. Καλὴ ἡ πρόθεσις σας νὰ γράφατε ποιήματα—σάλπισματα διὰ τὴν νεολαίαν, μόνον ποῦ θὰ χρειασθῇ νὰ διαθέτετε καὶ ἄρτιαν τεχνικὴν κατάρτισιν. Τὰ ἀποσταλμένα ὅπως ἔχουν δὲν εἶναι, δυστυχῶς, δημοσιεύσιμα.—κ. Α. Κ. Κρυφ. Ἐνταῦθα. Πολὺ καλὸν καὶ τὸ τρίτον ποιήμα σας. Οἱ πρῶτοι ἐξ στίχου τοῦ ἐξαιρέτοι. Ὑστεροῦν πολὺ τὸ τέταρτον καὶ τὸ τελευταῖον διστίχον.—κ. Σοφ. Λαζ. Πάφον Κύπρου. Ἀξιόλογος ἡ ἐμπνευσις, ὕστερον ἡ μορφὴ. Μὴν περιφρονεῖτε τὴν ἀπλότητα. Διαβάσατε ποιήσιν.—κ. Κ. Ὀλυμπ. Κατερῖνιν. Ἐχετε πολλὰ καὶ σπουδαῖα νὰ ἐκφράσατε καθὸς φαίνεται, ἀλλὰ μὴ θέλατε εἶναι ποῖημα νὰ «τὰ πῆτε ὅλας». Τὰ ποιήματά σας πικνὰ εἰς νοήματα, ὕστερον εἰς τὴν μορφὴν.—Καν. Μ. Ι. Α. Ἐνταῦθα. Νὰ! «χρειάζεται νὰ τὸ φωνάζῃ κανεὶς δυνατὰ καὶ μὲ ἐπιμονήν, ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ πνεύματος εἶναι πραγματικότης, ὅταν ὑπάρχουν ἠρωϊκὰ ψυχαί, ποῦ θυσιάζονται δι' αὐτὴν».

Περιοδικόν «Ἄκτινες», ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων»—Ἐκδ. Χριστ. Ἐνώσ. «Ἄκτινες». Γραφεῖα: ἔδος Καρότου 14, Ἀθήναι (1) Τηλ. 85-028—Θεσσαλονίκης: Ἄγ. Σοφίας 38.—Πειραιῶς: Τσαμασοῦ καὶ Κολοκοτρώνη 67.—Ἰπασθους: Δ. Γ. Σταμάτης, κατοικία: Μαικίτης 5, Ἀθήναι.—Ἐτησία συνδρομὴ δρ. 25.000, ἐξωτερικῶς δολλ. Β.—Προτ. τυπωγρ. φίλου: Δ. Πακακωνοσαντίνου, Μαυρομηχάλη 176.—Χειρόγραφα, θημεριοδόμα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.

Ἰσημ. «Ἑλληνικῆς Ἐκδοτικῆς Ἐταιρείας» Α. Ε. Παπαδιαμαντοπούλου 44.

Ἐκμετάλλουσις: Ἀλεξάνδρου Φιλοπούλου